

magazin istoric

SERIE NOUĂ – DECEMBRIE 1997

● *Stalin decide:
construiți canalul!*

● *Francisc II
și iubirile sale*

● *Asasini
la Londra*

Director – redactor-șef
CRISTIAN POIȘTEANU

Secretari generali de redacție:
Ioana Ursu, Dorin Matei

Redactori:
Florentina Dolghin,
Ioan Lăcustă (responsabil de
număr), Doina Pascu,
Marian Ștefan

Secretar de redacție:
Theodor Lianos

Macheta artistică:
arh. Marian Oproiu

Corectura: Georgeta Apreotesei,
Constanța Avram

Dactilo: Floarea Dragne,
Tudora Petre

Consilier onorific:
Radu Ion Popescu

Editor: Fundația Culturală
Magazin Istoric

București, Piața Valter Mărăci-
neanu, nr. 1-3, sau prin Intrarea
Victor Eftimiu, nr. 2 (fostă
Dr. Marcovici), etaj III, camerele
281, 285, 287, Sectorul 1, Oficiul
poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702,
Cod 70711, Telefon: 615.09.91

Tipografia R.A.I. – „CORESI” –
București, director general Dumitru
Constantinescu; director comercial
M. Vlădeanu; director M. Soare

1 La 25 decembrie, toți creștinii sărbătoresc **nașterea Domnului**, prilej de bucurie și de colinde. Iată o reprezentare din prima jumătate a secolului XIX a acestui moment, o icoană pe sticlă pictată în Mărginimea Sibiului

2 Istoria Nigeriei medievale, moderne și contemporane a stat sub zodia războiului. Firească deci prezența războinicilor pe acest bronz din secolul XVII

3-4 Popor de origine slavă și cu o cultură puternic influențată de cea germană – dovadă și aceste miniaturi din manuscrise medievale de pe copertele 3 și 4 – cehii au avut o **istorie agitată**. Idee ilustrată și de scena din Biblia de la Olomouc (coperta 3, sus) înfățișând scena uciderii lui Holofern (general al regelui babilonean Nabucodonosor), în somn, de către Iudita (cea a cărei cetate, Betulia, fusese înconjurată de trupele sale)

Album istoric

Le Voyage en Terre Sainte (Călătoria în Țara Sfântă), lucrare apărută în 1993, la Editions Jean-Claude Lattès, reunește, sub îngrijirea lui Jean Claude Simoën, texte, litografii, acuarele și pânze realizate de o parte a celor ce au vizitat acele locuri în secolul trecut. Am însoțit prezentarea făcută în numărul trecut acestui foarte frumos album de câteva planșe. Continuăm cu alte imagini ale ținuturilor ce stănesc și astăzi interesul călătorilor de pretutindeni. (1) Carl Haag – **Cortegiul de nuntă la Damasc**; (2) Charles Robertson – **Sosirea unei caravane la Asa Pașa**; (3) Gustave Bauernfeid – **Scenă de pe o stradă din Jaffa**; (4) David Roberts – **Petra**; (5) Carl Haag – **Arcul de Triumf de la Palmyra**; (6) David Roberts – **Jaffa**; (7) David Roberts – **Poarta templului lui Bacchus, din Baalbek**

**Cartea dumneavoastră de istorie
în fiecare lună**

SUMAR

decembrie

1997

4 Împlinita dorință

G. SOFRONIE

MOȘTENIREA AMARĂ

5 37,2 – o temperatură ambiguă

În 1948 circula zvonul
alipirii la U.R.S.S.

AL. POPESCU

7 Materialul clientului folosit cum vrea croitorul de destine

Din fișele de cadre ale
nomenclaturii și ale omu-
lui de rând

D. TĂNĂSESCU

10 Cu noaptea în cap, fuga la stadion!

Consiliul de Miniștri pre-
gătește Festivalul Mon-
dial al Tineretului din
1953

I. LĂCUSTĂ

13 Stalin decide: construiți canalul!

L. BETEA,
P. SFETCU

UN PUNCT CARDINAL OBSESIV – EST

15 Surprinzătorul dialog

Septembrie 1940: Anto-
nescu propune Moscovei
normalizarea relațiilor și
eliberarea comuniștilor

V. ȘANDRU

19 Datorie – lașitate, graniță fluidă

Generalul Tătăranu își
părăsește camarazii în
încercuirea de la Sta-
lingrad

AL. DUȚU, F. DOBRE,
M. ȘTEFAN

25 Trecutul ignorat

Un exemplu de societate
civilă în satul românesc
interbelic

D. MATEI

30 Meniu și istorie

Liste de bucate inspirate
din fapte istorice

M. JAKLOVSZKY

35 Domnii neștiute: Dumitrașcu Cantacu- zino

Un fanariot pe tronul
Moldovei, în sec. XVII

V. GHEONEA

IUBIRI, IUBIRI...

40 Francisc II și cele patru doamne ale sale

F. DOLGHIN

BĂȚĂLI SECUNDARE, BĂȚĂLI UITATE

44 16 zile pentru trei
mile pătrate din Pacific
Decembrie 1941: bombar-
diere, crucișătoare, trupe
de desant contra atolului
Wake

54 Frumoasa Cori-
sanda, adevărată învingă-
toare la Coutras
Viitorul Henric IV zdro-
bește armata lui Henric III
și aleargă în brațele
amantei

58 Un califat aproape
centenar – Sokoto
Din trecutul Nigeriei

S. KLEIN

60 Sinuciderea – im-
posibila salvare
Tumultuoasa viață a filo-
sofului antic Seneca

CRINA CRIȘAN

ASA VĂ PLACE ISTORIA?

63 Lumea Agatheï
Christie

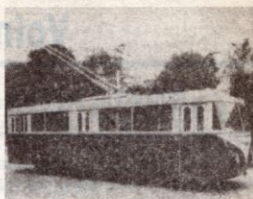
Cine și de ce asasina în
Londra epocii victoriene

73 Mecenatul bancar
și dezvoltarea artelor și
culturii

Al cincilea Simpozion
de istorie a civilizației
bancare românești

RUBRICI

26 În București, acum
50 ani

I. LĂCUSTĂ

32 Fundațiile Inter-
naționale Constantin
Brâncuși

33 NATO – O expli-
cație istorică

E. PREDA

50 Fondul Proprietății
de Stat

67 Un an în cinci
pagini

Sumarul sumarelor din
1997

6, 66, 72
Cărți sosite; Rebus;
Dialog

GEORGE SOFRONIE

Voința hotărâtă de Unire

O aplicațiune integrală a principiului național la națiunea română – ca o completare a aceloră parțiale de la 1859 și 1878 – se impunea ca un imperativ, comandat de întreaga dezvoltare istorică a poporului român, din Țara liberă și din provinciile subjugate. Ocaziunea a oferit-o sfârșitul războiului „naționalităților, în care națiunea română a adus contribuțiunea sa de sânge și de suferințe, pentru triumful ideii de drept și pentru triumful dreptului națiunilor de a se integra statelor lor naționale sau de a pune bazele unui nou stat național.

Dar și de această dată, unirea provinciilor la statul român liber a fost o puternică afirmare a *voinței colective* a națiunii române, o hotărâtă și clară valorificare a dreptului de autodeterminare, enunțat de mesagiile wilsoniene ca idee călăuzitoare în orânduirea noilor stări internaționale, ca factor de legitimare a noilor remanieri teritoriale.

Și de această dată, ca și la 1859, factorul internațional chemat să consacre noua ordine internațională, Conferința Păcii de la Paris, autorii tratatelor de pace au fost puși în fața unui fapt împlinit. Căci provinciile românești, invocând principiul național și dreptul de autodispoziție a popoarelor și bazându-se pe datele dezvoltării lor istorice, au pronunțat prin impresionantă manifestare a vieții obștești dorința de alipire pentru totdeauna la România. Și aceasta prin distrugerea fără menajare a unor legături politice seculare, dar nefirești, și înainte ca tratatele de pace să fi fost întocmite.

Astfel, Sfatul Țării de la Chișinău vota la 27 martie / 8 aprilie 1918 reunirea Basarabiei la România: „Republica Democratică Moldovenească, în limitele sale... răpită de către Rusia acum mai mult de o sută de ani de la corpul vechii Moldove, în baza dreptului istoric și a dreptului național, în baza principiului că popoarele singure trebuie să decidă de soarta lor, de acum și pentru totdeauna se unește la Patria mamă, România”.

La fel, Adunarea Națională din Cernăuți → organ legal de conducere și autoritate, în urma

revoluției din monarhia habsburgică – în hotărârea istorică din 15/28 noiembrie 1918, „considerând că, de la fondarea Principatelor Române, Bucovina a făcut întotdeauna parte din Moldova și că în 1774 ea a fost răpită prin trădare și reunită prin violență la coroana Habsburgilor... decide unirea necondiționată și veșnică cu România”.

În fine, după ruptura Transilvaniei de Ungaria, prin energica și demna notificare făcută în Parlamentul din Budapesta, la 18 octombrie 1918 de către dr. Alexandru Vaida Voevod, după desfășurarea evenimentelor ce fac ca dreptul de autodeterminare să ia forme și mai concrete, să pătrundă tot mai adânc în conștiința juridică a națiunii române din Ardeal, mărețea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 – adunare spontan plebiscitară și reprezentativă în același timp – vine să decreteze „unirea românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România”.

În toate aceste hotărâri istorice ale Adunărilor naționale din provinciile reunite la Regatul român, constatăm astfel o accentuare de tot clară asupra ideii de autodeterminare. Ceea ce înseamnă că unitatea națională a românilor, prin întregirea teritorială a statului, s-a realizat cu adevărat pe baza ideii de autodeterminare; că *voința colectivă*, conștientă și manifestă a națiunii române constituie ca urmare baze de drept pe care se edifică statul român întregit. Că deci tratatele de pace ce au inaugurat noua ordine internațională aduc recunoașterea către comunitatea statelor a României noi, pe care dezvoltarea istorică a națiunii române, sacrificiile sale mai îndepărtate și mai apropiate, voința sa hotărâtă de Unire au creat-o.

(*Fenomenul Unirii în lumina dezvoltării principiului național la români*, în *Revista cursurilor și conferințelor*, nr. 3-4/1937; fragmente; autorul a fost un renumit profesor universitar de drept)

Noi informații din arhivele vieneze

ROMÂNIA –

REPUBLICĂ
DOAR UN

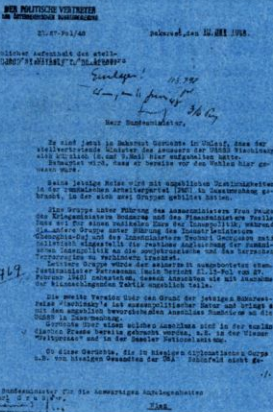

SOVIETICĂ,
ZVON?

Dr. ALEXANDRU POPESCU

În 1859, la Brașov, apărea o lucrare al cărei autor, I.K. Schuller, sublinia valoarea deosebită a documentelor din arhiva Curții imperiale vieneze și din cea de stat pentru cercetarea istoriei Transilvaniei. În 1922, diplomatul și istoricul Virgil Zaborovschi publica în *Revista istorică* articolul *Încercare de studiu general asupra materialului arhivalic din arhivele vieneze privitor la istoria românilor*. În zilele noastre, un inventar general al fondurilor arhivistice din Austria referitoare la istoria românească, alături de cel conținând monumentele, manuscrisele, obiectele de artă, cărțile etc., care fac dovada prezenței culturale românești în această țară, a fost publicat de Virgil Cândea în volumul *Mărturie românești peste hotare* (1991). S-ar părea că prea multe surprize nu mai pot apare. Și totuși...

4,6 kilometri de cărți și fișe și peste 260 000 de cutii și fascicule de documente, aceasta este zestrea „Arhivei Republicii” din Arhiva de Stat a Austriei, referitoare la perioada de după primul război mondial. În cadrul acestei arhive se află și Fondul „Afacerile externe” provenind de la Ministerul de externe și alte instituții cu atribuții în acest domeniu, inclusiv în ceea ce privește politica culturală externă. Este vorba, așadar, de un fond de mare interes pentru istoria contemporană, cu atât mai mult cu cât el este cunoscut doar într-o măsură redusă cercetătorilor din România, mai ales secțiunea sa politică. Ea este constituită în principal din rapoartele misiunilor diplomatice austriece, între care, începând

din 1947, se află și corespondența, în cea mai mare parte confidențială, a reprezentanței politice a guvernului Austriei în România, transformată, la 1 august 1959, în legatie.

Din nou, Vișinski...

În rapoartele serviciilor de informații și ale poliției române de după 23 august 1944 – când încă nu fuseseră cu totul aservite partidului comunist – apare afirmația că acesta din urmă urmărea „anarhizarea clasei noastre conducătoare, pentru ca, apoi, să se poată ajunge la transformarea României în Republică Socialistă Sovietică” (septembrie 1944).

Ideea reapare într-un raport al reprezentanței politice a Austriei în România din 18 mai 1948, adresat direct ministrului federal al afacerilor externe al Austriei, dr. Karl Gruber. Raportul se referă la vizita locțiitorului ministrului de externe sovietic, A.I. Vișinski în România (8-9 mai 1948). Între altele, se arată că este posibil să se fi discutat, cu acest prilej, și despre „o viitoare anexare a României la U.R.S.S.”. De altfel, informația fusese publicată și de ziarul austriac *Welt-press* și de cel elvețian *Baseler Nationalzeitung*.

Urmează apoi o serie de rapoarte al căror subiect îl constituie „zvornurile” despre o asemenea intenție. Astfel, la 23 iunie 1948, este relatată o discuție confidențială, la care au luat parte și șefii misiunilor diplomatice ale S.U.A., Turciei și Elveției în România. În vreme ce diplomatul american, Schoenfeld, considera o asemenea act ca improabil, deoarece „U.R.S.S. stăpânește, de fapt România”, iar anexarea acesteia ar „deschide ochii lumii asupra politicii expansioniste” sovietice, colegii săi turci și elvețieni considerau că anexarea era posibilă chiar pentru toamna aceluia an. Se amintea faptul că deja o serie de diplomați străini aveau intenția să își scoată avutul personal din România. Era invocată și posibilitatea unui nou război care, după opinia unor diplomați, ar fi fost singurul mijloc de a stopa expansionismul sovietic.

La 6 iulie 1948 este înaintat un nou raport. El se bazea pe informații obținute de șeful misiunii diplomatice a Turciei, Hulusi Fuat Tugay,

de la o înaltă personalitate politică românească, după care guvernul român ar fi înaintat deja o cerere ambasadorului sovietic Kavtaradze referitoare la integrarea României în U.R.S.S. Ambasadorul sovietic ar fi răspuns că „încă nu este momentul pentru o asemenea anexare”. Erau oferite, de asemenea, informații despre contradicțiile născute pe această problemă în cadrul guvernului român, între frațiunea care dorea anexarea și care era reprezentată de Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, și cei care se opuneau, în principal vice-premierul Gheorghe Gheorghiu-Dej și Emil Bodnăraș, în acea perioadă ministru de război, ambii considerați a avea o orientare „naționalistă”. Ca măsură

pregătitoare în vederea anexării era menționată sosirea în țară a numeroși „funcționari al N.K.V.D.-ului ca instructori pentru Siguranță”.

Hotărârea rămâne „în suspensie”

La 8 august este transmis un nou raport în care se remarcă faptul că „zvonurile despre anexarea României de către U.R.S.S. sporesc”. Unele informații dobândite de șeful misiunii diplomatice franceze indicau desfășurarea „discreț” în unele întreprinderi a unei propagande favorabile anexării la U.R.S.S., precum și circulația pe străzile Bucureștilor a unor cami-

oane cu comuniști care strigau „Vrem alipirea!” Concluzia raportului: realizarea acestui act depinde de hotărârea U.R.S.S., dar această hotărâre se afla în acel moment „în suspensio”, după expresia diplomatului austriac.

Desigur, gravitatea unei asemenea hotărâri – transformarea României în „cea de a șaisprezecea republică sovietică” – face necesară completarea temeinică a informațiilor. Probitatea profesională a diplomatului austriac îl făcea să remarce că, oricât de spectaculoase ar fi fost ele, informațiile sale aveau totuși caracterul unor „zvonuri”. Proverbul: „Nu iese fum fără foc” ne îndeamnă să credem că cercetări viitoare ar putea aduce clarificări. ■

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

• ROMÂNII ÎN REÎNNOIREA ISIHAȘTĂ

(culegere realizată cu Binecuvântarea Î.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei; sub îngrijirea acad. Virgil Cândea).

Editura Trinitas, 1997, 208, pp.: studii închinute Cuviosului Paisie de la Neamț la bicentenarul săvârșirii sale, 15 noiembrie 1994.

• **MEMORIILE PRINȚELUI NICOLAE SUȚU, MARE LOGOFĂT AL MOLDOVEI, 1798-1871** (traducere din limba franceză, introducerea, note și comentarii de Georgeta Penelea Filitti).

Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, 392 pp.: un secol de istorie românească în versiunea plină de savoare a unui actor și spectator în același timp.

• **Iulian Chifu – RĂZBOI DIPLOMATIC ÎN UMBRA KREMLINULUI** (cu o prefață de Gh. Buzatu).

Editura Loreley, Iași, 1997, 310 pp.

• **Ioan Muntean – LA PAS PRIN „RE-EDUCĂRILE” DE LA PITEȘTI, GHERLA ȘI AIUD.**

Editura Majadahonda, București, 1997, 304 pp., 16 000 lei.

• **Vasile Marin – FASCISMUL** (cuvânt înainte prof. univ. dr. Ioan Scurtu; ediție îngrijită de Radu-Dan Vlad).

Editura Majadahonda, București, 1997, 144 pp., 13 000 lei: recente apariții în cadrul colecției *România în istoria universală*, coordonată de dr. Gheorghe Buzatu și publicată sub egida Academiei Române, Centrul de istorie și civilizație europeană din Iași.

• **Dr. Avram Rosen – PARTICIPAREA EVREILOR LA DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ A BUCUREȘTIULUI DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA**

PÂNĂ ÎN ANUL 1938 (cuvânt înainte de acad. prof. dr. Nicolae Cajal; prefață de dr. Gheorghe Zaman, directorul Institutului de economie națională al Academiei Române).

Editura Hasefer, București, 1995, 192 pp. cu erată: lucrare apărută sub egida Centrului pentru studiul istoriei evreilor din România al Federației Comunităților Evreiești din România, ce inaugurează colecția *Contribuții*.

• **Nicolae Postolache – ONOARE LUI EVANGHELIE ZAPPA.**

Editura Profexim, București, 1996, 80 pp.: un personaj care aparține în egală măsură culturii române și celei grecești și care a jucat un rol încă insuficient cunoscut în promovarea spiritului olimpic și în relansarea în epoca modernă a jocurilor olimpice.

• **Valeriu Birlan – TĂCERI ȘI CUVINTE** (cu un cuvânt înainte de Ion Brad).

Editura Demiurg, București, 1996, 180 pp.: versuri inspirate din istoria noastră.

• **Alexandru Ligor – MEȘTERI ȘI MEȘ-TEȘUGARI DIN VECHIME.**

Editura „Cutia Pandorei”, Vaslui, 1997, 136 pp.: autorul reînvie, prin imagini și extrase din vechi izvoare, chipuri și scene de muncă.

• **Emil Sigerus – CRONICA ORAȘULUI SIBIU 1100-1929** (în românește de Beatrice Ungar).

Editura Imago, Sibiu, 1997, 128 pp. + 5 h.: reeditarea unei lucrări apărute în 1930.

• **REVISTA ERASMUS:**

Nr. 8/1997, 78 pp.: o revistă realizată de studenții Facultății de istorie din București, cu sprijinul Fundației Soros pentru o societate deschisă.

• **ARHIVA GENEALOGICĂ.**

Nr. 1-4, 1994; nr. 1-2, 1995, 4 400 lei; 4 000 lei: după 81 ani se reia publicarea acestei reviste de specialitate.

Aveai rude în străinătate? Erai suspect. Făcuseși studiile în străinătate? Erai suspect. Aveai legături cu străini? Erai suspect. Aveai o soacră al cărei unchi fusese proprietarul unei mori? Erai suspect. Tatăl fusese membru al altui partid decât cel comunist înainte de 1947? Erai suspect. Existai? Erai suspect.

DOSARUL DE CADRE

„Verdeț Ilie, președintele Comisiei Centrale de Revizie; sunt cunoscute unele probleme care s-au ridicat la adresa sa.

Andrei Ștefan, vice prim-ministru al guvernului; problemele care se ridică la adresa acestuia sunt cunoscute.

Rădulescu Gheorghe, președinte al Curții Supreme de Control Financiar; problemele care se ridică la adresa acestuia sunt cunoscute.

Mureșan Ana, ministrul comerțului interior; sunt cunoscute problemele care se

DUMITRU TĂNĂSESCU

ridică sub aspectul capacității și competenței acestuia.

Florescu Mihail, sunt cunoscute problemele care se ridică la adresa lui.

Avram Ion, director general al Centralei industriale de vagoane și material rulant București; sunt cunoscute problemele care se ridică la adresa acestuia.

Uglaș Iosif, vicepreședinte al Biroului executiv al Consiliului Național al F.D.U.S.; sunt cunoscute problemele care se ridică la adresa acestuia“.

Mărul putred

Am desprins aceste nume dintr-un tabel de 19 persoane, scris de mână, cu o caligrafie aparte. Am făcut-o nu pentru sonoritatea numelor, ci în primul rând pentru stereotipia și ambiguitatea formulărilor. Tabelul poartă în partea dreaptă, sus, mențiunea „Exemplar unic“. El era, evident, destinat unei circulații extrem de reduse la nivelul cel mai înalt al conducerii regimului comunist. Cu toate aceste precauțiuni, „problemele“ nu puteau fi încredințate hârtiei. Este evident că adresantul principal era la curent cu „problemele care se ridică“.

În dreptul celorlalte persoane „problemele“ sunt însă specificate direct. Astfel, un șef de secție de la C.C. al P.C.R. avea un cumnat plecat în Ungaria – unde acesta manifesta „o atitudine național-iredentistă și acționează ostil împotriva R.S. România“ – cu care păstra relații. Se afla și „în anturajul unor elemente care fac obiectul acți-

vității speciale“, iar la „activitățile oficiale manifestă rețineră“. Un adjunct de șef de secție „are plecate din țară aproape toate rudele“. Primul secretar al unui comitet județean apărea pe respectiva listă pentru că „soția sa este de naționalitate maghiară“, iar un vicepreședinte al Consiliului culturii și educației socialiste pentru că tatăl fusese legionar. Dar poate că exemplul cel mai șocant este cel al unui instructor al C.C. al P.C.R., în dreptul căruia necunoscuta mână scrisese: „se dețin unele date că tatăl său este fiul din afara căsătoriei al lui Ion Mihalache“. În plus, „doi unchi și o mătușă ai mamei au fost condamnați pentru participare la acțiunile unei bande contrarevoluționare“.

Pentru a explica o epocă, istoricul va beneficia întotdeauna și de documente esențiale, dar și de unele ce par, la prima vedere, lipsite de spectaculozitate, ținând mai curând de rutină. Cel pe care tocmai l-am prezentat pare a face parte din această ultimă categorie. Totuși, el ni se pare extrem

de semnificativ pentru viața de zi cu zi în vremea regimului comunist din România.

Chiar și luat izolat, un asemenea document trimis la vârf poate naște numeroase întrebări. În primul rând, care era finalitatea lui, pentru că aproape toate numele respective au continuat să dețină funcții de răspundere, fiind doar „rotite“ conform schemei obișnuite pe atunci. Dar poate că ne vom putea lămurii măcar parțial examinând și alte documente de acest gen.

Iată, spre exemplu, un alt tabel întocmit la 28 octombrie 1981 cu „cadrele din Ministerul Afacerilor externe care nu întrunesc criteriile pentru activitate în exterior și se propune să fie transferate în alte locuri de muncă“. Primul nume este cel al lui Corneliu Bogdan, diplomat din 1947 și fost mulți ani ambasador în S.U.A. (vezi *Magazin istoric*, nr. 4/1997). De ce nu întrunea Bogdan criteriile? „A fost semnalat cu relații suspecte cu diplomați străini, agenți ai organelor specializate în obținerea de infor-

mații; fiica sa, în 1977, a cerut aprobarea pentru căsătorie cu un cetățean canadian, dar ulterior a renunțat; fiica adoptivă este căsătorită cu un cetățean american și stabilită cu aprobarea forurilor române în S.U.A.; mama soției locuiește într-o comună din Basarabia și fratele la Kiev". (Din 26 decembrie 1989 și până la 1 ianuarie 1990 – când a murit fulgerător – Corneliu Bogdan a fost ministru secretar de stat în Ministerul de externe și purtătorul său de cuvânt.)

De altfel, cea mai mare parte a celor 89 persoane din respectivul tabel, multe dintre ele eliminate din Centrala Ministerului afacerilor externe din dispoziția cabinetului lui doi, păcătuiau prin faptul că aveau rude stabilite sau „fugite” în străinătate. Un alt argument pentru îndepărtarea lor din diplomație îl constituiau studiile în U.R.S.S. (de exemplu, Ion Ciubotaru, ministru consilier). Urmau apoi rudele care făcuseră politică înainte de 1947, se „manifestaseră ostil sau dușmănos la adresa regimului comunist, făcuseră parte din armata „burgheză”, din mișcarea legionară sau fuseseră preoți ai bisericii unite. Astfel, Traian Chebeleu, pe atunci consilier și director adjunct, se născuse în Basarabia, iar doi frați ai soțului mătășii se înrolaseră în trupele S.S. și se găseau în R.F.G. Un văr, aflat în misiune oficială în aceeași țară, refuzase să se mai întoarcă. Socrul lui Gheorghe Apostoiu – fratele consilierului prezidențial – fusese membru al P.N.Ț., iar doi unchi ai soției făcuseră politică legionară. Un unchi al mamei lui Liviu Petrina, secretar I, fusese condamnat în 1953 la trei ani închisoare pentru că găzduise „un fost ministru în guvernul antonescian care a constituit o organizație subversivă”. Iftene Pop, tot secretar I, era rudă cu Iuliu Maniu, prin unchiul său. Un alt unchi fusese arestat și internat doi ani în colonie de muncă pentru „manifestări negative privind reforma monetară, iar în 1959 a fost

condamnat la trei ani închisoare pentru uneltire contra ordinii sociale”. Lazăr Comănescu, secretar III, avea tatăl condamnat în 1951 pentru „lovire și manifestări dușmănoase”, un văr, „cu care întreținea relații apropiate, are legături cu un fost șef de garnizoană legionară, este semnat de scrisorii lui Goma Paul, a trimis o scrisoare la „Europa liberă”, iar în 1977 a cerut să plece definitiv în Canada, motivând că în țară nu se bucură de libertate”.

Rudele în străinătate – o gravă problemă

Existau și cazuri în care rude suferiseră condamnări pentru infracțiuni de drept comun sau unul dintre soți ori ambii aveau relații extraconjugale. Alteori, cei nominalizați manifestaseră atitudini prosovietice sau de dezaprobare față de linia politică, făcuseră „comentarii tendențioase” (între aceștia din urmă, Dumitru Trancă și cel care a fost colaborator și al revistei noastre, reputatul Alexandru Cernatoni, pe atunci redactor al A.D.I.R.I.). Mai mult, un economist principal III făcuse el însuși parte în 1950-1953, din două „organizații contrarevoluționare”. Acuzația de a fi întreținut relații suspecte cu diplomați străini, bănuiați a fi agenți ai organelor specializate în obținerea de informații – pe care am întâlnit-o deja la Corneliu Bogdan – nu mai apare decât în dreptul unui consilier, a unui ministru consilier (Marcel Ghibernea) și a unui secretar II. Tot legat de scopurile unui asemenea tabel, să vedem și ce scria în dreptul lui Mircea Răceanu, consilier: „are studiile făcute în U.R.S.S. (Institutul de relații internaționale din Moscova); a fost bine cunoscut în țară și în străinătate de trădătorii Pacepa Mihai și Horodincă Nicolae”.

Un alt tabel, alcătuit în iunie 1980, cuprindea numele a 40 membri și membri supleanți ai Comitetului Central și ai Comi-

siei de revizie care „aveau probleme”. Invariabil, revin rudele rămase sau plecate în străinătate. Inclusiv un consilier al lui Nicolae Ceaușescu avea un cumnat și o cumnată stabiliți încă din 1972, în R.F.G. Sunt și alte lucruri curioase în acest tabel. Astfel, un viceamiral, ce a condus și serviciul de informații al armatei, apărea pentru că fiica lui era căsătorită cu fiul unui preot, trimis ca șef al bisericii ortodoxe din Viena. Probabil că singura rațiune a prezenței pe respectiva listă o constituia preocuparea ca nu cumva să se întrebe cineva de ce... nu apărea.

Există asemenea tabele și pentru membri ai Marii Adunări Naționale. Astfel, Constantin Chirță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, era prezent pentru că o soră a soției se căsătorise în 1946 cu un ofițer american, stabilindu-se în S.U.A.

Și alte personaje importante ale nomenclaturii regimului comunist au constituit subiect de „note”. Rămâi surprins să constăți căți dintre cei care ocupau funcții de mare răspundere aveau „probleme de cadre” (în primul rând rude apropiate fugite în străinătate). Astfel, Barbu Petrescu, prim-secretar al Comitetului municipal București al P.C.R., membru supleant al Comitetului politic executiv al C.C., avea un socru care fusese membru al P.N.Ț. În 1947 securitatea îl reținuse și cercetase, iar în 1952 a fost arestat și condamnat la doi ani închisoare pentru „manifestări ostile”. (După decembrie 1989 Barbu Petrescu, nu a mai apărut în viața publică). Elena Nae, prim-secretară a Comitetului județean P.C.R. Botoșani și membră a C.C., avea o nepoată din partea soțului care plecase în 1983, cu soțul și copilul, în S.U.A. Și, adaugă documentul, „până la plecarea din țară au fost cunoscuți ca elemente recalcitrante, pretabile la acțiuni de dezordine”. Letiția Ionaș, prim-secretară a Comitetului județean P.C.R. Bistrița-

Năsăud, membră a C.C., avea un cumnat care, în 1975, se stabilise „ilegal” în Canada. Ioan Ursu, prim-vicepreședintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, avea un frate care rămăsese, în 1984, împreună cu fiica, în R.F.G. (După decembrie 1989, nu a fost implicat în nici unul dintre procesele intentate fostei nomenclaturi ceaușiste, refugiindu-se în străinătate, cu sprijinul unor savanți străini de autoritate internațională.) Fiica din prima căsătorie a lui Maxim Berghianu, ministrul muncii, rămăsese, din 1969, „ilegal” în Franța. Ginerelul lui Ion Militaru, adjunct al ministrului construcțiilor industriale, „fiind trimis cu sarcini de serviciu în Austria, a trădat, cerând azil politic în această țară”. Nora și nepoata lui Virgil Cazacu, fost secretar al C.C. al P.C.R. la propagandă, în octombrie 1989 vicepreședinte la U.C.E.C.O.M., rămăseseră în Franța, în 1986, iar fiul depusese cerere pentru reîntregirea familiei.

Teancuri de note inutile

Cunoscând stilul de conducere al lui Nicolae Ceaușescu, putem avansa următoarea ipoteză: decizia de a păstra în funcții de conducere unele dintre aceste persoane cu „probleme” ținea de un joc politic, de un șantaj implicit prin care îi putea controla mai strâns și putea preveni mai ușor orice încercare de împotrivire. Oricum, imaginea dominantă care se poate desprinde din toate aceste fișe întocmite de secția de cadre a C.C. al P.C.R., pe baza informațiilor primite de la organele de securitate, este cea

a unei supravegheri continue, din care făcea parte și urmărirea constantă a telefoanelor, inclusiv a tuturor telefoanelor publice.

Astfel, despre Nicolae Cioroiu, ultima oară director al Muzeului de istorie a partidului, după ce fusese și ambasador în China și India, o notă informa că „întreține contacte neoficiale cu diplomați din țări socialiste acreditați la București; cu prilejul participării la unele acțiuni protocolare la ambasade, exteriorizează atitudini negative față de țara noastră și face comentarii necorespunzătoare la adresa politicii partidului și statului”. Clara Cușmir, și ea directoare a aceluiași muzeu, înainte de Cioroiu, și veche militantă a partidului, „a întreținut relații apropiate cu Sevcenko Sergiu, fost agent sovietic, aflat în contact cu cadre de specialitate din Ambasada U.R.S.S. la București”.

Cât despre fostul prim-ministru, Ion Gheorghe-Maurer, aflăm că lui Ceaușescu i se raportase că „comentează denigrator probleme de partid și de stat; întreține legături particulare cu unii diplomați occidentali și alți străini cunoscuți ca fiind cadre ale serviciilor de informații; este, de asemenea, în relații cu persoane cunoscute că se situează pe poziții ostile”.

Ștefan Voicu, membru al C.C. al P.C.R., redactor șef al revistei *Era socialistă* (fostă *Lupta de clasă*), „face comentarii ostile la adresa politicii partidului, se ocupă de scrierea unor lucrări de sertar..., a făcut apologia acțiunilor lui Silviu Brucan”.

În preajma congreselor partidului, se filtrau sever dosarele tuturor delegaților. Iată ce rezulta

în urma unei asemenea operațiuni. „Maistru termist... tatăl său vitreg... muncitor, decedat, a fost legionar”; „...director al I.A.S... soția fratelui are rude în Ungaria, pe care le-a vizitat”; „președinte al C.A.P... socrul său... în perioada mai-octombrie 1945 a fost prizonier în zona americană din Austria”; „frezor... tatăl său... a fost jandarm horthist”; „...; „miner, șef brigadă... soția sa are un văr... care în 1980 a trecut fraudulos frontiera în R.S.F. Iugoslavia”; „maistru... tatăl său... a posedat două imobile și o cârciumă... întreține relații neoficiale cu cetățeni greci”.

Să încheiem această insolită incursiune prin dosarele de cadre ale regimului Ceaușescu cu două „cazuri” din presă. Redactorul șef al ziarului *Scântea*, Ion Mitran, avea „un frate – Mircea Mitran – care întreține relații neoficiale cu diplomați străini acreditați la București și comentează în mod tendențios unele aspecte ale vieții social-politice din țara noastră”. (După decembrie 1989, Mircea Mitran a fost ministru secretar de stat în Ministerul de externe și ambasador la Tokio.) Iar Costache Halanay Maria, redactor șef la *România liberă*, avea doi cumnați stabiliți în S.U.A. din 1939 și un al treilea în Uruguay, din 1950.

La ce au servit asemenea tabele și note aflate probabil în număr mare în arhivele fostului C.C.? La teroarea prin frică ce guverna viața fiecăruia dintre noi înainte de decembrie 1989. Dacă ne gândim însă la ziua de 22 decembrie a aceluiași an, putem spune că dosarele de cadre ca și aceste tabele și note nu au servit la nimic. ■

UN GÂND PE LUNĂ

„Nu ne putem pierde vremea combătând toate prostiile care sunt, totdeauna, mult mai multe decât lucrurile inteligente și deci e inutil...”

Acad. EUGENIO COȘERIU

1953. ÎN MIEZ DE NOAPTE

CONSILIUL DE MINIȘTRI

PREGĂTEȘTE

FESTIVALUL

MONDIAL

AL TINERETULUI

În vara lui 1953, Bucureștii au găzduit două ample manifestări internaționale: al treilea Congres Mondial al Tineretului (25-30 iulie) și al patrulea Festival Mondial al Tineretului și Studenților (2-14 august). Prezența miilor de tineri din întreaga lume la București a însemnat după mulți ani un prim contact al românilor cu străinii.

Pentru a oferi oaspeților veniți din toată lumea o imagine cât mai elocventă a vieții românilor în socialism, dar și pentru a crea condiții optime de desfășurare acțiunilor culturale și sportive din cadrul Festivalului, s-au făcut investiții uriașe. În perioada 1952-1953, absența alimentelor în Capitală devenise subiect de glume, lumea vorbind sus și tare de „postul festivalului”.

S-au construit cu acel pricele – în mare parte prin munca voluntară a tineretului – Stadionul „23 August” (acum „Național”), cu o capacitate de 80 000 locuri, Teatrul de vară „23 August” (4 300 locuri) și s-a amenajat Parcul „23 August”, cu o suprafață de 54 hectare. A fost construit, de asemenea, Palatul Operei Române, cu o sală de 1 200 locuri.

De stadiul pregătirilor pentru Festival se ocupa și Biroul Culturii de pe lângă Consiliul

IOAN LĂCUSTĂ

de Miniștri. În continuarea stenogramelor discuțiilor din acest Birou prezentate în nr. 8 (despre sport), nr. 9 (despre presă și radio), iată, oferim cititorilor noștri, câteva fragmente din dezbaterile legate de stadiul pregătirii Festivalului, din ședința care a avut loc la 23 martie 1953, între orele 21. 00 și 24.00.

Au participat la acele dezbateri din miez de noapte Miron Constantinescu, președintele Consiliului de Stat al Planificării, Manole Bodnăraș, președintele Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport, Ghizela Wass, secretar al Organizației P.M.R. a Capitalei, Vasile Mușat, Paul Cornea, Cornelia Filipaș, secretari ai C.C. al U.T.C., Pompiliu Macovei, arhitectul șef al Capitalei ș.a. Ședința este condusă, ca de obicei, de Iosif Chișinevski, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Discuțiile se poartă pe marginea unui „desfășurător” („film” în document) al programului Festivalului, pe care participanții l-au primit spre studiu din timp și pe care l-au adnotat cu observațiile lor.

Înainte de a urmări aceste intervenții, să precizăm că stenograma se află în fondurile Arhivelor Naționale ale României, din București.

• Nu numai buciumași, există și arheologi • Nu doar cei primitiv este național
 • Să vină ambulanța să culeagă pionierii? • Insolția este un lucru foarte serios
 • Bâlci și iarmaroc la porțile șantierului • Noi respectăm pe cât este posibil
 sărbătorile legale • Mure de burgezi umblă cu diverse minciuni • Miron
 Constantinescu numără arbuștii

Iosif Chișinevski: „Pentru
 lămurirea mea și legat de
 desfășurarea Festivalului, s-a
 arătat că la ora 15.30, potrivit
 unui semn, dinainte stabilit, un
 grup de 50 de buciumași vor
 deschide Festivalul. Voi credeți
 că acesta este specificul nostru
 național, ca să se deschidă numai
 cu buciumul? Este frumos, dar
 altceva nu avem? Pleacă oamenii
 din București și-o să creadă că
 aceasta este muzica noastră. Am
 citit și am rămas puțin nedumerit.
 Poate să fie și buciumul, dar ce v-a
 determinat la aceasta?”

„Noi am socotit că acest
 aspect ar fi cel mai pitoresc”,
 precizează M. Bodnăraș, „am
 apare în costume naționale, cu
 căciuli...”. „Și tractorul a devenit
 național la noi acum”, intervine
 Miron Constantinescu.

„În cântec”, completează
 Chișinevski, „se spune că și buci-
 umul cântă... dar numai buci-
 umul, nu. Cred că ar trebui să
 fie ceva mai mare, mai puternic,
 cred că ar trebui să fie trompete,
 fanfare, să fie o forță, o tehnică
 artistică”.

Cu buciumașii, este de acord
 M. Bodnăraș, „se poate vedea
 această chestiune, numai tre-
 buiește asamblată proporțio-
 nal”. „Să fie și buciumași”, este
 de acord și M. Constantinescu,
 „dar proporțional. Tovarășul
 Bodnăraș trebuie să rețină că nu
 numai ce este primitiv este na-
 țional, este românesc, mai sunt și
 alte lucruri care sunt naționale”.
 Există, arată M. Bodnăraș, „ce-
 reri de la toate delegațiile străine
 care vor să vadă folclorul nostru.
 Noi știm că îndeosebi oamenilor
 le plac aceste lucruri”. Așa este,
 dar „există și în ramura arheolo-
 giei multiple lucruri naționale”,
 completează Chișinevski.

Se discută apoi despre modul
 în care și cine să facă invita-

țiile pentru participarea delega-
 țiilor străine, despre organiza-
 rea concursurilor sportive, des-
 pre colaborarea cu reprezentan-
 ții Consiliului Mondial al Ti-
 neretului.

În ceea ce privește ora de des-
 chidere a Festivalului, I. Chi-
 șinevski admite că „noi putem
 fixa ora 5 dimineața. Suntem de
 acord cu oricare oră”. „Noi vrem
 ora 5 după masă”, solicită M.
 Bodnăraș. Festivitățile ar dura
 cca două ore.

Trebuie însă chibzuit, inter-
 vine M. Constantinescu: „Voi
 v-ați gândit la ora 5, dar să nu
 se facă prea târziu. Aceasta în-
 seamnă că deschiderea și de-
 monstrațiile vor trebui să înceapă
 la ora 2, când este căldura cea
 mai mare și o să ai leșinuri în
 tribună, acolo ai copii, pionieri.
 Ce, o să vii cu ambulanța să cu-
 legi pionierii care cad de căl-
 dură?”

Propune să se înceapă de di-
 mineață, „la ora 9 și să se termine
 la ora 1-2. De ce pe căldura aceea
 îngrozitoare, când zăduful este
 mai mare? Eu sunt pentru o oră
 de dimineață. Se scoală oamenii
 la 4 dimineața și la ora 8 stadionul
 este plin. Să deschidem porțile
 stadionului la ora 4, iar la ora 8
 sau la 9 începem deschiderea
 oficială, și la ora 12, maxim 1,
 este gata cu festivitatea. Eu vă
 spun că insolția este un lucru
 foarte serios”.

În p. 10: tineri
 brigadieri
 constructori

Combinatul
 Poligrafic „I.V.
 Stalin”
 (ulterior „Casa
 Scânteii”,
 acum „Casa
 Presei Libere”) în construcție

În vederea Festivalului, se
 construiește, între altele, și
 Stadionul „23 August”. Ritmul
 lucrării însă nu este cel dorit. Cu
 o zi înainte, între orele 5 și 5.30,
 M. Constantinescu vizitează șan-
 tierul. Nu se arată mulțumit de
 cele văzute. „Erau — arată el —
 niște particulari care organizaseră
 un bâlc, un iarmaroc, cu tot felul
 de dansuri, de strigături și dife-
 rite alte lucruri, care numai cinstu
 ne ne face.”

Aceste lucruri, continuă el,
 se petrec la marginea gropii Flo-
 reasca, la marginea Barierii Ver-
 gului, iar mii de oameni care
 umblă să vadă munca tineretului,
 politizarea acestui șantier, nu
 vedeau decât acest bâlc. Nu era
 o machetă, nu erau oamenii care
 să dea explicații, să popularizeze
 șantierul și Festivalul; nu erau
 agitarii ai tineretului, deși erau
 mii de cetățeni curioși să vadă
 cum merg lucrările. Mi s-a spus
 că în fiecare duminică vin mii de
 oameni să vadă cum se des-
 fășoară lucrările. Trebuie regle-

mentată și circulația acolo, trebuie să fie călăuze, machete, oamenii care să explice. În loc să fie acolo ansamblul de lăutari de cârciumă, să fie ansamblul tineretului de cântece și dansuri, echipe culturale de dansuri, de cântece, care pe linia agitației organizatiile de partid trebuie să le sprijine, să dea demonstrații“.

Tinerii nu erau pe șantier, „Jucrările erau oprite, mașinile stăteau, deși se putea lucra, cu toate că era duminică și noi respectăm pe cât este posibil sărbătorile legale“. Iar „munca politică în jurul Festivalului era totalmente absentă“.

În schimb, remarcă M. Constantinescu, „dușmanii erau prezenți. Erau foarte multe mutre de burghezi care umblau printre oameni și căutau cu diverse minciuni să-i influențeze“.

Cât privește cheltuielile pentru Festival, continuă M. Constantinescu, „am auzit cifra de 300 milioane lei, ceea ce înseamnă 6 miliarde lei vechi. Ca să facem o comparație, să luăm Fabrica Vulcan din București, o construiești încă o dată, nouă, cu totul modern în ea“. Sumele alocate pentru delegați, precizează Ghizela Wass, sunt de „4 dolari pe zi pentru țările de democrație populară și de 2,50 dolari pe zi pentru țările capitaliste“.

Miron Constantinescu insistă asupra economisirii fondurilor. „Trebuie să nu risipim banii statului așa, să zicem că are bani statul. Ce, sunt banii mei sau ai tov. Chișinevski? Sunt bani proveniți din munca poporului. Aci se poate foarte bine strecura elemente care să influențeze în sensul de a se face risipă, de a arunca banii“.

De asemenea, trebuie „specializați o serie de tineri în anumite munci. De exemplu, de pe acum trebuie să specializăm oameni pentru călăuze, care să știe ce să arate delegațiilor străine. Cum se arată, aceasta este o artă, tovarăși. În Uniunea Sovietică sunt călăuze oameni cu diplome universitare.

Recomandă să se stabilească din timp „partea de aprovizionare alimentară. Am auzit, continuă el, că tinerii români să vină cu pachete cu mâncare de acasă. Este foarte frumos, aceasta este o idee generoasă, dar ne vom pomeni cu mii de oameni nemâncăți pe străzi. Noi trebuie să avem aici la București resurse alimentare, să putem acoperi toate cerințele. Pot veni ei cu mâncarea, nu-i oprește nimeni, dar noi trebuie să avem ce ne trebuie“.

Mai reținem din discuții și cele privind stabilirea sălii în care să-și desfășoare

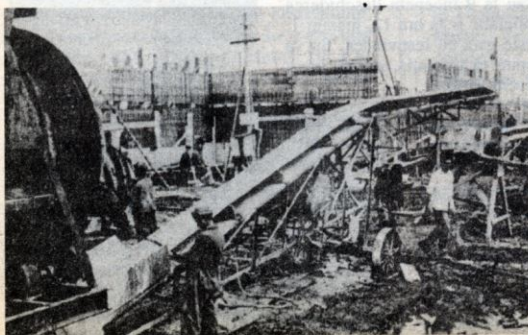
lucrările Congresul Mondial al Tineretului. Opțiunile merg spre Sala Floreasca. Miron Constantinescu nu este însă de acord, din cauza „vecinătății de acolo. Pe tineri nu poți să-i izolezi, să-i împiedici ca oamenii să nu privească peste gard. Nu poți pune miliție, că abia atunci o să atragi mai mult atenția“.

Se mai discută și despre plantarea pomilor în Parcul „23 August“. Reprezentantul Sfatului Popular al Capitalei, Boroneț, arată că din cei 50 000 pomi prevăzuți s-au plantat doar 4 500. Foarte puțin! „Luați mâine în mână lucrurile“, îl avertizează Chișinevski, „mobilizați forțele, chemați oamenii, luați specialiști și peste o lună să fie gata“. „Este just că am rămas cam în urmă“, recunoaște Boroneț. „Să privim realitatea în față“, îl îndeamnă M. Constantinescu, „pentru că dacă ne amăgim o să iasă prost“.

Și tot el continuă: „Noi suntem acum în 24 martie, mai avem o săptămână din luna martie și luna aprilie. După socoteala mata în intervalul acesta trebuie să pui 4 500 de copaci și 21 000 de arbuști. În total 25 500 pomi. Ți se poate întâmpla un accident, ca o parte din copaci să nu se prindă. Fă mata socoteala, împarte numărul arbuștilor și copacilor cu numărul zilelor și va fi clar că dacă nu mergem cu 1 000 pomi pe zi nu îndeplinim sarcina“.

Sarcina este grea, „noi vă prevenim că trebuie s-o îndeplinim, pentru că dacă n-o s-o îndeplinim, stadionul acesta va arăta ca o piramidă în deșert. O să stea stadionul acesta în mijlocul unui câmp fără copaci, fără umbră, fără răcoreală și o să aibă un efect negativ. Acolo trebuiesc copaci mari, care să țină umbră, răcoare. Este o problemă foarte serioasă. Trebuie să ne mobilizăm cu toată seriozitatea, și U.T.M.-ul, și sindicatele trebuie să ajute, pentru că au o sarcină foarte grea, trebuie să meargă cu 1 000 de copaci pe zi și ei merg doar cu câteva zeci. În sere sunteți specializați, dar aici nu“. ■

Pe șantierul Stadionului „23 August“

Din amintirile șefului de cabinet al lui

Gheorghiu-Dej

Mărturiile din intimitatea cercurilor puterii comuniste în epoca „cuceririlor revoluționare“

sunt puține. O viziune inedită ne-a rămas de la ing. Paul Sfetcu, cel care timp de 13 ani s-a aflat în imediata apropiere a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Fost ucenic la Atelierele C.F.R. Grivița, activist U.T.C., absolvent al unei școli militare în perioada de criză a formării „armatei populare“, Paul Sfetcu a fost promovat în funcția de ajutor de șef de cabinet și apoi de șef plin de cabinet al lui Gheorghiu-Dej.

Din volumul de memorii scrise de Paul Sfetcu după 1990, reproducem un scurt fragment referitor la

una dintre întâlnirile pe care Gheorghiu-Dej le-a avut cu Stalin în 1948. Odată cu plusul de informație în explicarea rațiunilor primului Canal Dunăre – Marea Neagră, cititorul va avea și o reprezentare istorică interesantă despre limitele puterii lui Gheorghiu-Dej, dar și asupra modului în care se desfășura o conversație cu Stalin, în cadrul acesteia întrebările neputând veni decât dintr-o singură parte.

Lavinia BETEA

CANALUL DUNĂRE – MAREA NEAGRĂ: UN VECHI PROIECT ENGLEZ ȘI O DORINȚĂ IMPERATIVĂ A LUI STALIN

Cu un alt prilej, Gheorghiu-Dej mi-a vorbit despre modul în care a fost generată hotărârea referitoare la construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră.

După naționalizarea principalelor mijloace de producție, spunea Gheorghiu-Dej, conducerea statului a analizat perspectivele ce se deschideau economiei naționale în noile condiții social-economice. În vederea stabilirii celor mai corespunzătoare măsuri s-a hotărât ca o delegație de stat și

PAUL SFETCU

de partid să se deplaseze la Moscova, să discute cu conducerea sovietică pentru a pune bazele unei cooperări economice. Am prezentat conducerii sovietice potențialul industriei noastre naționalizate și măsurile pe care noi le credeam necesare în vederea valorificării depline a acestui potențial și asigurarea unei continue dezvoltări a schimburilor comerciale româno-sovietice.

Stalin, ca și când n-ar fi auzit cele ce am spus, a întrebat:

– Are cunoștință conducerea României despre un proiect întocmit de englezi¹, pe la începutul secolului XX, pentru construirea unui canal navigabil între Dunăre și Marea Neagră?

¹ Ideea i-a preocupat pe mulți, români și străini; de la mijlocul secolului trecut, s-au croit numeroase proiecte, cele mai importante fiind semnalate și în *Magazin istoric*, nr. 7/1984. Cum se vede, ele s-au aflat în atenția specială a serviciilor de informații ruse și, apoi, a celor sovietice – n.r.

Am rămas înmărmurit și totodată înspăimântat de perspectiva ca în loc de dezvoltarea industriei – obiectiv cu care ne dusesem la Moscova – să ne alegem cu o „gaură în pământ“.

I-am răspuns lui Stalin că nu aveam cunoștință de un asemenea proiect, dar cum ne vom întoarce în România, vom pune să se scotocească arhivele și, dacă-l vom găsi, îl vom prezenta. Stalin, sigur pe el, a replicat:

– Nu trebuie să mai căutați!

A apăsă pe un buton și după câteva secunde în biroul său de lucru a intrat un individ, care așteptase probabil chemarea, cu o hartă în mână pe care a pus-o în fața noastră pe masă. Stalin a arătat harta și a spus:

– Iată cum este trasat drumul acestui canal pe harta României.

Am privit și am văzut o linie groasă, roșie, care unea localitățile Cernavodă și Năvodari, traseul așa-zisului viitor canal. După ce ne-a lăsat câteva minute să admirăm „miracolul“, Stalin ne-a recomandat:

– Canalul trebuie realizat de România în vederea asigurării unor condiții mai favorabile transporturilor fluviale pe Dunăre.

Îngrozit de perspectiva nenorocită ce se profila, am explicat că România nu era pregătită, încă, pentru o lucrare de asemenea amploare, că nu dispunea de fondurile financiare necesare. Stalin, însă, a intervenit:

– Fondurile vor fi găsite dacă tovarășii români vor să realizeze o lucrare așa de măreață.

Am adus și alte argumente și în principal că ne lipsesc utilajele de escavație și mij-

loacele de transport. De aceea am propus ca România să organizeze, mai întâi, fabricația acestora și apoi să ne apucăm de realizarea canalului. Dar totul a fost în zadar, căci Stalin, neînduplecat, a zis fără a ne da posibilitatea de replică:

– Uniunea Sovietică va livra României utilajele de escavație și mijloacele de transport necesare, dacă românii sunt hotărâți să se apuce de o lucrare atât de importantă și de necesară.

Astfel s-a întors delegația română de la Moscova „împroprietărită“ cu o hartă pe care era trasat drumul viitorului Canal Dunăre – Marea Neagră. Presa și radioul au făcut cunoscut țării, poporului român, vestea cea mare, fericirea ce căzuse pe capul nostru, fără să spună, bineînțeles, a cui fusese ideea genială. Pentru a se masca acest adevăr și pentru a se da întregii acțiuni un „caracter național“, a fost adoptată și o hotărâre a Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

Proiectarea și demararea lucrărilor s-au făcut rapid. Până la moartea lui Stalin, canalul a „înghițit“ o mare parte a veniturii naționale. Dacă acele fonduri le-am fi alocat pentru dezvoltarea industriei, avuția națională ar fi sporit considerabil. După moartea lui Stalin, conducerea noastră a discutat foarte deschis și cu deosebit simț de răspundere sistarea lucrărilor la canal. În cabinetul meu de lucru de la Consiliul de Miniștri a fost un du-te-vino permanent timp de aproape o săptămână. La început s-a avansat ideea amânării termenului de punere în funcțiune, dar pe măsură ce discuțiile abordau mai profund implicațiile economico-finan-

ciare, s-a ajuns la concluzia înțeleaptă ca lucrările să fie sistate definitiv. Din concluziile specialiștilor reieșea că acest obiectiv, odată dat în exploatare, va genera permanent pagube, întrucât taxele ce urmau a fi încasate pentru trecerea prin canal nu vor acoperi nici măcar cheltuielile de administrare și de întreținere...

Mai trebuie știut că Gheorghiu-Dej nu a vorbit niciodată public despre paternitatea ideii construirii canalului și nici despre modul în care i-a fost impusă lucrarea. De câte ori își aducea aminte de felul în care fusese „convins“ și apoi „stăpânit de euforia“ realizării canalului, manifesta o mare jenă. Era totodată convins că nu i s-ar fi putut opune lui Stalin.

Ce urmărise Stalin atunci când a impus construirea canalului? A fost o toană oarecare, similară celor care au împânzit Uniunea Sovietică cu canale? Aceste întrebări – afirma Gheorghiu-Dej – l-au frământat multă vreme până când a ajuns la o concluzie pe care mi-a împărtășit-o și mie:

– M-am temut că hotărârea ne-a fost impusă din considerente așa-zis strategice, dar până la urmă nu i-am putut vedea o asemenea justificare. După un timp, am devenit convins că Stalin a urmărit cu totul altceva și sunt aproape sigur că, dacă ar mai fi trăit și canalul ar fi fost dat în exploatare, ar fi cerut României să renunțe „de bună voie și nesilită de nimeni“ la stăpânirea gurilor Dunării, inclusiv Delta, pe motiv că aveam de-acum ieșire directă la mare prin canalul pe care l-am construit. ■

Încheierea pactului Molotov-Ribbentrop la 23 august 1939, și a protocolului său secret a pecetluit soarta statelor din Europa de Est, rămase la discreția celor două puteri totalitare din Europa: Germania lui Hitler și Uniunea Sovietică a lui Stalin. La 29 august 1939 ministrul de externe german îi declara însărcinată cu afaceri sovietice la Berlin: „În problema privind Răsăritul [Europei – n.n.], ea [Germania – n.n.] va adopta toate deciziile sale împreună cu U.R.S.S.“.

Ca un ecou la această declarație, Molotov afirma, la rândul său, la 31 august, în discursul pronunțat în fața Sovietului Suprem, cu prilejul ratificării pactului stalinist-hitlerist: „Acest tratat... arată că acum problemele importante ale relațiilor internaționale – cu atât mai mult problemele Europei de Est – nu pot fi rezolvate fără participarea activă a Uniunii Sovietice...” (vezi dosarul pactului de neagresiune germano-sovietic în Magazin istoric, nr. 12/1989).

SEPTEMBRIE 1940

RELAȚIILE ROMÂNIA – U.R.S.S.

ÎL PREOCUPĂ PE ANTONESCU

VASILE ȘANDRU

Urmările sunt cunoscute. Împărțirea Poloniei, agresiunea sovietică împotriva Finlandei, anexarea țărilor baltice, răpirea Basarabiei, Bucovinei de Nord și a ținutului Herța, dictatul de la Viena... Toate în spiritul și în conformitate cu înțelegerile dintre cele două regimuri totalitare, sub privirile neputincioase ale puterilor occidentale.

După numai două decenii de existență a statului său național unitar, realizat cu uriașe sacrificii, prin voința legitimă a întregii națiuni, poporul român și-a văzut din nou teritoriul sfărțecă la răsărit și la apus, fără ca oamenii aflați la cârma țării să fi putut organiza vreo rezistență. Părăsirea țării de către fostul rege Carol II și instalarea noului conducător al statului, generalul Ion Antonescu, afla țara în fața unor probleme interne și externe, extrem de grele. Printre acestea relațiile cu Uniunea Sovietică ocupau, fără îndoială, un loc deosebit de important. Spațiul de manevră al României în politica sa externă, în general, și în relațiile cu U.R.S.S., în particular, era limitat la minimum.

A. Lavrentiev și soția, la sosirea în Gara de Nord; în imaginea de sus: generalul Ion Antonescu – fotografie oficială publicată de presa română în septembrie 1940

La aproximativ trei luni după răpirea Basarabiei și Bucovinei și la trei săptămâni de la preluarea puterii, Antonescu îl primește pe trimisul plenipotențiar al Moscovei cu care discută despre eliberarea comuniștilor și îmbunătățirea relațiilor. Peste alte nouă luni, el se alătură atacului declanșat de Germania.

Numit ministru plenipotențiar al României la Moscova, la începutul lunii august, Grigore Gafencu l-a informat la 10 septembrie pe V. Molotov despre schimbările petrecute în România.

Cu acest prilej, diplomatul român a ridicat din nou problema ținutului Herța, ocupat „suplimentar” de Uniunea Sovietică, în plus față de teritoriile menționate în ultimatumul din 26 iunie. Respingând acest demers, Molotov a ținut să sublinieze că „guvernul sovietic, avansând cerințele sale, nu s-a considerat satisfăcut pe deplin, dar nu a vrut să mai înceapă un nou litigiu cu România. Guvernul sovietic a considerat că propunerile făcute de tov. Molotov au fost minimale”. Așadar, pretențiile sovietice erau de fapt mai mari, cum s-a și văzut ulterior, în decembrie 1941, când Stalin a formulat, în discuțiile cu ministrul britanic Anthony Eden, pretenția de a acapara și Gurile Dunării (*Magazin istoric*, nr. 7/1997).

Pe bună dreptate Grigore Gafencu aprecia că Uniunea Sovietică reprezenta „o primejdie pentru toate statele vecine”.

În aceste condiții sarcina diplomației românești în relațiile cu acest vecin era extrem de dificilă și complexă. Modul în care a acționat diplomația românească în această perioadă neagră a relațiilor cu Uniunea Sovietică este în bună măsură cunoscut din culegerea de documente *Grigore Gafencu. Misiune*

la Moscova 1940-1941, publicată de Ministerul Afacerilor Externe al României în 1995 (și din care *Magazin istoric* a prezentat, în nr. 5-9/1995, în avanpremieră, ample grupaje).

Mai puțin sunt cunoscute demersurile întreprinse de trimisul Uniunii Sovietice în capitala României, mai întâi pe lângă ministrul de externe român Mihail Manoilescu și apoi, după preluarea conducerii statului de către generalul Ion Antonescu și pe lângă Mihai Sturdza, noul ministru de externe în guvernul instalat la 14 septembrie 1940. Informații importante despre

state: Germania, Italia, Ungaria etc.

De unul singur

În ceea ce privește atitudinea diplomației românești, așa cum apare reflectată în aceste documente, sunt de menționat, de exemplu, convorbirile ministrului român de externe Mihail Manoilescu cu trimisul sovietic A.I. Lavrentiev. Astfel, într-un raport datat 26 august 1940, diplomatul sovietic relatează o convorbire avută cu ministrul român, în cadrul căreia a solicitat informații despre mersul negocierilor româno-ungare și româno-bulgare în problemele teritoriale. La mulțumirile exprimate de A. Lavrentiev pentru

Două fotografii din *Realitatea ilustrată* (din iulie și august 1940), semnificative pentru apelul la unitate în jurul lui Carol II și pentru îndemnul la apărarea granițelor țării. Doar că apelul venea la scurt timp după pierderea Basarabiei și nordului Bucovinei și cu puțin înainte de cedarea părții de nord-vest a României

„amabila informare“, ministrul român a menționat, potrivit diplomatului rus, că îl „roagă să i se adreseze și în viitor pentru informare și cu toate problemele. Manoilescu a adăugat că România manifestă o asemenea stimă numai față de trei mari puteri care există în Europa: U.R.S.S., Germania și Italia, deoarece Anglia nu mai poate fi luată în considerare acum, iar Franța nu există“.

Într-un alt raport al trimisului sovietic, datat 13 septembrie, acesta comunică Moscovei că a fost invitat de ministrul de externe M. Manoilescu în legătură cu acuzația formulată de partea sovietică privind „provocarea“ de către partea română a unor noi incidente de frontieră. Răspundând cu argumente precise această acuzație, ministrul român a exprimat, potrivit diplomatului sovietic, „marea dorință a guvernului român de a înlătura cât mai curând toate motivele posibile de înrăutățire a relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică prin asigurarea unui contact strâns între guvernele celor două țări, în spiritul bunei voințe și înțelegerii reciproce“.

Noul ministru de externe, Mihail Manoilescu (x) și predecesorul său, C. Argetoianu (xx)

Un interes deosebit prezintă convorbirile avute de reprezentantul plenipotențiar al U.R.S.S. la București A.I. Lavrentiev cu generalul Ion Antonescu la 23 septembrie, cu prilejul vizitei de curtoazie pe care a făcut-o noului conducător al statului român și la sfârșitul aceleiași luni, în cadrul unei vizite de lucru. Dată fiind importanța acestor documente, necunoscute publicului românesc, *Magazin istoric* le publică în traducerea semnatarului acestor rânduri.

Iată raportul diplomatului sovietic A.I. Lavrentiev despre prima sa întrevvedere cu conducătorul statului român:

„24 septembrie 1940

La 23 septembrie am făcut o vizită de curtoazie lui Antonescu. La remarcă lui, că speră să ne întâlnim frecvent, am răspuns că, într-adevăr, întâlnirile personale constituie o formă mai rapidă pentru soluționarea problemelor, atât a celor majore, cât și a celor mărunte, care pot sta în calea îmbunătățirii relațiilor dintre țările noastre. Exprimându-și acordul cu punctul meu de vedere, Antonescu a declarat că dorește în mod sincer îmbunătățirea cât mai rapidă a relațiilor cu Uniunea Sovietică. Vorbind despre incidentele de frontieră, Antonescu a spus că, după părerea sa, mij-

locul cel mai eficace și rapid de a le evita va fi precizarea neîntârziată a graniței. Aceasta trebuie făcută cât mai curând posibil, deoarece incidentele continuă. Astfel, la 21 septembrie a fost o nouă încălcare a graniței, când vedete rapide sovietice de pază a coastei au intrat în portul Tulcea, unde autoritățile române, având ordinul său de a nu recurge niciodată la arme, s-au limitat doar la a trage în aer în semn de avertisment. Când mă pregăteam să plec, Antonescu a menționat că este dispus să demobilizeze o parte a armatei și să retragă trupele de la graniță dacă și guvernul sovietic își retrage trupele de la frontieră. Aceasta nu este o propunere, dar el ar fi recunoscător dacă eu aș aduce acest gând la cunoștința guvernului sovietic. Prezintă interes să remarc următoarele: când mi-a vorbit despre cât este de ocupat, Antonescu a spus că au trecut numai două săptămâni de când a luat în mâinile sale conducerea statului, neavând în spate nici organizație politică, nici asistenți în jurul său. De aceea efectuând lovitura de stat singur, el trebuie să înfăptuiască conducerea statului tot de unul singur. Antonescu mi-a acordat în timpul primirii o deosebită atenție.

Lavrentiev“

De strajă pe Prut

Incidente la frontieră

Peste doar câteva zile, la 28 septembrie 1940, Molotov, după ce îl consultase pe Stalin, transmita lui Lavrentiev:

„Vă însărcinez să comunicați lui Antonescu următoarele:

«1. Guvernul sovietic ia act de declarația lui Antonescu din 23 septembrie privind disponibilitatea României de a demobiliza o parte a armatei și de a reține trupele de la frontieră.

2. În ceea ce privește U.R.S.S., după rezolvarea problemei basarabene, efectivele trupelor sovietice la granița cu România au fost reduse de șase ori în comparație cu sfârșitul lunii iunie.

3. Această reducere mare a trupelor sovietice a fost efectuată atât prin demobilizarea parțială, cât și prin transferarea trupelor în raioanele centrale ale U.R.S.S.; ca urmare, la granița cu România au rămas doar efective limitate ale trupelor noastre, în scopul cunoașterii condițiilor locale. În același timp, guvernul sovietic are destule temeiuri să afirme că România are în prezent la granița româno-sovietică efective mult mai mari decât cele ale Uniunii Sovietice la această graniță.

4. Pe baza celor de mai sus trebuie să se ajungă la concluzia că chestiunea ridicată de Antonescu referitor la trupele sovietice a fost deja rezolvată anterior și ca urmare acum trebuie considerată depășită. În ceea ce privește însă disponibilitatea exprimată de Antonescu privind demobilizarea parțială și retragerea de la graniță și a trupelor românești, guvernul sovietic are o atitudine pozitivă și speră să primească în scurt timp din partea lui Antonescu informațiile corespunzătoare privind măsurile de acest fel adoptate de guvernul român».

Telegrafiați îndeplinirea și conținutul convorbirii cu Antonescu».

În jurnalul reprezentantului plenipotențiar al U.R.S.S. în Regatul României, A.I. Lavrentiev, sunt consemnate îndeplinirea punct cu punct a directivei date la data de 30 septembrie 1940 de președintele Consiliului Comisariilor Poporului, la 28 septembrie, pentru a fi comunicate șefului guvernului român. La audiența din 29 septembrie la Antonescu a fost de față și ministrul (legionar) de externe Mihai Sturdza. Iată ce scria Lavrentiev:

„Antonescu a declarat că:

a) din dispoziția sa acum se efectuează reducerea prin demobilizare a efectivelor unităților militare dislocate în Moldova și Dobrogea cu 50% și se returnează 50% din dotările rechizitionate pentru nevoile armatei. Această demobilizare va fi încheiată peste două săptămâni, socotind cu data de astăzi;

b) din dispoziția sa, la granița de răsărit a României, în componența unităților militare rămase acolo, nu se va afla nici o unitate operativă. Toate unitățile operative vor fi retrase în interiorul țării. Această acțiune se va încheia peste două luni sau ceva mai curând, socotind începând cu data de astăzi. Termenul de 2 luni se explică prin insuficiența mijloacelor de transport pentru deplasarea trupelor;

c) potrivit informațiilor pe care le are Antonescu, se confirmă faptul că trupele sovietice se retrag de la granița sovieto-română și se îndreaptă în adâncul Uniunii Sovietice;

d) pleacă la Moscova delegația română în comisia mixtă sovieto-română pentru stabilirea și definirea graniței pe teren și de acum este de dorit să înceteze incidentele de frontieră care au loc până în ziua de azi».

Angajament necunoscut dar și neîmplinit

După ce a enumerat o serie de incidente petrecute pe graniță, conducătorul statului român îi comunică diplomatului sovietic un fapt de o deosebită importanță, nerelevat până acum în ceea ce s-a scris despre anul 1940 în România:

„Mai departe, Antonescu a declarat că a studiat problema comuniștilor aflați în închisorile românești și a hotărât să emită o lege privind amnistierea lor. Pe baza acestei legi vor fi eliberați toți comuniștii dacă faptele pentru care sunt condamnați nu au un caracter penal. A adăugat că numărul lor este foarte mare și că a adoptat această hotărâre pentru a curăța terenul în vederea îmbunătățirii relațiilor cu U.R.S.S., întrucât, după ultimele evenimente, la Moscova a început să se creadă că noul regim se va năpusti asupra muncitorilor. Într-adevăr, a adăugat Antonescu, situația muncitorilor este grea și ei sunt tratați rău, dar aceasta se întâmplă din cauză că țara traversează o perioadă tulbură și el nu a avut încă timp să se ocupe de chestiunea muncitorească.

Am întrebat ce are Antonescu în vedere — amnistia pentru comuniștii basarabeni și bucovineni?

Antonescu a răspuns că trebuie distinse două lucruri: eliberarea basarabenilor și bucovinenilor și transferarea lor autorităților sovietice în schimbul cetățenilor români, chestiune asupra căreia s-a realizat deja un acord între guvernele român și sovietic și amnistierea tuturor comuniștilor, indiferent de proveniența lor, pe care el intenționează să o facă pentru a îmbunătăți relațiile între România și Uniunea Sovietică. A subliniat intenția sa de a realiza cât mai curând transferarea deținuților politici, deoarece este dorința guvernului român să nu-i oblige pe oamenii față de care manifestă interes autoritățile sovietice să suferă o zi în plus.

(Continuare în p. 39)

● Din ordinul generalului von Paulus, dar înfuriindu-l pe Antonescu ● „Mai bine mă împuşc decât să mă întorc!“ ● S.S.I. consemnează cu prudență ● Să nu afle lumea ● Hitler îi ia apărarea lui Tătăranu ● Antonescu rămâne de neclintit ● O carieră strălucită ● Calvarul de la Stalingrad ● Moartea îl salvează

„Cazul“ general Tătăranu

În seara zilei de 13 ianuarie 1943, generalul Nicolae Tătăranu, comandantul Diviziei 20 infanterie, însoțit de locotenent-colonelul Pădureanu, șeful de stat major, de adjutantul său – maiorul Binder – și de subofiterul de administrație Victor Mărmurache, a părăsit punctul de comandă al marii unități pe care o comanda, aflată într-o situație extrem de dificilă, în încercuire la Stalingrad, îndreptându-se pe calea aerului spre București, „pentru a raporta situația“ – așa cum menționează jurnalul de operații al diviziei. Plecarea generalului s-a făcut în baza ordinului generalului Friedrich Paulus, comandantul Armatei 6 germane, în care se preciza: „Generalul Tătăranu Nicolae părăsește astăzi vremelnice cetatea pe calea aerului pentru a expune învățămintele importante culese aici în vederea reorganizării trupelor române. Concepțiile și experiențele mele coincid cu acelea ale generalului Tătăranu. Trupelor române, care au luptat și luptă încă vitejește pentru apărarea cetății, merită să li se dea ajutor din afară. Este imperios necesar să li se aducă, pe calea aerului, hrană, muniție și echipament de iarnă“.

EXCES DE ZEL SAU DEZERTARE?

Colonel dr. ALESANDRU DUȚU, FLORICA DOBRE, MARIAN ȘTEFAN

Indignarea mareșalului Antonescu...

Generalul Tătăranu a sosit la București în după-amiaza zilei de 16 ianuarie, dar abia a doua zi și-a anunțat venirea. Între timp, la scurtă vreme după plecarea sa, la Stalingrad trupele sovietice anihilaseră orice posibilitate de legătură aeriană cu forțele germane și române aflate în încercuire. Generalul Tătăranu reușise

deci să se salveze în ultimul moment.

Mareșalul Ion Antonescu, care aflate despre sosirea lui la București încă din seara zilei de 16 ianuarie (de la soția generalului Brătescu), l-a primit în după-amiaza zilei de 17 ianuarie, în prezența lui Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri, a generalului Constantin Pantazi, ministrul de război, și a generalului Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major. După ce i-a ascultat motivele care l-au deter-

minat să-și abandoneze camarazii, în plină bătălie, și să vină la București, i-a spus în esență următoarele:

„– Rău ai făcut că ai plecat. În calitate de comandant al trupelor române din Stalingrad trebuia să pleci cel din urmă;

– Nu te-ai gândit ce vor spune ostașii români din Stalingrad când vor afla că dumneata, comandantul lor, i-ai părăsit în momentele cele mai grele?;

– Gestul ostășesc al generalilor, în frunte cu generalul

Lascăr¹, a fost pătat de plecarea dumitale;

- Nu trebuia să pleci. Chiar dacă primeai un ordin categoric trebuia să răspunzi că onoarea dumitale de ostaș te împiedică să pleci de lângă generalul Paulus;

- Dumneata știi bine că nu avem avioane de transport cu care să aprovizionăm trupele române din Stalingrad. Prin urmare, din ce cauză ai plecat cu o însărcinare de care erai convins că n-o poți îndeplini?;

- Ai făcut o faptă urâtă care dezonoarează oștirea română. Acum nu mai ai decât o singură soluție. Să te întorci și să rămâi acolo;

- Dacă nu vei putea ajunge înapoi la Stalingrad nu vei mai putea rămâne în oștire“.

În fața marelui Antonescu, generalul Tătăranu nu a avut nici o obiecție, dar la plecare, în timp ce cobora scările, cunoscând bine infernul de la Stalingrad, i-a spus lui Mihai Antonescu: „Mai bine mă împușc decât să mă întorc la Stalingrad!“

Vrând-nevrând a trebuit totuși să accepte soluția întoarcerii pe front cu avionul, deși, constatănd că este bolnav, Antonescu i-a permis să-și amâne plecarea cu o zi. A decolat la 19 ianuarie. Pe drum însă boala i s-a agravat, obligându-l să aterizeze, inițial la Tiraspol, unde a rămas o zi, și apoi la Rostov. Înapoiat la

București, a fost spitalizat și pus la dispoziția Ministerului de război până la 1 octombrie 1943, când i s-a încredințat comanda părții sedentare a Corpului de munte.

Sosirea neașteptată a generalului Tătăranu în Capitală a constituit o surpriză totală. Serviciul Special de Informații a consemnat evenimentul cu

Generalul Friedrich Paulus la câteva zile după capitulare

prudență, așa cum era de altfel normal. O notă din 23 ianuarie 1943 menționa: „Generalul a sosit la București, conștient de gravitatea situației diviziei sale, să dea lămuriri. El – personal – în afară de ce a declarat oficialității, n-a spus decât că situația este dramatică, românii și germanii rezistând la paroxism. A mai declarat rudelor că nu știe cum se va mai înapoia deoarece ultimul aeroport pentru decolare a fost cucerit de ruși după plecarea lui“. Aceeași notă întocmită de S.S.I. consemna și comunicarea făcută din partea marelui Antonescu, în timp ce Tătăranu se afla la Rostov: să încerce „imposibilul pentru a ateriza, chiar cu parașuta, ca să nu rămână trupele noastre fără comandant“.

Lumea urmărea cu îngrijorare evoluția ofensivei sovietice care căpăta cu fiecare zi proporțiile unei dezastruoase înfrângeri pentru forțele Axei. Pe frontul Donului și la Stalingrad se aflau importante efective românești. Indiferent de motivul invocat, prezența generalului Tătăranu la București era greu de acceptat în asemenea momente; un adevărat comandant nu-și părăsește – fie și vremelnice – trupa din subordine exact când bătălia se află la apogeu. Mulți s-au întrebat dacă raportul pe care intenționa să-l prezinte presupunea prezența sa neapărată; de ce n-a fost trimis un alt ofițer? Suspiciunile au fost sporite și de faptul că generalul, total neinspirat, luase cu sine și alți ofițeri, în primul rând pe șeful statului major al diviziei.

Reproducem câteva pasaje din jurnalul generalului Radu R. Rosetti, cunoscut pentru intranșigenta opiniilor sale și care abordase acest subiect într-o lungă discuție cu mareșalul Antonescu. Iată cum a receptat și comentat el acest eveniment:

„18 ianuarie... E adevărat că a sosit generalul Tătăranu cu aeroplanul. Se pare că nemții vreau să scape cât pot din cei înconjuțați; mai ales unii șefi... Seara aflu că generalul Tătăranu va pleca din nou la Stalingrad, spre a duce decorații celor de acolo...“

19 ianuarie... Între Don și Volga aveam două divizii, a 18-a și a 20-a, la flancul drept al nemților din Stalingrad, tocmai cel mai expus. A 18-a a fost înconjurată și distrusă, iar a 20-a împresurată în Stalingrad cu nemții. Cei din Stalingrad trebuie să lupte până la ultimul om și Tătăranu a fost trimis azi dimineață, înapoi acolo...“

21 ianuarie... Cu Tătăranu a fost aici și locotenent-colonelul Pădureanu, șeful său de stat major (văr cu [Victor] Slăvescu) care s-a întors și el la Stalingrad.

¹ În seara zilei de 20 noiembrie, circa 40 000 de militari români din diviziile 5, 6, 13, 14 și 15 intraser în Armata 3 română au fost încercuți de trupele sovietice. Aceste forțe s-au regрупat în așa-numitul „Grup generalul Lascăr“, sub comanda generalului de divizie Mihail Lascăr, comandantul Diviziei 6. Alături de el se aflau și generali Nicolae Mazarini și Ion Aurelian Sion (ucis în luptă ulterior); rezistența acestor trupe a încetat la 2 februarie, odată cu capitularea lui Paulus; supraviețuiseră în jur de 2 000-3 000 români.

A fost greu pentru amândoi să se despartă din nou de familiile lor, poate definitiv de astă dată, dar n-a pregetat...

27 ianuarie... După-amiază, de la ora 18 la 19.15, am o lungă convorbire cu Antonescu... Vorbim de toate foarte deschis și din partea lui Antonescu fără nici o reticență... Recunoaște că... din ai noștri mulți au fugit. Vina e a comandamentului nostru... Dacă ar fi fost el [Antonescu] acolo nu se întâmpla asta. Tătăranu a fugit; raportul ce-l aducea de la generalul Paulus era numai un pretext, dat de Paulus din complezență. Acum s-a oprit [a fost oprit] și e bolnav într-un spital de inimă [Ionescu-Mihăiești spunea și el la dejun că Tătăranu a avut un atac de cord]. Nu-l poate da în judecată spre a nu vădi în lume că avem generali ce fug de la unitățile lor. Dar e mort moralmente..."

...și explicațiile Führerului

Față de exigența manifestată de Antonescu se poate spune că generalul Tătăranu a scăpat extrem de ușor de consecințele gestului său. Salvarea i-a venit atât din interesul mareșalului de a nu face „prea multă zarvă” în jurul acestui caz, în condițiile catastrofalei înfrângeri de la Stalingrad, dar și din partea lui Hitler însuși. Și iată cum: în cursul întrevederii de la Salzburg, din 12 aprilie 1943, Führerul i-a explicat mareșalului Antonescu că generalul Tătăranu părăsise frontul în urma ordinului său, transmis prin generalul Paulus, comandantul Armatei 6 germane. „Führerul – se menționează în minuta întrevederii – ar dori acum, în cadrul acestei întrevederi, să clarifice situația și nedreptatea care i s-a făcut generalului [Tătăranu], în timp ce primise ordinul Führe-

rului. El a dat acest ordin pentru a salva unul din valoroșii conducători români de la prăbușire și să obțină serviciile acestui conducător pentru continuarea în comun a războiului. Același lucru s-a întâmplat și cu generalul german Hube. Führerul se bucură că a putut explica problema Tătăranu, care îl cam deranja. Tătăranu, la fel ca

În încercuire, la Stalingrad

Hube, a știut prea puțin din motivele intime ale Führerului, ei au executat doar ordinul. Führerului i-ar părea rău dacă generalul ar fi privit ca laș. Nu a existat nici o posibilitate de întoarcere la Stalingrad, deoarece 7 avioane din 10 au fost lovite. Pe lângă aceasta, Führerul a aflat că respectivul general nu prea e prieten al Germaniei”.

Conform aceleiași minute, mareșalul Antonescu n-a fost deloc impresionat de spusele Führerului și a declarat că „a judecat cazul Tătăranu cu toată luciditatea. De fapt ar fi trebuit să-l ducă în fața unui tribunal de război, deoarece a părăsit frontul fără ordinul mareșalului. El nu a avut voie să facă acest

lucru atâta timp cât trupele române mai luptau și chiar fi după aceea ar fi trebuit să rămână lângă Paulus din motive de camaraderie. Totuși, un tribunal de război ar fi făcut prea multă zarvă în jurul acestui caz”.

În mod evident, atât Hitler cât și Antonescu s-au dovedit preocupati mai cu seamă de problema impactului psihologic pe care l-ar fi putut avea asupra opiniei publice o discuție furtunoasă în jurul cazului generalului Tătăranu. În final, mareșalul Antonescu a preferat să „închidă ochii” și uitarea s-a așternut asupra celor întâmplate...

„Ofițer de valoare...”

Cine era totuși generalul Nicolae Tătăranu și în ce împrejurări ajunsese el în încercuirea de la Stalingrad? Iată întrebarea la care trebuie să răspundem pentru a putea formula o concluzie finală.

S-a născut la 3 octombrie 1890 la Măicănești, județul Râmnicu Sărat. A urmat Școala militară de infanterie din București (1908-1910) și Școala Superioară de Război din Paris (1921-1923), la absolvirea căreia, generalul de divizie Debeney, comandantul școlii, îl caracteriza astfel: „Ofițer bine dotat, inteligent, vioi, scriitor, cu multă judecată și ușurință în a judeca. Lucrări foarte îngrijite, bine studiate, bine prezentate, care arată un spirit clar și ordonat. Vede bine terenul și ia hotărâri logice. Foarte muncitor. Ofițer de valoare, care s-a plasat cu totul în fruntea ofițerilor străini. Merită a fi în special recomandat guvernului său pentru excelențele rezultate ce a obținut la școală. De o perfectă distincție, foarte corect, foarte delicat și foarte simpatice. Nu are decât prieteni printre ofițerii francezi. Cu-

noaște «à fond» limba și literatura franceză”.

Așadar, n-a surprins pe nimeni numirea sa, la 1 octombrie 1928, ca atașat militar al României în Franța, funcție pe care a exercitat-o până la 1 februarie 1931, asigurând, concomitent, și posturile similare de la Bruxelles (1929) și Madrid (1930). Încă în timpul primului război mondial intrase în grațiile prințului Carol, care l-a și cununat, la 5 iunie 1916, când s-a căsătorit cu domnișoara Natalia Urseanu. Conform unor aprecieri ale serviciilor de informații române, după plecarea din țară a prințului moștenitor (1926), Tătăranu manifestase simpatii pentru cercurile liberalilor brătieniști, dar după reîntoarcerea lui Carol II a reintrat în grațiile regelui. Indiferent de simpatiile regale, el s-a manifestat ca un profesor eminent al Școlii Superioare de Război. A fost apreciat și de Ion Antonescu, la 1 noiembrie 1940 numindu-l în funcția de subșef al Marelui Stat Major, pe care a îndeplinit-o până în vara anului 1942, cu excepția perioadei 9 septembrie - 30 octombrie 1941, când a fost numit ca șef al statului major al Armatei 4 în timpul bătăliei de la Odessa, manifestând pricepere și fermitate în rezolvarea problemelor de ordin militar și nu numai.

La 4 iulie 1942 a fost numit comandant al Diviziei 20 infanterie, pe care a condus-o cu competență în timpul urmăririi trupelor sovietice spre Don, pe care l-a trecut la 7 august, înaintând apoi pe o adâncime de 75 km spre Stalingrad. Sovieticii au opus o rezistență dâră. Pe râul Aksay, Divizia 20 a trecut în apărare, inițial, pe un front de 28 km, ulterior de 40 km, pentru a da posibilitate trupelor Armatei 6 germane și celorlalte forțe ale Corpului 6 armată român să

înainteze în lungul căii ferate Kotelnikovo-Stalingrad. După cucerirea centurii exterioare a Stalingradului (linia Aksay), între 15 și 18 august 1942, Divizia 20 infanterie a fost introdusă pe front, pe râul Mișkova, în locul Diviziei 297 infanterie germană. La 28 august a atacat, în cadrul ofensivei generale germane, centura de apărare intermediară a Stalingradului (râul Mișkova), în legătură cu Corpul 48 blindat german, reușind să cucerească, până la 1 septembrie, linia Mișkova (Tebekterezovo-gara Abganerevo), până pe râul Cerverlnoia, pe care l-a trecut, în colaborare cu diviziile 14 și 24 blindate germane, cucerind localitatea Zibenko și gara Basaguno.

Între 2 și 9 septembrie, în cooperare cu unitățile germane menționate, a cucerit satul Pesteanca (pe liziera de sud a Stalingradului), Stara Duborova și înălțimea Trigugana, iar între 10 și 17 septembrie a trecut în apărare pe aliniamentul atins, pentru a face siguranța flancului și spatelui trupelor germane care înaintau spre Stalingrad, după care a predat sectorul său de luptă Diviziei 371 infanterie germană, preluând frontul dintre Jagodi și Tundutovo.

Începând cu dimineața zilei de 20 noiembrie 1942, după o puternică pregătire de artilerie, inclusiv de katiușe, Divizia 20 a primit șocul atacului în masă al tancurilor sovietice. Cu toată rezistența opusă de Regimentul 91 și Batalionul 20 pionieri, inamicul a rupt frontul pe direcțiile Tundutovo și Ivanovka, în lungul rambleului de cale ferată, pătrunzând în spatele și la flancul drept al diviziei. După o rezistență de circa o oră, militarii români de pe direcția de efort a trupelor sovietice au fost

lichidați sau capturați, de la comandant până la ultimul soldat; s-au salvat doar 2-3 ofițeri și 30-40 de soldați. Concomitent, tancurile rusești au pătruns în sectorul Divizionului 2 din Regimentul 40 artilerie, pulverizându-i poziția „după o luptă pe viață și pe moarte”. La orele 10, rușii au atacat și în sectoarele de centru și nord ale diviziei; din Batalionul 1 al Regimentului 83 infanterie au scăpat doar 32 de oameni.

Intervenția Diviziei 29 motorizată germană și ordinele „energie conforme cu situația” date de generalul Tătăranu – cum aprecia generalul Erwin Jaeneke, comandantul Corpului 4 armată german – au menținut coeziunea Diviziei 20 și au făcut posibilă constituirea unui nou front defensiv; angajând rezervele în prima linie, în ziua de 21 noiembrie, împreună cu unitățile germane vecine, a trecut la contraatac. În final, frontul a fost stabilizat la est de Gavrilovka până la 22 noiembrie, când la ordinul Corpului 4 german, Divizia 20 a rupt lupta și s-a dirijat spre nord pe aliniamentul Jagodni, vest Zibenko, unde, după scurt timp, a fost încercuită, împreună cu Divizia 297 infanterie germană. La 23 noiembrie, datorită situației precare a diviziei, unitățile sale, înlocuite cu trupe germane, s-au retras într-o zonă de regupare la nord-est de Rakotino.

Lupta împotriva tancurilor sovietice a continuat fără întrerupere, pe un ger de minus 30 de grade și în condițiile unui strat de zăpadă de peste 50 centimetri. S-a remarcat îndeosebi Regimentul 82 infanterie care, la începutul lunii decembrie, a respins atacul a două divizii rusești, fiind citat prin ordin de zi de către comandanții Diviziei 294, Corpului 4 și Armatei 4

blindate germane, fapta sa fiind comentată elogios și de postul de radio Berlin. Regimentul a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a și a unui număr de 50 militari le-a fost conferit Ordinul „Crucea de Fier” clasele I-a și a II-a.

Referindu-se la comportarea generalului Tătăranu, comandantul Corpului 4 german, generalul Jaeneke aprecia că acesta a fost activ în toate situațiile, „lucrând fără să aștepte ordine, în spiritul intențiilor comandamentului german superior”. El „s-a îngrijit ca fiecare ostaș român, capabil de luptă, să fie încadrat în frontul de apărare” și nu a ezitat să ia măsuri „împotriva unor ofițeri și trupe care nu au corespuns”. În momentul în care în încercuire au intrat Divizia I cavalerie (*Magazin istoric*, nr. 11/1992) și Detașamentul „colonel Voicu”, le-a luat imediat în subordine „angajându-le în luptă după aceleași principii”.

Baioneta contra tancului

Sintetizând, aceasta a fost situația în care s-au aflat trupele române prinse în încercuire. Lupta a fost dramatică. „Fără hrană, fără apă, fără combustibil, fără muniții și fără de scăpare, suportând ziua și noaptea o avalanșă de gloanțe, proiectile, mine și bombe aruncate din toate direcțiile, atacuri masive de tancuri, lupte corp la corp – cum consemna maiorul Niculescu din statul major al Diviziei 20. După ce au tras și ultimul glonț, bravi ostași ai Diviziei 20 infanterie, în ultima lor sforțare, se năpustesc asupra inamicului cu baionetele, cu lopețile și cazmalele în mâini, înscriind astfel în istoria neamului cele

Decembrie 1942: ministrul de război general de divizie C. Pantazi, în vizită pe un aerodrom din zona Stalingradului

mai strălucite pagini de glorie și eroism, izvorâte din spiritul de abnegație, nețărmurită iubire de patrie și spirit de sacrificiu total pentru Neam și Cruce”.

Grandilocvent, patriotard, propagandistic? Ei bine, de astă dată nu. Corelând această măturie cu celelalte documente de epocă și cu aprecierile germane se poate constata că militarii Diviziei 20 infanterie au luptat într-adevăr eroic în cercul de la Stalingrad, încercând să reziste până la despresurarea lor de către celelalte trupe din afara încercuirii. Erau ferm convinși că acest lucru se va întâmpla. Relevantă în acest sens este consemnarea dintr-un document sinteză: „La mijlocul lui ianuarie încrederea cea mai completă asupra sfârșitului favorabil al luptei domnea încă în toate trupele din cetate. Comandamentele germane de toate treptele au știut să facă față cu ușurință situațiilor celor mai grele. Aprovizionarea pe calea aerului își urma același curs ca și înainte. Soldatul german, în special infanteristul, continua lupta cu același elan al soldatului invincibil. Toți erau conștienți de altfel că rezistența era ultima lor șansă. Superioritatea zdrobitoare a inamicului în forțe și mijloace le-a pecetluit însă definitiv soarta”.

După ce rușii au ocupat aerodromul Pitomnik, la 16 ianuarie 1943, luând celor încercuiți orice posibilitate de evacuare a răniților, aprovizionările s-au mai putut face doar prin lansări cu parașuta, „Condițiile de trai – precizează jurnalul de operații – devin din ce în ce mai grele. Inamicul, gerul și lipsa fac ravagii în rândul oamenilor ale căror eforturi devin titanice. Cercul se restrânge neîncetat până ajunge sub zidurile Stalingradului”. Ultima zi de rezistență a fost 2 februarie 1943, când trupele române „copleșite de numărul inamic cad definitiv alături de camarazii lor germani”.

În final, Divizia 20 infanterie a pierdut 234 ofițeri, 209 subofițeri, 6 601 soldați, 5 600 cai și tot armamentul. Au scăpat doar părți din formațiunile de servicii care în momentul contraofensivei sovietice erau grupate la Sety, în eșalonul doi al diviziei. Amenințate și ele cu încercuirea, au reușit să se retragă cu mare greutate spre vest, ajungând în țară la 16 aprilie, 1943, cu doar 54 ofițeri, 39 subofițeri, 1 470 soldați. Precizăm că efectivele diviziei la plecarea ei pe front erau de 427 ofițeri, 431 subofițeri și 13 217 soldați.

Categoric este faptul că înfrângerea zdrobitoare s-a

datorat și situației dificile în care fusese introdusă divizia în luptă de către comandamentul german (i se rezervase un front mare de 18 km), dar și propriilor greșeli în ducerea luptei, insuficienței instrucții în special în ceea ce privește acțiunea împotriva tancurilor, ceea ce a făcut ca în unele cazuri să se producă panică urmată de părăsirea poziției de luptă. Fermitatea generalului Tătăranu și măsurile disciplinare luate de el au făcut ca frontul să nu se dezintegreze. Mai mult, urmând exemplul camarazilor germani, militarii români au căpătat curaj în lupta contra tancurilor inamice, făcând față încercărilor grele la care aveau să fie supuși în „noaptea de ger și vânt năprasnic pe care în timpul luptelor le petreceau sub cerul liber, adesea continuu hărțuiți de inamic și cu un echipament necorespunzător grelelor probe ce trebuiau să treacă”. Și-au dat cu toții seama că altă cale de supraviețuire nu era.

Spre deosebire de alte situații, când propriile eșecuri erau puse pe seama aliatului german, majoritatea ofițerilor Diviziei 20, care au supraviețuit infernului de la Stalingrad, au relevat buna cooperare de arme cu trupele germane. Locotenent-colonelul Pădureanu, șeful de stat major al diviziei, sublinia că „în relațiile cu trupele române, de la comandantul Armatei 6 până la ultimul soldat german, comandant de grupă sau santinelă, s-au purtat foarte loial și înțelegători față de lipsurile și nevoile noastre de toate categoriile. Ne-au ajutat totdeauna cu tot ce au avut mai mult ca noi”. Însuși generalul Tătăranu raporta, la 9 decembrie 1942, că „aprovizionările cu hrană și munițiuni, precum și evacuările se fac în aceleași condițiuni prin unitățile germane”, militarii

români primind „aceleași rații ca și trupele germane”.

Un epilog în care Securitatea nu a mai încăput

Se poate spune deci că generalul Nicolae Tătăranu a fost un comandant competent. Pe câmpul de luptă s-a comportat foarte bine, fiind apreciat de comandamentele germane cu care a colaborat. Și, totuși, gestul său rămâne surprinzător și regretabil. O slăbiciune omească de moment să fi înfrânt bărbăția militarului? Greu de spus. Astfel gândea și generalul R.R. Rosetti care, a doua zi după capitularea trupelor germano-române încercuite la Stalingrad, consemna în jurnalul său: „Rezistența Stalingradului va rămâne în istorie ca o pildă de vrednicie și de vitejie. Avem și noi partea noastră în paginile scrise, pătate din nefericire de fapta lui Tătăranu”. Și tot el, la 12 februarie 1943, reținea în jurnal impresiile rudei sale Toto Rosetti Solescu, „întors din Rusia obosit și slăbit. Indignat de purtarea lui Tătăranu care se putea întoarce la Stalingrad, căci aeroplanele au mers acolo până la 18 ianuarie... Mulți mișei au fugit...”

O astfel de constatare nu ne împiedică însă a reaminti reflecția colonelului Wilhelm Adam, fost prim-aghiotant al generalului Friedrich Paulus, care a cunoscut bine ce a însemnat infernul de la Stalingrad: „Numai cel care a trăit și supraviețuit morții nemiloase din încercuire poate înțelege ce simțeau acești ofițeri atunci când aveau în mână ordinul de evacuare pe calea aerului”.

Dar să vedem ce s-a întâmplat în final cu generalul Nicolae

Tătăranu. În 24 august 1944 a fost numit la comanda Corpului 6 armată, pe care l-a condus în cursul luptelor de la Târgșorul Nou de lângă Ploiești, în bătăliile din podișul transilvan, pe Târnava Mică și pe Mureș, până la 29 septembrie 1944. S-a remarcat din nou, fiind apreciat de generalul Gheorghe Avramescu, comandantul Armatei 4: „Dă dovadă de calm și prevedere și nu se intimidează de situațiile grele. Prin măsuri prudente, dar și îndrăznețe, inamicul este oprit și apoi contraatacat și scos din Ardealul de Nord. Calific pe generalul Tătăranu ca un ofițer general foarte bun și foarte bine pregătit pentru comanda de corp de armată”.

La scurt timp după trecerea sa în rezervă (martie 1945) s-a îmbolnăvit, fiind îngrijit de fiica și de ginerele său, Dumitru Bădescu. Supravegheat de organele Direcției Generale a Securității, deși „în cartier nu este cunoscut că ar avea atitudini ostile contra actualului regim”, a murit la 14 mai 1953, la numai 62 de ani. Între timp intrase în vizorul organelor de represiune comuniste, fiind acuzat de participare la reprimarea muncitorilor greviști din 13 decembrie 1918, alături de generalii Mărgineanu și Ștefănescu, colonelul Căldărescu, maiorii Băgulescu, Chiru și Arghir și de căpitani Georgescu-Ștefănești și Gică Ionescu. Moartea l-a salvat însă de la calvarul temnițelor la care au fost osândiți mai toți camarazii săi. Avea să fie scos de sub urmărire de către Procuratura Generală abia la doi ani după decesul său, prin Ordonanța nr. 52 din 1955.

Acesta a fost omul, acestea au fost faptele. Judecata noastră s-a străduit să se mențină pe terenul obiectivității. ■

DECEMBRIE
1947

MICROARHIVA MAGAZIN ISTORIC ÎN BUCUREȘTI,

ACUM 50 ANI

Cronică mărunță

- La Facultatea de litere din București se deschid cursurile Școlii centrale de muzeografie. Vorbesc: Ion Pas, ministru al artelor, Iorgu Iordan, decanul facultății, și George Oppescu, conducătorul școlii.

- Comitetul Național pentru Ocrotirea Copilului inaugurează primele cinci centre de distribuire a laptelui pentru școlari. Vor primi, zilnic, câte o cană de lapte, 56 000 copii.

- S-au stabilit noile taxe universitare; în funcție de veniturile părinților studenților, acestea sunt cuprinse între 500 lei și peste 20 500 lei.

- Se inaugurează Piața 7 noiembrie (fostă Domeniilor), „unde funcționează primele magazine de stat care desfac articole alimentare pentru marile publice”. (Universul)

- Noi apariții în colecția Biblioteca de buzunar, scoasă de Editura de stat: N. Bălcescu, Scrieri alese; M. Șerban, Furtuna; Sinclair Lewis, Elmer Gentry; D. Drăgulănescu, Formular de matematică și calcul; I. Puțuri, Două paie la trei măgari; Voltaire, Candide; Molière, Tartuffe; Romain Rolland, Călătorie în țara muzicii.

- În Capitală funcționează 56 de școli pentru adulți, organizate în întreprinderi industriale și în mari instituții comerciale și în cadrul cărora comercianții de carte urmează cursurile claselor I-IV.

Anul 1947 sfârșește printr-o lovitură pusă la cale de comuniști la inspirația Moscovei: abdicarea silită a regelui Mihai I și trecerea României de la regat la republică populară.

După cum am văzut și din amplul dosar publicat în numărul trecut al revistei, îndepărtarea regelui a fost pregătită metodic, la 30 decembrie consumându-se, de fapt, ultimul act al unei piese minuțios regizate.

Indicațiile ultime de regie fuseseră date cu o zi mai înainte, la 29 decembrie, într-un plan de acțiune adoptat de C.C. al P.C.R. în care, între altele, erau prevăzute măsuri de securitate luate de Ministerul de interne și de Ministerul apărării naționale, mobilizarea „partidului și organizațiilor de masă”, „convocarea parlamentarilor”, „meetinguri în întreprinderi” ș.a. Fusesse stabilit și organul provizoriu de conducere al Republicii, care ar fi urmat să fie alcătuit din dr. Petru Groza, Ion Niculi, C.I. Parhon, Vasile Vaida, Șt. Voitec. Președinte al Consiliului de Miniștri ar fi trebuit să fie Gh. Gheorghiu-Dej, iar între miniștri, Gh. Vasilichi – educație națională, Vasile Luca – comerț, Gh. Apostol – finanțe. N-a fost chiar așa...

Desfășurarea evenimentelor din 30 decembrie este cunoscută. Presa le prezintă în edițiile dateate 1 ianuarie (deci 31 decembrie, având în vedere practica antedatării). În general, relatările sunt aceleași, cu excepția *Scânteii* care, într-o ediție specială de Anul Nou, consacră mai mult spațiu schimbării de regim. Vor recupera și celelalte gazete în zilele următoare.

Astfel, *Adevărul* din 1 ianuarie publică Proclamația guvernului către popor, facsimilul actului abdicării, un editorial (în care se menționează: „O nouă fază a istoriei românești a început ieri. Ceea ce continuă este statul român, care azi, ca și mâine, are nevoie de munca disciplinată și încordată a tuturor”) și o relatare a ședinței Parlamentului din seara zilei de 30 decembrie, între orele 19.10 și 19.55.

În cadrul acestei ședințe, deputații adoptă în unanimitate (295 voturi pentru, din 295 prezenți) o lege care prevede, între altele, că se „ia act de abdicarea regelui Mihai I pentru el și urmașii săi”, se abrogă Constituția din 1866, cu modificările din 1923 și 1944, titulatura statului român devine Republica Populară Română, „puterea legislativă va fi exercitată de Adunarea Deputaților până la dizolvarea ei și până la constituirea unei

Prima
însoare

I.B. Tito
și dr.
Petru
Groza

Adunări Legislative Constituante“, obligativitatea depunerii jurământului de „credință poporului român“ de către membrii Prezidiului Republicii Populare Române (organism însărcinat cu executarea puterii „până la intrarea în vigoare a noii constituții“) și de către „armată și funcționari publici“.

Cu aceeași unanimitate, la propunerea lui Gh. Apostol, deputații aleg membrii Prezidiului R.P.R.: C.I. Parhon, M. Sadoveanu, Șt. Voitec, Cg.C.Stere, I. Niculi.

După ce membrii Prezidiului depun jurământul, urmează partea a doua a „spectacolului“: demisia guvernului (acceptată) și formarea imediată a unui nou cabinet tot cu dr. Petru Groza prim-ministru care depune rapid jurământul, primind felicitările lui M. Sadoveanu, pentru „demnitatea nouă pe care o aveți în R.P.R.“. Noul guvern este alcătuit, pe lângă dr. Petru Groza, președinte de Consiliu, din miniștrii secretari de stat: Gh. Gheorghiu-Dej – industrie și comerț; Ana Pauker – afaceri străine; Vasile Luca – finanțe; Teohari Georgescu – afaceri interne; precum și din Traian Săvulescu – agricultură și domenii; Emil Bodnăraș – apărare națională; Lucrețiu Pătrășcanu – justiție; Lothar Rădăceanu – muncă și asigurări sociale, ad-interim la educație națională; Florica Bagdasar – sănătate; Octav Livezeanu – industrii; N. Porfiri – comunicații; Tudor Ionescu – mine și petrol; Romulus Zăroni – cooperatie; Ion Pas – arte; Tudor Iordăchescu – lucrări publice; Stanciu N. Stoian – culte. Sunt numiți, de asemenea, 12 subsecretari de stat la respectivele departamente.

Șă ne întoarcem cu câteva zile înapoi la alte evenimente consemnate în presa de acum 50 ani.

O delegație guvernamentală iugoslavă, condusă de mareșalul I.B. Tito, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Federative Populare Iugoslave, se află în vizită la București în zilele de 17, 18 și 19 decembrie 1947.

Mărti 16 decembrie, la Stamora Moravița, oaspeții sunt întâmpinați de Teohari Georgescu, ministrul afacerilor interne, Octav Livezeanu, ministrul informațiilor, Th. Iordăchescu, ministrul lucrărilor publice; Chivu Stoica, director general al C.F.R., Grigore Preoteasa, secretar general al Ministerului afacerilor străine ș.a.

La orele 20.30, trenul iugoslav intră în gară. Reprezentanții români sunt invitați în vagonul prezidențial. „Vagonul – notează Silviu Brucan,

Cronică mărunță

- Primăria Municipiului anunță pe cei care nu curăță zăpada din dreptul imobilelor în care locuiesc că vor fi amendați cu sume între 5 000 și 10 000 lei, iar în caz de recidivă vor fi pedepsiți cu închisoare polițienească de până la 30 zile.

- Se inaugurează primul liceu tehnic horticol de fete la Dragomirești din Vale, jud. Ilfov, în prezența prof. Traian Săvulescu, ministrul agriculturii și domeniilor.

- Ministerul industriilor și comerțului anunță că, de la 1 decembrie, este permisă tăierea porcinelor și ovinelor, rămânând interzisă sacrificarea bovinelor și cabalinelor.

- Brigăzile Gh. Gheorghiu-Dej anunță încheierea, cu două săptămâni avans, a lucrărilor pe santierul conductei Agnita-Botorca, în lungime de 43,5 km. În urma punerii în funcțiune a conductei, Capitala va primi, suplimentar, zilnic, 300-400 mii metri cubi de gaz metan, „700 U.T.M.-iști, 16 ingineri, 5 tehnicieni, sudori, sute de muncitori și țărani – scrie Scântea – au depus aici o muncă grea, eroică, în care fiecare cîș era prețios, în care nici odihna, nici epuizarea, nici boala nu mai aveau importanță“.

- Sovromirtransport, Serviciul maritim, anunță că motonava „Transilvania“ va ple-

DECEMBRIE
1947

O ademeli-
toare ofertă
pentru
gospodine

Cronică mărunță

ca din Constanța în ziua de 18 decembrie pe ruta Istanbul-Haifa-Beirut-Neapole-Marsilia-Constanța.

- Sunt socotite crime de sabotaj și se pedepsește cu muncă silnică: neînerea registrelor comerciale și actelor semnificative anexe; înregistrările nereale în registrele comerciale; pierderea registrelor comerciale sau a actelor justificative, dacă pierderea nu s-a făcut în împrejurări independente de voința contribuabilului; eliberarea și primirea de facturi fictive; evaziunile fiscale mai mari de 100 000 lei pe exercițiu. Alte evaziuni fiscale sunt socotite delict de sabotaj și sunt pedepsite cu închisoare corecțională.

- Scânteia reproduce, după France Presse, această declarație a lui Charlie Chaplin: „Nu va trece mult și voi pleca poate din Statele Unite. Hollywoodul moare. Hollywoodul nu-și mai bate capul să facă filme de artă, ci are grijă numai să producă kilometri de peliculă - Hollywoodul dă ultima lui bătălie și o va pierde dacă nu se decide odată pentru totdeauna să renunțe la standardizare și dacă nu înțelege că nu se pot produce capodopere în serie, cum se produc, de pildă, tractoarele”.

- Premieră la Teatrul Național (sala de la Liceul Sf.

în reportajul *În tren cu mareșalul Tito*, din *Scânteia*, din 19 decembrie - este de o lungime neobișnuită. Pe masa lucioasă din mijlocul său se mai observă piese de șah. Mareșalul se află lângă scară. E îmbrăcat în uniformă închisă de gală, cu epoleți de aur. Nu poartă nici o decorație. Păru-i este blond, cu șuvițe albe. Pe fața sa largă, bărbătească, radiind energie și voință, au rămas întipărite ceasurile de mare încordare ale ilegalității și ale războiului. Nimic din atmosfera de legendă care-l înconjoară nu se risipește în imediata sa apropiere.

Trenul mareșalului oprește în gările Craiova și Pitești, unde au loc mitinguri. La orele 13.00 sosește în București, în gara Mogoșoaia, unde Tito este întâmpinat de primul-ministru român, dr. Petru Groza, de membrii guvernului, reprezentanți diplomatici acreditați la București, ziariști, delegați ai organizațiilor obștești etc. În comunicatele date publicității nu apare nici un reprezentant al Casei Regale.

În cursul vizitei este semnat Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Regatul României și R.F.P. Iugoslavia.

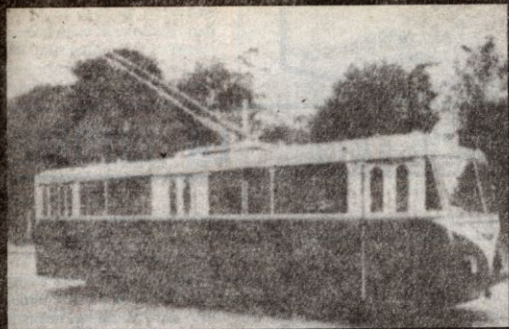
Se stinge din viață B. Brănișteanu (n. 1874), directorul ziarului *Adevărul*. În necrologul publicat în numărul datat 30 decembrie se menționează: „Brănișteanu este poate ultimul supraviețuitor al marii pleiade de ziariști care au fondat presa noastră modernă. Colaborator apropiat al lui Constantin Mille și al lui Constantin Graur, a dus de-a lungul deceniilor sub stindardul *Adevărului* bătălia pentru democrație”.

În ediția ziarului de a doua zi, 31 decembrie, Em. Socor scrie: „În 50 ani de activitate profesională, Brănișteanu a făcut, zi cu zi, istoria politică a societății românești. Toate problemele importante ce s-au ivit în acest răstimp îndelungat el le-a discutat cu o competență pe care nu mulți o aveau și cu o seninătate și obiectivitate ce-i erau specifice.

N-a scris întotdeauna ce ar fi vrut și cum ar fi vrut, dar niciodată n-a scris împotriva convingerilor lui. Brănișteanu a mărturisit acest trist adevăr acum un an, cu ocazia sărbătoririi ce i s-a făcut la Sindicatul ziariștilor.

„Dacă n-am putut spune totdeauna ce am crezut, n-am spus niciodată ce n-am crezut”.

Ziarul *Libertatea*, organul central al Partidului Social-Democrat din România (Lothar Rădăceanu), ajunge la numărul 1 000.

Un mijloc
de transport
al viitorului în
București:
troleibuzul

Publică saluturi Șt. Voitec, Ion Pas, L. Rădăceanu, Eugenia Rădăceanu, Th. Iordăchescu, Mișa Levin, Zaharia Tănase, B. Solomon.

Crăciun 1947. Ce scriu gazetele bucureștene la praznicul din acest an al nașterii Domnului? Iată câteva spicuiri din ziarele zilei de 25 decembrie.

Poporul: „În sufletele și imaginația milioanele de oameni de pe tot întinsul planetei, Nașterea lui Christos stârnește un singur ecou: pacea statomnică pretutindeni“.

Libertatea: „Nașterea Domnului simbolizează în gândurile credincioșilor lui Christ nașterea revoltei celor slabi și săraci de la începutul erei creștine“.

Ultima oră: „Față de imensitatea operei pe care o vizează: ameliorarea ființei umane până la transformarea ei într-o făptură aproape divină, creștinismul e încă tânăr, la 1947 de ani. Trebuie milenii.“

Instinctul sănătos al umanității simte acest lucru, de aceea în ciuda răutății, egoismului și urilor care bântuie încă, ea continuă să venereze și să-l urmeze pe Christ, fără să disprezeze, fără să abdice. Sfintele Sărbători ne aduc aminte, încă o dată, de acest trist adevăr: suntem încă în marea majoritate atât de puțin creștini!“

Scânțtea imaginează o vizită a lui Moș Crăciun într-o hală a uzinei „Ciocanul“. „Ce cauți aici Moș Crăciun?“ se miră moș Pande, portarul. Moșul din poveste vizitează hala să vadă dacă sculele și utilajele sunt bine îngrijite. Strungurile, ciocanele pneumatice, „un drac de menghină“, cuptorul de fontă se bucură de vizită. „Și-apoi frezele zzz, și foarfecele clap-clap, și laminoarele fâs-fâs și toată lumea aceasta de fier sărind, zbârnâind“. Un singur strung e necăjit: „stăpânul său, Vasile Bârlog, nu-l prea îngrijește“.

Adevărul constată: „Măncăm pe puncte, la figurat, așa cum ne îmbrăcăm pe puncte tăiate în cartelă.“

Așa cum vitrinele luxos împodobite nu ne mai ispitesc, cu blănurile și briliantele lor, cu icrele negre și fazanii într-o lume pe care am uitat-o. Treccm orbi prin fața lor și intrăm în prăvălii cu lucruri din lumea noastră, finet și stambă, o bucată de afumătură de porc, o pungă de nuci și una de mere din care vom înjgheba o plăcintă mică“.

La mulți ani! ■

Rubrică de Ioan LĂCUSTĂ

Cronică mărunță

Sava: Femeia îndărătnică, în distribuție – Elvira Godeanu, Tantz Economu, Niki Atanaslu, I. Anastasiad, Al. Finți, Al. Marius, Al. Giugaru, M. Giugulescu; direcția de scenă: Fernando de Cruciatti; decoruri: Elena Pătrășcanu, Al. Brătășanu.

• „N-a trecut – remarcă ziarul *Poporul* din 3 decembrie – nici o săptămână de la apariția comunicatului care interzicea vânzarea pe străzi a ciocolatei și a altor delicatose străine, și toți negustorii de ocazie au reapărut pretinzând pentru marfa lor aceleași prețuri fabuloase ca și înainte (1 300 lei costă un pachet mai mare de ciocolată)“.

• Același ziar constată: „Tramvaiele au fost, în ultima vreme, invadate de pungași de buzunare care «operează» în voie, furând mănusi, fulare, stilouri, ceasuri sau bani.“

Într-o vreme, echipe speciale de agenți vegheau ca să nu urce pe tramvale pungași cunoscuți poliției. Îndată ce erau reperați, pungașii de buzunare erau trimiși la Plă-tărești“.

• Ploi neobișnuite pentru această lună. Inundații în cartierele Tei, Floreasca, Dristor. În Ferentari linia tramvaiului 8 este impracticabilă din cauza apelor.

Așa vă place
istoria?

DE LA

MENU

LA ISTORIE

Ce este acela un meniu? O listă cuprinzând felurile de mâncăruri și băuturi servite într-un restaurant. De obicei, textele respective sunt prezentate într-un decor ornamental sau, chiar mai mult, într-un decor istoriat, adică însoțit de o poveste în imagini.

Atunci când informația pe care o conține iese din timpul prezent, lista capătă sensuri mai adânci. Lista simplă care te învață să te hrănești frumos devine un izvor prețios pentru istoria mentalităților.

Cu al său *Prandilu academicu*, Alexandru Odobescu a inaugurat genul glumelor gastro-nomico-literare. De atunci, alte condeie s-au exersat într-o astfel de literatură. Unele cunoscute, altele – cele mai multe – anonime.

Un autor de asemenea producții, care, probabil, n-a crezut niciodată că viitorimea se va amuza de literatura sa ocazională, a fost și Dimitrie C. Butculescu (1846-1916), fruntaș conservator, pasionat arheolog, dar mai ales creator al asociațiilor cooperatiste. În 1877 a făcut parte din garda civică a Culoii de verde din Capitală, de la el păstrându-se și un caiet cu însemnări din timpul Războiului de Independență. La 23 de ani, cum rezultă dintr-o invitație din 1869, participase la unul din balurile Curții lui Carol I. Multe alte invitații oficiale au urmat de-a lungul anilor și iată-l întocmind meniuri („amenunte”) fanteziste, cu aluzii la politicul zilei, pentru amuzamentul convivorilor. Au fost adunate și păstrate cu grijă de o fiică a sa. Cu ajutorul acelor mici consemnări – „de papa”, „a fost papa”, „compus de papa” – refacem traseul multora dintre dineurile în care s-au amestecat activități cu profil politic, cultural, diplomatic sau economic.

Reconstituirea acestui scurt periplu gastronomic al lui „papa” Butculescu începe cu banchetul de la expoziția cooperativelor din 1883. Trebuie spus și faptul că D. Butculescu era proprietarul și redactorul șef al *Cooperatorului român*, ziar industrial, comercial și literar care a apărut cu întreruperi între 14 martie 1883 și aprilie 1896.

M. JAKLOVSKY

În decembrie 1890, D. Butculescu a fost invitat la un banchet oferit lui I. Grădișteanu și Valeriu Urseanu, ambii fruntași conservatori.

În 1892 a fost prezent la „Banchetul românismului” din 14 iunie, pe un colț al meniului păstrându-se această însemnare: „Banchetul studenților oferit d-lui Lucaci. Am luat parte contribuind cu 500 lei”. Acest banchet, la care a fost invitat patriotul memorandist V. Lucaci, indică o învioreare a activității Ligii Culturale, care în 1895 a organizat un „ospăț” special. În 1897, la 12 martie, s-a desfășurat banchetul în onoarea contelui italian Angelo de Gubernatis, „cetățean al lumii”, cunoscut scriitor, publicist și orientalist; în al său *Dizionario bibliografico degli scrittori contemporanei* (1878, reeditat în 1888-1891) va introduce și scriitorii români, iar despre Iulia Hasdeu a scris o carte; el se afla la București ca invitat al Ligii Culturale.

În 1898, D. Butculescu a participat la cea de a 9-a aniversare a Asociației absolvenților școlilor comerciale. Așezate cronologic, aceste evenimente ar fi cam unul pe an, între 1890-1897, ceea ce înseamnă că persoana sa era dorită în societate.

Un meniu „model” Butculescu, despre care știm sigur că „a fost compus de papa”: *amenuntul festinului de la 20 decembrie 1890 oferit d-lor deputați Ioan C. Grădișteanu și Valerian Urseanu*.

Cei doi erau conservatori și trebuie să înțelegem că întreaga întrunire a avut aceeași culoare politică. Ce s-a mâncat și ce s-a băut cu acel prilej?

„Supă Sarmisegetuza; salăi de Tisa și de Dniștru cu cordială dacoromană; mușchi de bour bucovinean scaldat în sălcii (sos picant) istriană cu suculeții de Dumbrava Roșie; masăre-Iulian din câmpiile Unirii Principatelor; triumful Plevnei întocmit după gustul românesc; saladă pan-românistă cu aromă carpato-balcanică; mândria maghiară năbușită dorobănește; cașcavaluri franco-române; fructe amestecate din Liow, Torda, Bitolia, Alba Iulia etc.; tabietul lui Sinan-Pașa tradus pe românește; politică extremorientală; vinuri din Țara de Sus și de Jos”.

Mai ușor de descifrat, „tabelul lui Sinan-Pașa” pare să poartă din expresia populară „fumează ca un turc”. Fructele, însoțite de referiri la anumite orașe, fie că sunt celebre în acele localități, fie că fac aluzii la unele regiuni cu populație românească din afara granițelor Regatului Român.

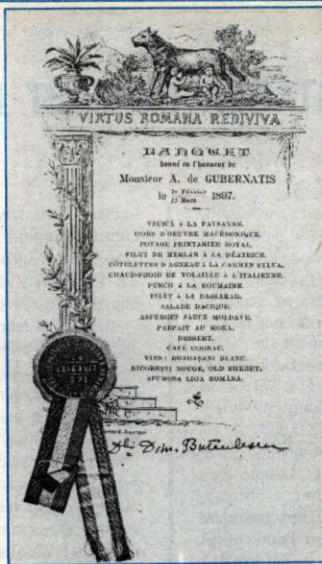
Meniul pentru *Ospățul Ligii Culturale de la 22 maiu 1895* a fost tipărit la Lithografia lui Carol Göbl, din str. Doamnei, nr. 16. Textul este încadrat într-o decoratie simbolică: pe o latură – o coloană îmbrățișată de frunze de laur și un timbru sec auriu, pe care scrie „Liga Culturală Română. 24 ianuarie 1891”, care este prins pe o panglică tricoloră. Pe frontispiciu – Lupoica cu cei doi fii ai săi mitici: Romulus și Remus, sub care se află lozina: „Virtus romana rediviva”.

Dar să vedem acum și în ce a constat meniul propriu-zis: „Țuică carpatină; mastică balcanică; toți o zamă; salam înotând în vin de Cotnari; cegă prinsă la podul lui Dariu-Istaspe; mușchi din coapsa Zimbrului lui Dragoș Vodă; pui-puișori în jurul drapelului; castraveți prietenoși de la Sofia și frunză verde de cicore română-n veci nu moare!; brânză internațională; brașoave (desert); Vârfur cu Dor înghetă; taifas oriental; vin din Drăgășani fără distincție de color politică; ca la Ligă; ambrozie săsească”.

Vinurile de Cotnari, Nicorești și Drăgășani se beau alături de cele provenind din podgorii cunoscute după numele proprietarilor: Garoflid, Știrbey, Brătianu, Bengescu.

De regulă, textele acestor meniuri sunt în franceză, limba gastronomiei. Dar apar și localizări obținute prin formula „à la roumaine”. Studiind atent aceste documente, depistăm câteva localuri celebre din Bucureștii de altădată: Hotel Boulevard de pe Bd. Elisabeta 13, unde în 1906, anul jubileului regal, la 9 mai, meniul specifica și programul orchestrei *Deșteaptă-te, române, Garofița și Buciumul Carpaților*, de celebrul Dinicu, *Rigoletto* de Verdi, *Frumoasa Galathée* de Suppé, *Orfeu în infern* de Offenbach, *Simfoni patriotice* și *Dorul de țară* de Eduard Caudella. Existau alte două localuri celebre: Capșa și Continental de pe Calea Victoriei, apoi Birtul Iordache N. Ionescu și Hotel Union Maison Franz Stiefler.

Aflăm și tot felul de amănunte picante: „Tort de alune gustat cu vin de corniță”, servit la Birtul lui Iordache N. Ionescu la un „prânz oferit

de Camera de comerț și industrie din Capitală onoraților membri ai camerelor surori din țară în seara de 8 mai 1906”. În anul jubilar 1906 se consumă „icre tescute cu unt” și se bea „aperitiv jubilar” și Albă de Drăgășani. Spre mirare noastră, prânzul avea loc seara. Ici-colo, unele liste indică un an bun pentru vinuri: Cotnari 1870 (la Capșa, în 12 mai 1885), Negrești 1898 (la Hotel Boulevard, în 1906). La banchetul dat în onoarea lui Gubernatis (28 februarie/12 martie 1897) s-a băut Drăgășani blanc, dar și Nicorești rouge, ambele consumate în ambianța unor specialități naționale în limba franceză, unele dintre ele de-a dreptul neașteptate: „Cotlettes d’agneau à la Carmen Sylva”, „tzuica à la paysanne” și foarte românească „Spumoasă Liga Română” cu „filet à la Basarab”.

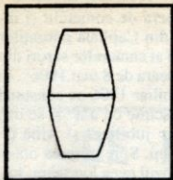
La jubileul coloniei engleze din București (22 iunie 1897) s-a băut vin de Drăgășani

alb și vin de Țibănești roșu. Ofițerilor luptători în războiul pentru cucerirea independenței, cu prilejul unui banchet, li s-a oferit ca desert „Glacé bombes de Plevna”.

Amenuntul prânzului de la banchetul cooperatorilor din ziua de 26 octombrie 1883 ne indică și alte „delicii” ale timpului: „Țuică Marghiloman și mastică cooperativa Papadopolu cu republicani Teodorescu; vin ars de Cotnari Capșa; supă Cooperativa cu raci de Neajlov; șalău dunărean cu sos emancipat; mușchi din Văcărești rumenit în libertate și scaldat în unt de ciuperci Merand; spuma Vârfurului cu Dor; idealul cooperatorilor; poame nec plus ultra Ioanid Marghiloman și Urechia; șampania Konya, vin de coacăze”.

În fine, iată și câteva specialități din meniul banchetului oferit lui Dimitrie C. Butulescu la 26 octombrie 1894 de către expozanții cooperatori din acel an. Prezentarea grafică este semnată de Jiquidi. Să citim câteva specialități anume pregătite pentru acest prilej: „Supă cooperativa panromână; cegă rece dunăreană îngrădită cu raci de Neajlov; mușchi daco-roman gătit cu cartofi transilvăneni; fripturi triumful Plevnei; pui tomnateci la frigare, stol de becassine bucovinene așezate pe strate de mălai emancipat, saladă macedonică, turtă delicioasă Carmen Sylva oferită de d-nu N. Ionescu”.

Punem punct aici scurtei și, sperăm amuzantei noastre călătorii în lumea meniurilor de acum un secol și mai bine. ■

STAREA DE FAPT I

Dacă analiza științifică și tehnică a trecutelor restaurări precum și punctul de vedere al inginerului Ștefan Georgescu Gorjan au permis cititorilor să sesizeze asaltul proceselor de coroziune asupra *Coloanei fără Sfârșit*, vom cita acum expertiza privind starea actuală a componentelor celebrului monument.

De la început trebuie precizat că dez-asamblarea modulelor *Coloanei fără Sfârșit* s-a efectuat în 14 septembrie 1996 pentru modulele 17 și 16, respectiv, în intervalul 28 octombrie - 7 noiembrie 1996 pentru modulele 15-1 (numerotate de la bază spre vârf). Lucrările de dez-asamblare au fost efectuate în conformitate cu prevederile proiectului nr. 102/1995, prezentat de Centrul de Proiectare pentru Patrimoniul Cultural Național și avizat cu nr. 160/12 octombrie 1995 de Comisia Națională a Monumentelor Istorice. Datele rezultate în cursul dez-asamblării au fost consemnate în rapoartele din 23 septembrie 1996 și 13 decembrie 1996 întocmite de proiectanți și institutele participante la Programul de cercetare. În conformitate cu hotărârea din avizul nr. 433 S/26 septembrie 1996 al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice:

- componentele *Coloanei* au fost conservate și puse sub protecție permanentă în regim special;
- stâlpul central al *Coloanei* a fost asigurat față de pericolul unor eventuale mișcări seismice.

Analiza științifică la nivelul actual al cercetării impunea cunoașterea condițiilor de mediu în regiunea respectivă, și anume parametrii climatici din zona Târgu Jiu.

În cadrul unei prime etape de investigații a fost analizat conținutul de bioxid de sulf, bioxid de azot, amoniac și ozon din atmosferă, valorile temperaturii și umidității relative, precum și caracteristicile precipitațiilor. Datele au fost stabilite prin determinările efectuate de Oficiul de Protecție a Mediului din Târgu Jiu în colaborare cu Swedish Corrosion Institute.

Analiza a confirmat evaluarea făcută de Swedish Corrosion Institute în anul 1995 potrivit căreia atmosfera din zona Târgu Jiu se încadrează

în clasa de corozivitate mică față de oțel nealiat, cupru și aluminiu, respectiv, mică medie față de zinc. Această încadrare corespunde prevederilor SR ISO 9226-95 „Coroziunea metalelor și aliajelor. Corozivitatea atmosferelor”.

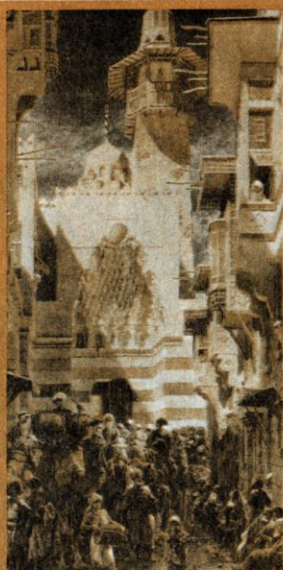
Expertiza tehnică amănunțită a demonstrat starea tehnică a modulelor.

După dez-asamblare, modulele au putut fi analizate macroscopic pe toate suprafețele și s-au putut efectua primele examinări ultrasonice, prealabil curățirii la luciu metalic a suprafețelor interioare și exterioare. De asemenea, în urma extragerii unei carote din modulul 16, s-au putut face primele analize ale microstructurii și ale compoziției chimice a materialului de bază, precum și analiza straturilor exterioare de protecție prin metalizare, ale căror rezultate sunt prezentate în continuare.

Materialul modulelor este o fontă cenușie cu grafit lamelar, cu masa de bază perlitică și frecvente celule de eutectic fosforos, comparabilă cu marca Pig - P20 (Fe 200) conform SR EN 10001 - 93 „Definirea și clasificarea fontelor brute”.

Forma și dimensiunile modulelor sunt caracteristice pieselor de dimensiuni mari, turnate după un model executat manual; ele nu prezintă rezolvări riguroase geometrice din punctul de vedere al axelor de simetrie, al planeității suprafețelor sau al grosimilor de perete. Pe suprafața modulelor se constată denivelări provenite din condițiile de formare și de turnare, precum și defecte de turnare de tipul aglomerărilor de goli, frecvent cu diametre până la 15 mm și adâncimi până la 5 mm, dar pe alocuri și mai mari. Unele dintre aceste defecte au fost remaniate prin sudare de către producător, dimensiunile zonelor remaniate atingând uneori cca 300 mm; modulul 16 prezintă o fisură cu lungimea de cca 1200 mm remaniată prin strângere cu bride la interior și sudură la exterior; modulul 6 prezintă la bază o fisură de cca 100 mm în zona uneia dintre penele metalice folosite pentru centrarea față de stâlp.

**A
l
b
u
m**

①

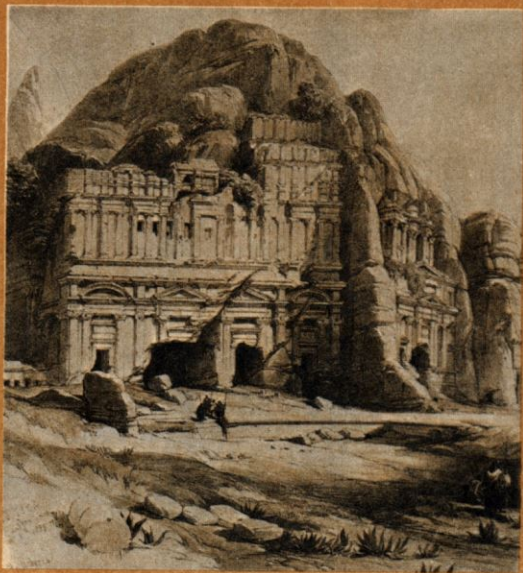
**i
s
t
o
r
i
c**

②

3

4

5

6

N.A.T.O.

Scurtă

istorie

CONFRUNTAREA ÎNCEPE LA BUCUREȘTI

Războiul rece a început în România. Este afirmația pe care au făcut-o în ultimii ani, pe baza documentelor din anii 1944-1947 de clasificate, mai mulți istorici români și americani.

De fapt, dacă „originile acestuia sunt clarificate, momentul începerii confruntării rămâne încă un subiect controversat. Una dintre dificultăți o constituie insuficiența cunoașterii a tuturor obiectivelor postbelice pe care și le fixaseră sovieticii. S-au publicat în ultima vreme o serie de documente pe această temă, dar ele rămân încă prea puține și provin mai ales de la eșalonul doi al centrelor decizionale.

Disponem astăzi de studii întocmite în 1944-1945 de trei dintre analiștii diplomației sovietici de prim rang: Andrei Gromîko, Ivan Maiski și Maxim Litvinov. Avem certitudinea că documentele respective au fost citite de Molotov (care a și făcut adnotări cu creionul albastru) și că a știut de ele și Stalin. Ceea ce rezultă din toate trei este că sovieticii doreau, în acel moment, să continue colaborarea cu aliații lor occidentali, punându-și problema refacerii economice după război cu sprijinul lor. De altfel, după cum povestea și generalul Sudoplatov, adjunctul șefului Directoratului întâi (informații externe) al NKVD, Stalin mergea până acolo încât să promită crearea unei republici evreiești în Crimeea, doar pentru a atrage fonduri de care avea atâtă nevoie. De asemenea, toți trei vorbeau de necesitatea unei sfere de influență sovietică, care să asigure la granițele europene ale U.R.S.S. regimuri prietene, iar în Europa să împiedice încheierea unei alianțe (inclusiv militare) îndreptată împotriva statului sovietic.

Aici se impune o remarcă. Toți trei se fereau să folosească termenul de sovietizare. Mai mult, Litvinov – care nu avea acces la traficul diplomatic din minister și, în general, era ținut deoparte

Dr. EUGEN PREDĂ

de miezul problemelor, cerea să se respecte independența țărilor respective. Molotov intervenea cu brutalitate, tăind cu creionul acea remarcă. Avem astfel dovada că la nivelul conducerii sovietice încă din ianuarie 1945 (când scria Litvinov) problema fusese deja hotărâtă.

Punctele lor de vedere coincideau cu cele ale lui Walter Lipmann, care vorbea în 1944 de „orbite strategice”. Diferența față de analistul american o marca tot Litvinov, care se opunea ideii acestuia de crearea a unei Comunități Atlantice (care să includă S.U.A., Marea Britanie și restul Europei de Vest), un concept pe care îl găsea „mult prea fantastic și nerealist pentru a fi discutat în mod serios”.

Esențial rămâne faptul că în ultimele luni ale războiului nimeni nu vorbea încă de o confruntare, fie ea și „rece”. La Washington se manifesta toată înțelegerea pentru preocupările de securitate ale U.R.S.S. Cum s-a ajuns deci la confruntarea, ce avea să capete, nu o dată, forme militare și care a făcut necesară crearea Alianței Nord-Atlantice? Să examinăm acest proces prin prisma cazului României.

Potrivit lui Elisabeth Hazard (vezi *Magazin istoric*, nr. 5/1996), autoarea unei substanțiale monografii, în România au apărut și s-au dezvoltat primele conflicte între cei trei mari aliați ai coaliției antifasciste. Tot aici s-au întâlnit și au lucrat pentru prima oară într-o țară din Europa de Est reprezentanții S.U.A. și Marii Britanii cu cei ai U.R.S.S. În faza inițială, între ei a domnit o armonie deplină.

La câteva săptămâni după 23 august 1944 au apărut însă primele divergențe. După ce a cunoscut concret condițiile impuse de Moscova României prin Convenția de armistițiu, Departamentul

de Stat i-a cerut ambasadorului Harri-man să facă presiuni pentru a obține o mai mare participare americană și britanică în problemele României și o mai puternică reprezentare în Comisia Aliată de Control. Replica lui Molotov a fost că situația din România este analoagă celei din Italia. Acolo sovieticii nu jucaseră nici un rol.

Sovieticii manifestau în acel moment o reținere față de capacitatea comuniștilor români de a putea prelua puterea. Încă de atunci, George Kennan, aflat la Ambasada americană din Moscova, remarca faptul că Stalin urmărea ca românii „să le iasă pe nas” tot ce făcuseră începând din 1941.

Unul dintre cele mai controversate momente rămâne Conferința de la Ialta. Din rațiuni strategice – asigurarea colaborării sovietice în continuarea efortului de război –, Roosevelt nu a forțat mâna sovieticilor. S-a adăugat și un element mai puțin cunoscut, relevant, din câte știm, tot de doamna Hazard. Un raport O.S.S. vorbește de un accident de avion în care a pierit o echipă de experți americani în problemele balcanice, aflați în drum spre Crimeea. „A fost o grea pierdere pentru țările interesate, inclusiv România, căci materialul documentar era de neînlocuit – se specifica în raport. Din acest motiv, problemele Balcanilor au fost discutate doar în principiu, neluându-se vreo decizie definitivă”.

În schimb, așa cum au remarcat imediat americanii, la câteva zile după semnarea acordurilor de la Ialta politica sovietică față de România s-a înăspri substanțial. La 26 februarie 1945, Joseph Grew, cel care gira funcția de secretar de stat, le-a cerut generalului Schuyler (reprezentantul american în Comisia Aliată de Control) și lui Burton Berry (șeful misiunii americane în România) să declare ferm și în public faptul că Statele Unite erau hotărâte să garanteze independența României. Pe fondul

Cei trei mari, la sfârșitul Conferinței de la Potsdam (de la stânga la dreapta): noul premier britanic Clement Attlee, președintele american Harry Truman și generalul I.V. Stalin

Manifestație organizată la București de partidul comunist pentru a marca recunoașterea de către Statele Unite ale Americii și Marea Britanie a guvernului dr. Petru Groza

tacticii greșite adoptate de premierul român, generalul Rădescu, Moscova și-a impus punctul de vedere acționând în conformitate cu acordul procentajului dar încălcând pentru prima oară înțelegerile de la Ialta cu privire la Europa eliberată. Sovieticii au mizat și pe faptul că angajații din greu pe teatrul din Pacific, americanii vor ezita să adopte o atitudine dură. În plus, atenția președintelui Roosevelt era îndreptată în primul rând către Polonia, unde spera să-și poată impune mai ușor punctul de vedere. „România nu constituie un bun caz de testare” spunea el. Drept urmare, liderilor partidelor istorice li s-a atras atenția că nu vor primi sprijin pentru vreo acțiune de forță contra guvernului Groza, impus de A.I. Vișinski la 6 martie 1945 în condițiile dislocării unor noi divizii N.K.V.D. în România. De altfel sovieticii își jucau excelent cartea, ei nerestabilind administrație românească în Ardealul de Nord decât după ce au adus la putere un guvern docil.

Decesul președintelui Roosevelt la 12 aprilie 1945 a pus din nou problema atitudinii Washingtonului față de România. Atât Harriman, cât și Schuyler, ca și alți înalți funcționari ai administrației de la Washington au susținut în fața noului președinte Harry S. Truman punctul de vedere potrivit căruia era momentul ca Statele Unite să se opună expansiunii sovietice în Balcani.

Inițial, președintele Truman a adoptat o poziție intransigentă, mergând până la a solicita retragerea reprezentanților americani din România. Grew s-a opus, argumentând că prezența lor acolo era crucială pentru un minim control al evenimentelor. De altfel, opinia lui era că „așteptăm doar evoluția negocierilor privind Polonia înainte de a redeschide aceste probleme”.

La Conferința de la Potsdam (17 iulie-2 august 1945), președintele Truman a atacat în forță, protestând că înțelegerile

de la Ialta nu fuseseră respectate în cazul României și al Bulgariei. Dar a trebuit să bată, din nou, în retragere, din cauza situației din Italia. Abia la reîntoarcerea acasă, și după raidurile de la Hiroshima și Nagasaki, Truman a înăsprit din nou tonul. Spre surpriza britanicilor, care într-o analiză a serviciilor speciale constatau că „amercianii intervin viguros în treburile interne ale României; de fapt, ei au declanșat un complot pe scară largă contra uneia dintre marionetele favorite ale rușilor”.

Nu mai că la scurtă vreme după ce au inițiat o criză constituțională în România, prin greva regală sugerată lui Mihai I, americanii au realizat limitele capacității lor de a produce o schimbare imediată. Secretarul de stat Byrnes s-a temut că o explozie la București putea compromite delicatele negocieri premergătoare Conferinței miniștrilor de externe de la Londra. Valsul continua deci, cu un pas înainte, apoi altul înapoi. Obiectivul principal al politicii americane rămânea cel al evitării unei confruntări directe cu sovieticii. Valul sovietic se putea încă revărsa. Nu sosise momentul îndiguirii.

La Conferința de la Londra, încheiată la 3 octombrie 1945, nu s-a putut ajunge la un compromis. Convinș că doar refuzul american de a recunoaște guvernul Groza condusese la eșecul conferinței, Byrnes a revenit la o atitudine mai înțelegătoare. El considera că S.U.A. aveau obligația să explice clar sovieticilor că „nu urmărim să le negăm interesele legitime sau influența în aceste zone... Noi putem să mergem chiar până acolo încât să ne luăm angajamentul nu numai că Statele Unite nu vor încuraja, dar chiar vor descuraja sistematic orice încercare din partea acestor state de a încheia alianțe politice sau militare sau alte asocieri de natură politică ori militară la care Uniunea Sovietică să nu fie

parte”. În schimb, Washingtonul trebuia să se opună stabilirii unui bloc controlat în mod rigid de sovietici.

Atmosfera era destul de încordată, mai ales pe teren. Un raport O.S.S. nota că între americanii și britanicii prezenți în România predomina ideea că dacă sovieticii nu-și modificau poziția, factorii de decizie de la Washington și Londra trebuiau să pregătească opinia publică pentru un război cu fostul aliat.

Prin compromisul realizat în decembrie 1945, la noua întâlnire a miniștrilor de externe de la Moscova, Uniunea Sovietică marca o evidentă victorie strategică într-o regiune de maximă preocupare. George Kennan, care a participat la negocieri, denunța cedările lui Byrnes în cazul României. Atunci a căpătat el convingerea că era necesară o reformulare a politicii Statelor Unite față de U.R.S.S.

În luna mai telegrame ale serviciului de informații al armatei americane vorbeau despre întărirea forțelor sovietice din Germania și Austria. Iar în iunie, atașajii militari din Norvegia și Iugoslavia transmiteau informații despre plănuita atacuri sovietice prin Austria și prin Germania până în Franța, cât și prin Bulgaria și Iugoslavia, până în Grecia. Și generalul Schuyler informa despre sporirea efectivelor aeriene sovietice dislocate în România. O altă dovadă a înăsprii relațiilor o constituie și valul de arestări declanșate de autoritățile române printre agenții O.S.S.-ului. De asemenea, au început operațiunile de evacuare în străinătate a liderilor politici români — între care și tentativa de la Tâmbădău —, o inițiativă luată pe plan local și căreia Washingtonul i s-a opus, în final, categoric, ca și planului lui Iuliu Maniu de a se organiza o răsturnare prin forță a guvernului Groza. ■

(Va urma)

Cu toate că a ocupat tronul Moldovei o scurtă perioadă de timp (de două ori, între 1674-1675 și 1684-1685), Dumitrașcu Cantacuzino a lăsat contemporanilor săi o vie amintire, nu foarte plăcută dacă dăm crezare cronicarilor moldoveni: „Câte răutăți au fost mai înainte de dânsul și pre vremea lui pre pământ, toate le făcea el, bune câte erau“. Și nu doar atât: „Era om lacom, apucător, nedrept și nestător, una zicând și alta făcând, și mai în scurt, nici o bunătate la dânsul nu era“.

În rândurile ce urmează vom încerca să recreăm, pe baza cronicilor și a documentelor păstrate, imaginea cât mai apropiată de adevărul istoric a acestui domn aproape necunoscut.

DUMITRAȘCU CANTACUZINO – UN FANARIOT PE TRONUL MOLDOVEI ÎN SECOLUL XVII

VALENTIN GHEONEA

Cu gând ascuns

Cantacuzinii s-au bucurat de o atenție deosebită din partea istoricilor români¹, în special ramura muntească a familiei, cea care i-a avut reprezentanți de frunte pe cărturarul stolnic Constantin Cantacuzino și pe fratele acestuia, domnul Țării Românești, Șerban Cantacuzino. Aparținând vechii aristocrației bizantine, Cantacuzinii au părăsit la începutul secolului XVII Istanbulul și s-au stabilit în Țările Române, unde s-au integrat pe deplin boierimii autohtone. În Muntenia au devenit chiar fruntașii vieții politice.

Dumitrașcu Cantacuzino a făcut parte din ramura grecească, neromânizată, a acestei familii, ramură care a continuat să trăiască în Imperiul otoman. Născut în

cartierul stanbuliot Fanar, cândva în prima jumătate a secolului XVII, Dumitrașcu și-a format acolo caracterul pragmatic și mercantil, specific negustorilor și funcționarilor greci în mijlocul cărora s-a maturizat.

Întrearea pe scena politică românească și-a făcut-o prin intermediul unchiului său, postelnicul Constantin Cantacuzino (cel care a întemeiat ramura munteană a familiei și tatăl stolnicului cu același nume). Venit în Țara Românească în jurul anului 1630, postelnicul a devenit curând arbitru vieții politice de aici. Profitând de legăturile cu influentele medii grecești din capitala otomană, a ajuns chiar să recomande la Istanbul candidați pentru tronul țării. În vremuri ca acelea, când numirea domnilor se făcea din ce în ce mai des de către sultan, fără asentimentul boierilor țării, Constantin Cantacuzino a devenit o adevărată „eminență cenușie“.

Pe acest fundal și-a făcut apariția în Țara Românească și Dumi-

trașcu Cantacuzino, chemat de unchiul său, sub a cărui aripă ocrotitoare a ocupat diverse dregătorii.

În 1660 a ajuns domn al Țării Românești Grigore Ghica. Responsabil pentru această numire a fost postelnicul Cantacuzino. *Letopiseșul Cantacuzinesc* – cronică anonimă a Țării Românești, foarte laudativă la adresa Cantacuzinilor – povestește că, înainte de a fi investit domn, Grigore Ghica i-a făgăduit postelnicului „că-i va fi ca un fiu bun, și ce-i va zice, va face, și-i jura pe Sfânta Evanghelie că să-l aibă ca pe tat-său“. În aceste condiții adevăratul conducător al țării urma să fie Constantin Cantacuzino. Dar curând după instalarea pe tron, Grigore Ghica a încercat să se elibereze de sub „tutela“ postelnicului, ale cărui intervenții în viața politică a țării deveniseră tot mai supărătoare pentru domn. În această luptă Grigore Ghica va dobândi un aliat neașteptat, pe Dumitrașcu Cantacuzino, care din 1661 devenise mare cămăraș, adică

¹ Revista noastră le-a consacrat un amplu ciclu în cadrul rubricii *Cronici de familie*: în nr. 11, 12/1982 (ramura munteană) și în nr. 4-6/1983 (ramura moldovenească); articolele semnate de acad. Virgil Cândea și, respectiv, Ștefan Sorin Gorovei (n. red.).

administrator al veniturilor domniei. Această dregătorie, obținută cu siguranță datorită unchiului său, îl va face pe Dumitrașcu să-și identifice interesele cu cele ale domnului, ai cărui bani îi administra. El a devenit astfel omul de încredere al celui ce se va dovedi a fi „călăul” Cantacuzinilor.

În august 1663, Grigore Ghica pleca alături de armatele otomane să asedieze cetatea austriacă Neuhäsel. De obicei, când domnul țării lipsea, treburile politice erau lăsate în seama unor caimacamii (înlocuitori provizorii ai domnului). Caimacamii erau aleși de voievod dintre boierii săi cei mai credincioși; Grigore Ghica i-a desemnat pe Dumitrașcu Cantacuzino și pe vornicul Stroeie Leurdeanu. Plecarea domnului a declanșat conflictul deschis între acesta și Cantacuzini. Profitând că domnul era departe și nu se putea apăra, postelnicul Cantacuzino l-a „părât” marelui vizir otoman „de rău și de hain”, cu alte cuvinte că nu se îngrijește de soarta țării și că îl trădează pe sultan aliindu-se cu dușmanii săi austrieci. Nu putem cunoaște temeinicia acestor acuzații. Știm însă cu siguranță gândul ascuns al postelnicului: înlocuirea lui Grigore Ghica cu propriul fiu, logofătul Șerban Cantacuzino (care a ajuns domn, dar după o așteptare de 15 ani). Aceste demersuri i-au fost fatale lui Constantin Cantacuzino, căci – după cum spune *Letopiseșul Cantacuzinesc* – „diavolul, pizmașul neamului omenesc, găsi două vase rele, unul românesc, altul grecesc, adică Stroe vornicul Leurdeanu și Dumitrașcu vel-vistierul tarigrădeanul, care trimiseră catăr de olac [curier, ștafetă – V.G.] la Gligorie vodă în oaste, făcând pără mare asupra ticălosului [nefericitului] Constantin, cum el umblă pe la turci, de-l părăște că iaste hain”.

Aflând despre complotul pus la cale, Grigore Ghica a poruncit arestarea și încarcerarea fiilor postelnicului, care se găseau împreună cu el în tabăra de la Neuhäsel. Printre aceștia se afla și Șerban, competitorul la tron. La 26

septembrie 1663, cetatea Neuhäsel a capitulat. Campania fiind încheiată, Grigore Ghica s-a întors în țară hotărât să pună capăt intrigilor. Pedepsa domnească l-a atins mai întâi pe fiul postelnicului, logofătul Șerban, pe care „l-au tăiat la nas de o parte, pentru căci se numise să fie domn” – mutilare ce se aplică uzurpatorilor. Puțin după aceea postelnicul Cantacuzino a fost ridicat într-o noapte de la conacul său și dus la mănăstirea Snagov. Acolo, aflăm de la cronicarul Radu Popescu, „nu l-au zăbovit, ci i-au poruncit de s-au cuminecat și l-au dus în trapezare [sala de mese – V.G.], și

de stălpul cel mare legându-l, l-au sugrumat” (vezi *Magazin istoric*, nr. 7/1994). Lipsa de recunoștință a lui Dumitrașcu, implicat în uciderea unchiului și binefăcătorului său, a provocat dezaprobarea contemporanilor. Iar evenimentele ulterioare au contribuit într-o și mai mare măsură la crearea imaginii negative pe care istoria ne-a lăsat-o despre el.

Dumitrașcu a rămas în Țara Românească până în 1665, an în care Grigore Ghica, aflând despre apropiata mazilire ce i se pregătia la Istanbul, a fugit în Transilvania. Rămas fără protector, Dumitrașcu s-a întors în Fanarul natal. Tot la

Istanbul se afla și în 1673, când era capuchehaiava (reprezentantul la Istanbul) domnul moldovean Ștefan Petriceicu. Această funcție îl va face cunoscut Porții drept un personaj de încredere, fidel intereselor Imperiului otoman, și îi va netezi calea spre tron.

În lipsa altuia mai bun

Dar poate că relațiile sale în cercurile conducătoare otomane ar fi fost zadarnice fără un aliat pe care celebrul Machiavelli l-ar fi numit „soarta bună”. În 1672 a izbucnit un nou conflict între Imperiul otoman și Polonia. În august, otomanii au cucerit cetatea Cămenia din Podolia (în Ucraina de astăzi), dar succesele lor militare s-au oprit aici, în noiembrie polonii reușind, în urma unei puternice contraofensive, să câștige importanta luptă de la Hotin. Bătălia a fost un dezastru pentru otomani. Domnul Moldovei, Ștefan Petriceicu, a trecut în tabăra polonă. Polonii au ocupat Hotinul și întreaga parte de nord a Moldovei, cu cetățile Neamț și Suceava. Otomanii se aflau într-o situație disperată, pierduseră controlul asupra Moldovei și, în plus, în urma ofensivei polone, cetatea Cămenia devenise o enclavă în teritoriul inamic. Se impunea de urgență readucerea sub ascultare a Moldovei și, prin intermediul acesteia, restabilirea legăturii cu Cămenia, cetate ce ar fi putut servi drept cap de pod în teritoriul polon.

În aceste condiții, în decembrie 1673, în tabăra otomană de la Oblucița, Dumitrașcu Cantacuzino a fost numit domn al Moldovei. După spusele cronicarilor moldoveni, care n-au avut nici un motiv să-l simpatizeze, Dumitrașcu ar fi ajuns domn din întâmplare: „Auzind vizirul de lucrurile ce s-au făcut la Hotin, și cum s-au hainit Petriceicu vodă, acolo, în grabă, nici un domn sau fecior de domn mazil nu era. Numai ce s-au aflat Dumitrașcu vodă, și l-au îmbracat pe dânsul cu caftan de domnia

țării". Cu alte cuvinte, Dumitrașcu ar fi fost numit domn în lipsa altuia mai bun. În realitate, alegerea lui Dumitrașcu de către marele vizir nu a fost deloc întâmplătoare. Dimitrie Cantemir surprindea mai bine realitatea atunci când scria în *Viața lui Constantin Cantemir* despre circumstanțele venirii lui Dumitrașcu la tron: „Poarta otomană, văzând că domnul Moldovei a trecut la dușmani chiar în focul luptei și că începutul înfrângerii s-a tras de la muntenii și moldovenii trădători, socotea că este mai chibzuit ca pe viitor să nu mai numească domn pe un moldovean, ci pe un grec, care să-și aibă casa și neamurile la Tarigrad și, pe lângă acestea, să fie om pașnic și neștiutor în ale războiului”. Dumitrașcu corespundea întru totul descrierii, cu o singură rezervă: pentru moldoveni nu s-a dovedit a fi pașnic.

Nesuferitele hârtii

Poarta numea, așadar, ca domn al Moldovei un personaj cu totul străin de această țară, recrutat din cercurile grecești ale Fanarului. Această constatare îi va face pe A.D. Xenopol și pe unii istorici ulteriori să conteste că epoca fanariotă a început la 1711 în Moldova și la 1716 în Muntenia, fără să se cadă de acord asupra datelor. De fapt, instalarea domnilor străini pe tronul Țărilor Române s-a făcut printr-un proces aproape imperceptibil, început în secolul XVI, dezvoltat în secolul XVII și ajuns la apogeu în secolul XVIII. De aceea, putem foarte bine să-l considerăm pe Dumitrașcu Cantacuzino drept un domn fanariot. La fel ca fanariotii „clasici”, din secolul XVIII, Dumitrașcu era născut și format în mediile grecești din Fanar, iar odată ajuns pe tron a acționat în multe privințe la fel ca domnii străini din secolul următor.

Revenind la evenimentele din decembrie 1673, observăm că Dumitrașcu n-a cumpărat domnia de la otomani, așa cum se obișnuia de peste 100 de ani, ci din contră,

fiind atât de interesați în restabilirea controlului asupra Moldovei, aceștia au fost cei care i-au pus la dispoziție bani și oaste pentru ocuparea tronului. Părăsind tabăra de la Oblucița, Dumitrașcu a traversat Prutul îndreptându-se spre Galați, unde era așteptat de boierii moldoveni ce rămăseseră credincioși sultanului. De acolo, însoțiți de un corp mic de oaste, s-au îndreptat spre Iași. După numai două săptămâni de când se instalase domn, Dumitrașcu a aflat

Șerban Cantacuzino (p.36) domn al Țării Românești (1678-1688) și mult mai celebra sa rudă, stolnicul Cantacuzino, cel care ne-a lăsat pe lângă o istorie a Țării Românești, și o hartă a acesteia

că Ștefan Petriceicu, sprijinit de poloni, vine să-l detroneze. Lipsit de armată suficientă, a fugit împreună cu boierii fideli în tabăra otomană de la Țuțora, unde se afla cu oaste marele vizir Kaplan-Pașa. Acolo a primit sprijinul a 20 000 de tătari, la care s-a adăugat și oaste otomană și moldoveană. Cu forțele astfel întărite, Dumitrașcu a pătruns din nou în Moldova. Ciocnirea cu oștile polone ale lui Petriceicu a avut loc la Movila Răbăiei, probabil la începutul lui februarie 1674. Bătălia nu a fost decisivă, iar polonii, dându-și seama că vor fi înfrânți au părăsit în timpul nopții câmpul de luptă.

Îndreptându-se spre Polonia, au jefuit în trecere Iași și Suceava. Dumitrașcu a ocupat definitiv tronul, primul document emițându-l din Iași la 20 februarie 1674.

Temându-se să nu fie din nou izgonit de eventuale incursiuni polone, Dumitrașcu a acceptat propunerea marelui vizir ca oștile tătărești să ierneze în țară. „Grec tâlpăz [intrigant] și fricos, cu piele de iepure la spate, și neavând nici o milă de țară”, îl va caracteriza Ion Neculce în urma acestui gest.

„Intrat-au tătarii în țară ca lupii într-o turmă de oi”, se plâneau cronicarii moldoveni. „Atunci să vezi caznă pe bieții oameni, [tătari] muncindu-i în tot felul, pe cărbuni îi puneau, le cetluia capetele, bătându-i în tot chipul, care nu este putincios omul a le spune”. După ce tătarii au stat două luni în țară, „la ridicatul lor nici au rămas iapă, nici boi, nici cal”. Un călător german, trecând prin Moldova în septembrie 1674, îi deplângea soarta: „Mizeria acestei mari și frumoase regiuni este îngrozitoare, cea de pe urmă devastare a ei, mai întâi prin poloni apoi prin tătari, a fost atât de neomenoasă, încât aproape 2/3 din populația ei pierise sau se împrăștiase”. În plus, cetățile Neamț și Suceava continuau să fie ocupate de poloni încă din 1673. În primăvara anului 1674, Dumitrașcu i-a trimis pe Buhuș și Velicico Costin spătarul „cu oastea spre cetăți, închizându-le de la hrană”. Asediul a durat până în august 1674, când, rămași fără provizii, polonii s-au predat. Pentru a împiedica o posibilă nouă ocupare a acestora de către dușman, în urma poruncii marelui vizir, domnul și-a distrus propriile cetăți, lăsând țara fără două din cele mai importante fortificații.

La toate aceste dezastre s-a adăugat și apariția ciumei în țară. Din iunie 1675 și până în ianuarie 1676 „au murit oameni cât nu se putea îngropa, ci-i arunca prin gropi de i-năruia”. Înșuși domnul, speriat, a părăsit Iași, stând în corturi lângă mănăstirea Galata.

Domn străin de țară, Dumitrașcu, probabil conștient că nu va rămâne în tron mult timp, și-a putut permite să fie extrem de impopular. Prefigurând într-un fel pe domnii din secolul XVIII, a căutat să reformeze fiscalitatea țării, eliminând pe cât posibil sustragerea populației de la plata impozitului. Măsura aceasta a contribuit, alături de celelalte evenimente ale domniei lui, la prostul renume pe care Dumitrașcu și l-a făcut în rândul cronicarilor moldoveni. „Făcut-au acest domn un obicei rău și spurcău în țară, care n-au mai fost până atunci, de au dat hârtii, de scriu fețele oamenilor de la mic până la mare, care au rămas pomană lui, de n-o mai lasă nici un domn să se uite acea pedeapsă a săracilor“, se lamenta Ion Neculce. Aceste „hârtii“ conțineau lista persoanelor plătitoare de bir dintr-un anumit ținut. Sistemul a fost introdus după modelul otoman, cunoscut pentru marele său randament.

Îi pedepsea în toate chipurile

Prima domnie a lui Dumitrașcu s-a sfârșit brusc la începutul lui decembrie 1675, când a fost mazilit și chemat la Istanbul. Imperiul otoman începuse tratativele de pace cu Polonia, starea de criză luse sfârșit și ca atare Poarta se putea dispensa de serviciile lui Dumitrașcu. Moldova redevenise un ținut sigur și tronul se putea vinde din nou pretendenților moldoveni.

Ajuns în capitala otomană, Dumitrașcu a fost acuzat de proastă administrare a țării pe care i-o dăruise sultanul; aruncat în închisoare, s-a eliberat în schimbul considerabilei sume de 75 000 ducati.

Dar cariera de domn a lui Dumitrașcu nu se încheiase. În 1683 otomanii au asediat Viena, care a rezistat până în septembrie, când a fost despresurată de regele polon Jan Sobieski. În noiembrie același an, în lipsa domnului Gheorghe Duca, care îi însoțea pe otomani în campania contra Vienei, Mol-

dova a fost invadată de Ștefan Petriceicu, însoțit de trupe polone și căzăcești. Cu sprijinul boierilor filopoloni, Petriceicu a reușit să ocupe Iașul și să se proclame domn. Evenimentele evoluează ca în urmă cu 10 ani. În martie 1684, Înalta Poartă l-a numit din nou domn pe Dumitrașcu Cantacuzino, care a fost pus în fruntea unei armate turco-tătare și trimis să readucă Moldova sub ascultare. Ca de atâtea ori în istorie, țara a devenit teatru de război, fiind prădată îngrozitor, atât de poloni cât și de otomani. Dumitrașcu a reușit să se impună domn abia în mai 1684, când din Iași îi înștiința pe boierii care nu fugiseră cu Petriceicu în Polonia să se prezinte la el, în caz contrar „îi va da tătarilor și turcilor“. Tot în aceeași lună, transilvănenii erau anunțați despre victoria asupra polonilor: „Noi împreună cu trupele împărătești am înfrânt, alungat și urmărit pe dușman și am prins mulți oameni de seamă, pe care i-am trimis puternicului împărat“.

Consecința firească a jafurilor și distrugerilor a fost teribila foamete care a lovit Moldova în 1684-1686. Descrierile cronicarilor sunt apocaliptice: „Era oameni tot leșinați și morți pe drumuri și pe ulițe. Mulți s-au dus robi de bună voie la tătari, care aducând pâine de vândut și întorcându-se strângea copii, fete și oameni, mergând în Bugeac acolo se istoveau în robie“. Foametea era atât de mare încât ar fi apărut și cazuri de canibalism: „În Iași a amăgit un țigan pe o fată săracă și a băgat-o într-o piniță pustie, și acolo a ucis-o și a tăiat dintr-însa, de a fript-o și a mâncat-o“, își îngrozeau unii cronicari cititorii.

De la cronicarul muntean Radu Popescu aflăm cu ce se îndeletnicea Dumitrașcu Cantacuzino în acele vremuri crunte: „Dumitrașcu, într-uză cea mare foamete, trimetea slujitorii și unde găsea pâine o lua și o băga în curtea domnească, și de acolo o vindea cu mare preț, și cei săraci, neputând ajunge prețul cu banii, că nu-i avea, murea de

foame“. Într-o epocă când caritatea – mila creștinească – era considerată o calitate umană fundamentală, Dumitrașcu făcea dovada unui ascuțit spirit mercantil.

Blestemul cronicarilor

Avar, imoral, Dumitrașcu i-a dat prilej cronicarului Neculce să-i facă un portret aproape burlesc: „Era un om nestătător la voroavi [vorbe], tâlpăz, amăgitor. Și după aceste toate era bătrân și curvar. Doamna lui era la Țarigrad, iar aice își luase o fată a unei rachierie țitoare, de-o ținea în brați de-o săruta și o purta cu sălbi de galbini. El, de bătrân, dinți în gură n-avea. Dimineața îi înclăia de-i puneă în gură, iar seara îi desclăia cu încrop [apă caldă – V.G.] și-i puneă pe masă“. Domnul „defăima legea și sfintele taine“, mânca în fiecare zi carne, nu respecta fețele bisericești (a aruncat călugări la închisoare și chiar pe mitropolitul țării). Nerespectând tradițiile și religia, fiind și străin de țară, Dumitrașcu a reușit să coalezze contra sa biserica și boierimea, care vedeau cum pozițiile de conducere în stat erau rând pe rând înșușite de grecii cu care venise domnul de la Istanbul. Opoziției interne i s-a adăugat cea a domnului Țării Românești, Șerban Cantacuzino, vărul lui Dumitrașcu, dar în același timp fiul postelnicului asasinat în 1663. Șerban Cantacuzino i-a chemat pe boierii nemulțumiți să vină la el în țară, promițându-le „că el le va purta de grijă“.

În Muntenia boierii fugari s-au înțeles să aleagă ca domn pe clucerul Constantin Cantemir „fiind om bătrân și om prost, mai de gios“. Șerban Cantacuzino, față de care alesul se jurase „că din cuvântul lui nu va ieși, ce-i va porunci pe voie i-ar face de toate“, i-a susținut candidatura la Poartă. De la Ion Neculce aflăm cum boierii fugari și cei trimiși de Dumitrașcu să-i apere interesele la Oblucția în fața lui Süleyman-Pașa, „au săzut acolo la pară câteva zile“. În urma confruntării, câștigător a fost

Cantemir, care în iunie 1685 a fost îmbrăcat cu caftan de domnie, în timp ce beiful de Oeakov era trimis în Moldova să-l maziilească pe domn. Dumitrașcu a fost luat pe nepregătite. Ieșind cu alai înaintea beifului, în loc să fie îmbrăcat cu caftan, după cum se aștepta, i s-a arătat firmanul de maziire. Domnii maziili li se făceau deseori asemenea „surprize” pentru a nu fugi cu visteria la aflarea vestii.

Înainte să plece din Iași, Dumitrașcu a avut de înfruntat furia orașenilor. Facem din nou apel la Ion Neculce: „Și la purcesul lui Dumitrașcu-vodă din Iași s-au făcut mari gâlcevi și calabalăc, Flondor armașul cu Mileștii și cu alții au burzulaie tot târgul și slujitorimea asupra grecilor, tot cu pietri și cu beți, de er curtea domnească plină de oameni. Și pe

ziduri sta oameni. Și obicind [aflând] beiful de la gazdă, au alergat cu câțiva turci și au început a bate și a împrăstie norodul. Și la ieșitul din curtea domnească, Dumitrașcu-vodă arăta fantezir [paradă militară], de zică surleli și trâmbițeli și bătea tobele. Dar năroadele tot îl suduia și arunca de pietri și cu lemne după dânsul. Și i s-ar fi căzut pre cale și mai mare cînte să pitreacă”.

Ajuns în Imperiul otoman, Dumitrașcu a fost învinuit din nou de proasta administrare a Moldovei, veche stratagemă otomană aplicată domnilor maziili și funcționarilor imperiali, pentru a-i face să restituie sultanului măcar o parte din banii pe care îi strângeau cât erau în funcții. În închisoare Dumitrașcu a fost spoliat atât de banii pe care îi strânse ca domn, cât și

de averea pe care o avea la Istanbul. Dintr-o scrisoare italiană, datată 22 februarie 1686, aflăm că Dumitrașcu se găsea tot închis. După ce era gata să fie ucis, marele vizir i-a permis să plătească 40 000 taleri în schimbul eliberării. Aceasta este ultima informație sigură pe care o avem despre Dumitrașcu. A reușit să-și răscumpere viața și libertatea sau a murit în temnițele stăpânilor săi? Cronicarii moldoveni, principalii noștri ghizi pe parcursul acestor rânduri, sunt contradictorii în această privință.

În așteptarea unor noi surse documentare, suntem nevoiți să-l adandonăm pe Dumitrașcu Cantacuzino aici, nu înainte de a spune că indiferent de ce îi va fi rezervat destinul, în Țările Române nu a mai revenit. ■

RELATIILE ROMÂNIA-U.R.S.S. ÎL PREOCUPĂ PE ANTONESCU

(Urmare din p. 18)

Antonescu a spus în continuare că dacă, după amnistiere, comuniștii vor veni la Legația sovietică, el roagă să fie sfătuiți să păstreze calmul și să nu înrăutățească situația țării.

Eu am menționat că un principiu al Uniunii Sovietice și al reprezentanților ei este acela de a nu se amesteca în treburile vreunui stat și cu atât mai mult în treburile interne și cu acest principiu a fost respectat și va fi respectat întotdeauna.

Antonescu a răspuns că știe acest lucru, dar cu toate acestea îi este foarte plăcut să audă din partea mea o astfel de declarație.

Sturdza a menționat că, în prezent, M.A.E. se ocupă de alcătuirea listei cetățenilor români deținuți în U.R.S.S. și această lucrare va fi încheiată în

curând. El a arătat că deși tov. Molotov, în cadrul ultimei convorbiri cu Davidescu, și-a dat acordul pentru înapoierea cetățenilor români din Basarabia, această hotărâre totuși nu se îndeplinește bine, deoarece puțini cetățeni români s-au înapoiat în România și un număr de ofițeri români se află și acum sub arest.

Antonescu a declarat că a dat indicație să se continue negocierile întrerupte în urmă cu câțiva timp pentru pregătirea încheierii unui nou acord comercial între U.R.S.S. și România. De îndată ce toate problemele în litigiu vor fi rezolvate, se va putea purcede imediat la negocierile comerciale.

În continuare, Lavrentiev semnalează că „Antonescu a spus că a creat un stat major economic, care va conduce întreaga economie a țării. În fruntea acestui stat major se află colonelul Dragomir, cu care agentul comercial al U.R.S.S. poate stabili un contact în problema încheierii acordului comercial”.

Astfel își încheie Lavrentiev relatarea despre prima sa vizită la noul conducător al statului român:

„Am promis să transmit conținutul convorbirii mele cu Antonescu și mi-am exprimat satisfacția pentru ea. Antonescu a spus că împărtășește sentimentul meu de satisfacție. A exprimat speranța că toate problemele dintre țările noastre vor fi rezolvate prin schimb de păreri în cadrul întâlnirilor personale și nu pe calea corespondenței diplomatice. A exprimat speranța într-o rezolvare rapidă și satisfăcătoare a tuturor problemelor litigioase și curente dintre U.R.S.S. și România. Am spus că împărtășesc această speranță”.

Aceste documente – ca și altele, încă prea puțin cunoscute și studiate – configurează cu și mai mare exactitate drama României începând în vara anului 1940 și etapele acesteia, din care mișcările diplomatice subtile nu lipsesc. ■

FRANCISC II

ȘI CELE PATRU DOAMNE ALE SALE

În anul 1792, coroana Sfântului imperiu roman de națiune germană revenea arhiducelui Francisc II, un tânăr de 24 ani cu un caracter slab și un spirit anacronic, chiar retrograd. Exact ce nu trebuia unui tron european, într-o epocă și un spațiu răvășite de Revoluția franceză și de generalul Bonaparte.

Francisc II, născut la Florența în 1768, avea să fie ultimul suveran al Sfântului imperiu roman de națiune germană și primul împărat ereditar al Austriei. Ascendența îl onora: frațele tatălui său, împăratul Leopold, era Iosif II. În momentele grele pentru tron – scria cunoscutul istoric francez Philippe Erlanger –

Francisc II se refugia sub protecția sfaturilor unui cancelar înțelept și viclean ca Metternich (Magazin istoric, nr. 5/1969, 4/1994) și mai ales în căldura căminului, oferită de femeile pe care le-a iubit și de copiii săi.

Nefericit în cele trei căsnicii ale sale și hotărât să rămână celibatar, împăratul Iosif II (1780-1790), unchiul său, a hotărât că interesele dinastiei impuneau ca Francisc, arhiducele moștenitor, cel mai mare băiat din cei 13 copii ai lui Leopold, să se însoare cât mai repede și, evident, cu cine se cuvenea. Iosif II i-a căutat și i-a găsit o logodnică robustă, sănătoasă, predestinată a procrea: prințesa Elisabeta de Württemberg. El a pregătit-o pentru Francisc: a convertit-o la catolicism, a vegheat personal la instrucția ei, urmărind cu încântare – își nota în

În imagini: soțul fidel Francisc II (fotografia din centru) și iubiturile sale: 1. Elisabeta de Württemberg; 2. Maria Tereza de Bourbon-Sicilia; 3. Maria Ludovica; 4. Charlotte de Bavaria.

Iubiri celebre

însemnări — formele ce i se rotunjeau de la zi la zi.

Când a văzut-o, Francisc a făcut o pasiune fulgerătoare. Dar Iosif II a avut nefericita idee să-l supună pe tânăr unui chestionar de la bărbat la bărbat și să constate, cu stupeoare, că băiatul era total necopt pentru momentul căsătoriei. Așa că a decis amânarea nunții până când tânărul va da semne de maturizare.

În disperarea lui de june îndrăgostit Francisc a implorat-o pe mătușa sa, Maria Cristina de Austria, sora lui Iosif II, care avea o mare influență asupra fratelui ei, să intervină în favoarea lui. Astfel, în ianuarie 1788, la 20 de ani, Francisc a reușit să se căsătorească cu scumpa lui Elisabeta de Württemberg. Leopold le-a acordat o lună de miere de... două luni, după care l-a trimis pe tânărul prinț să învețe arta militară în lupta contra turcilor (1788-1791). Francisc trebuia pregătit pentru tron. Dar participarea Austriei

la războiul ruso-turc nu a fost benefică pentru imperiu.

De altfel spațiul aflat sub stăpânirea lui Iosif II se afla atunci în prag de revoltă. Reformele sale de despot luminat, aplicate în mod brutal, provocaseră haosul. La începutul anului 1790, împăratul s-a îmbolnăvit grav, singura lui bucurie în acea perioadă fiind prezența repetată a Elisabetei de Württemberg, care, la una dintre vizite, le-a anunțat că aștepta un copil. Sarcina a evoluat însă negativ, nașterea anunțându-se deosebit de dificilă.

Fetița, venită pe lume printr-o metodă nouă pentru acea vreme, forcepsul, avea să trăiască numai șase luni, iar mama va cădea pradă unor aprige suferințe după naștere. La dispariția ei, survenită curând, Iosif II — cel pe care Elisabeta ceruse să-l vadă în scurtele ei momente mai bune — a cerut să fie înmormântat lângă ea. Iosif II s-a stins la 20 februarie 1790. În aceeași seară, Francisc a participat la funeraliile soției sale mult iubite.

Maria Tereza — „omul-orchestră“

Imperiului îi trebuia suveran. Lui Iosif II i-a succedat fratele lui, Leopold, tatăl lui Francisc. El a părăsit vesela Florență — reședința dinastiei de Habsburg — Lorena — pentru a se stabili la Viena, în sumbrul Hofburg. Prima grijă a proaspătului împărat a fost să-și recăsătorească moștenitorul, pe arhiducele Francisc. Așa încât, după șapte luni de văduvie, în biserica Augustinilor din Viena a avut loc ceremonia de nuntă a lui Francisc cu verișoara sa primară, Maria Tereza de Bourbon-Sicilia, fiica mai mare a Mariei Carolina de Austria (sora lui Leopold și a lui Iosif II) și a regelui Neapoleiului, Ferdinand I.

Proaspăt căsătorii se cunoscuseră cu numai câteva zile înaintea evenimentului. Legătura lor ar fi putut deci păstra nota de răceală a combinațiilor dinastice obișnuite, dar Maria Tereza avea toate abilitățile sexului feminin. Așa încât Francisc, care nu se putea lipsi prea mult de prezența unei femei în preajmă,

i-a căzut repede în mreje. Rațiunile politice au generat, în mod cu totul excepțional, iubire.

La mai puțin de un an de la nuntă, Maria Tereza a adus pe lume o fetiță, pe arhiducesa Maria Luiza, și, din acel moment, a fost mai tot timpul însărcinată. Soț exemplar Francisc își petrecea bună parte din timp în familie, căminul ocrotindu-l de furtunile ce agitau Europa vremii. Dar până la un punct. Regina Franței, Maria Antoaneta, sora lui Leopold, i-a cerut ajutor suveranului habsburg, în condițiile în care emigrația se frământa la malurile Rinului: „Noi avem o soră, a declarat atunci împăratul, dar Sfântul imperiu nu are o soră, iar Austria nici atât. Eu nu pot acționa decât pentru a apăra interesele popoarelor mele, nu și pe cele ale familiei mele“.

„Cu sentimentul datoriei împlinite“, Leopold II avea să-și lase sora în mâinile revoluționarilor. Deși țara nu și-a putut-o păstra în afara conflictului. În august 1791, a semnat împreună cu Frederic Wilhelm II, regele Prusiei, o declarație de amenințare a Revoluției franceze cu

intervenția europeană („Declarația de la Pillnitz“). De atunci vreme de peste 20 ani, până la bătălia de la Waterloo, țara avea să participe la o suită de războaie dezastruoase pentru ea.

Leopold II a murit de peritonită la 1 martie 1792. Pe tronul imperiului s-a urcat fiul său, Francisc II. În împrejurările istorice date, Sfântul imperiu avea nevoie de un suveran de anvergură excepțională. Or, Francisc II era un tânăr mărginit, încăpățânat, incapabil să-și înțeleagă epoca.

Oroarea lui de revoluție era chiar mai mare decât a tatălui său. Parisul a devenit ținta atacurilor sale. Dar nu pe câmpul de luptă, ci în saloane, la festivitățile generos organizate de soția sa, unde nu pridia să-i blameze pe francezi. Maria Tereza, care nu era nici înaltă, nici frumoasă, nici maiestuoasă, avea o veselie funciară, moștenită de la mama ei, Maria Carolina. O veselie italiană, care strângea la Curte o sumedenie de amatori de plăceri. Cine ar fi crezut că Europa ardea în flăcări, că Sfântul imperiu se clătina sub loviturile Franței — care o învinsese la Fleurus, în

unie 1794, la Montenotte, în aprilie 1796, la Arcole, în toamna aceluia an – și că în acest timp Viena dansa, sub „înaltul patronaj” al împărătesei cu sânge meridional?

Orașul părea cuprins de baluri cotidiene, de la care Maria Tereza era nelipsită. Chiar dacă însărcinată. În Palat, lângă saloanele de bal, erau amenajate camere speciale, pentru eventualele nașteri inopinate ale suveranei, cea care, având plăcerea travestiului, se putea deghiza într-o singură noapte de mai multe ori. „Om-orchestră”, Maria Tereza cânta la clavecin, la violoncel, juca în spectacole cu umbre chinezești, în vreme ce fiica ei mai mare, Maria Luiza, o acompania la harpă. Deși războaiele pârjoleau Europa, iar pe câmpurile de luptă eșecurile Austriei se succedau, austriecii nu vedeau nici un rău în frivolitățile suveranei lor și ale doamnelor de la Curte.

Soției – scrisori afectuoase

Pentru o vreme, – scurtă vreme – veselia a fost întinsecată de decapitarea reginei Franței, Maria Antoaneta, în ianuarie 1793, pe care Leopold II, nu o primise în țară. După moartea lui, Francisc II, nepotul; nu dăduse curs nici unui plan de eliberare a captiviei de la Concieries iar Maria Tereza, care îi venea și ea nepoată suveranei franceze, nu a făcut măcar o minimă încercare de salvare. Soarta acesteia i-a alimentat însă o puternică ură contra Franței.

Anii au trecut, lumea și moda s-au schimbat, cu voia sau fără

voia lui Francisc II și a soartei sale. Armata Franței era acum comandată de Napoleon Bonaparte, a cărui forță suveranul habsburg spera să o contracareze printr-o alianță cu țarul Rusiei. Zadarnic. „Krampus” (diavolul, anticristul) devora totul. Numai într-un an, 1797, Austria a recunoscut cuceririle franceze în Italia, a fost înfrântă în Germania de Sud, a renunțat la Belgia și consimțit la ocuparea malului

Piața Curții imperiale din Viena, la începutul veacului XIX

stâng al Rinului. Opt ani mai târziu, armata austriacă a capitulat la Ulm. Napoleon se afla la porțile Vienei. Împărăteasa a trebuit să organizeze exodul. Cu talentul-i organizatoric înăscut, a dirijat împachetarea în grabă a lucrurilor, a arhivelor și operelor de artă, în așteptarea momentului când cei doi mari împărați, soțul ei și suveranul Rusiei, aveau să vină de hac „monstrului”. A urmat Austerlitzul, unde Napoleon a înfrânt decisiv trupele ruso-austriece și, la câteva zile, Tratatul de pace de la Pressburg (azi Bratislava), prin care Austria pierdea teritorii imense, Napoleon devenind practic arbitrul politic al statelor germane.

În 1806, Francisc s-a văzut nevoit să renunțe la coroana Sfântului imperiu roman de națiune germană, rămânând doar împăratul Austriei, sub numele de Francisc I.

Nici în familie, soarta nu l-a cruțat pe monarh. În 1807, Maria Tereza, însărcinată a 12-a oară, a contractat o pneumonie și a murit. Împăratul era disperat. S-a prăbușit atunci pe cadavrul soției, fiind cu greu desprins de fiul său cel mare, arhiducele Carol.

Totuși, Francisc nu putea trăi fără femei. O dovedise la prima văduvie. Peste opt luni el s-a căsătorit pentru a treia oară și tot cu o verișoară, arhiducesa Ma-

ria Luiza de Austria-Modena, numită Maria Ludovica, pentru a o distinge de cea mai mare dintre fiicele ei vitrege, pe care o iubea foarte mult și de care o despărțeau doar 4 ani. Maria Ludovica era excepțional de frumoasă și o înzestraseră divinitatea cu un farmec deosebit. „O împărăteasă din pânțele mamei”, spusese cândva despre ea ambasadorul Franței. Viena a redevenit atunci capitala plăcerilor, spre bucuria lui Francisc, mare consumator al lor.

Dar tenul marmorean al tinerei ascundea... tuberculoza.

Lipsită de forță, ea nu putea călări, evitând chiar raporturile conjugale. Creștin scrupulos, împăratul s-a aflat în fața unei dileme, căreia i-a găsit însă rezolvare: i s-au adus discret femei, sever examinate în prealabil, pentru a nu-l îmbolnăvi, ceea ce nu l-a împiedicat să-i trimită scrisori pline de afecțiune soției bolnave. Care, atunci când nu stătea în pat, participa la ceremoniile publice, roabă a protocolului de la Curte.

În anul 1809 însă, Napoleon a ajuns din nou la porțile Vienei și din nou familia imperală a trebuit să fugă din fața corsicanului. S-a refugiat la Erlau.

Indignată, Maria Ludovica a proferat injurii la adresa francezilor, iar arhiducesa Maria Luiza s-a îngrijorat numai la gândul de a-l vedea pe „monstru”. „Vă asigur, scria ea, că vederea acestei persoane ar fi pentru mine un supliciu mai rău decât orice martiriu”, notează André Castelot în monografia sa despre Napoleon Bonaparte. Vienezii, în schimb, după ce l-au insultat din plin pe invadator, când i-a asediat, l-au aclamat când a intrat în oraș.

Trei luni avea să rămână Napoleon la Schönbrunn. Pentru a încheia un tratat cu preaputernicul om al Europei, Francisc, sfătuit de cancelarul Metternich, și-a abandonat 3,5 milioane de supuși, după care, la numai câteva luni, și-a sacrificat și propria-i fiică. De fapt, negociatorul a fost Metternich, fără știrea suveranului. Cuceritorul Europei și cancelarul nu păreau deloc a se teme de reacția tatălui, ci mai degrabă, de posibilele proteste ale Mariei Ludovica, cu proverbiale ei ură față de francezi. Dar s-au înșelat. Maria Ludovica, deși își iubea foarte mult fiica vitregă, a înțeles rațiunile de stat. Așa că ea a convins-o pe Maria Luiza să accepte căsătoria cu „antihristul”. „Austria – a comentat atunci prințul de Ligne – i-a făcut cadou Minotaurului o jucărie frumoasă”. Arhiducesa avea numai 18 ani, o constituție robustă, ceea ce promitea maternitatea – ne-o descrie publicistul istoric francez Pierre de Gorsse –, era docilă, blondă, cu o carnație frumoasă, trăsături ispititoare pentru Napoleon, un bărbat de 40 de ani. „Culmea nenorocirii mele, a suspinat Maria Ludovica: să devin soacra Diavolului”. După plecarea de la Curte a Mari-

ei Luiza, suverana și-a reluat balurile și viața de distracții, principalele ei griji fiind totuși educația fiilor mai mari, arhiducii Ferdinand și Francisc Carol.

Roata istoriei se învâрте din nou. Napoleon a pierdut partida și Francisc I a redevenit unul dintre cei mai puternici suverani ai lumii.

După deschiderea Congresului de la Viena, din 1814, împărăteasa i-a primit cu toate onorurile pe țar, pe regele Prusiei,

Maria Luiza, cea care i-a dat multă bătaie de cap lui Francisc II, cu Napoleon și fiul lor, micul rege al Romei

nenumărați prinți și miniștri. Lividă, cu ochii strălucitori de febră, maiestuoasă și grațioasă, prezida după tot ritualul baluri, concert, banchete, participa la vânători, pe care medicii i le interzisera, și leșina de epuizare, invariabil, după plecarea ultimului invitat.

Dar Napoleon a evadat de pe insula Elba. Dansul de la Viena s-a întrerupt brusc. Francisc I a trebuit să plece din nou la război. S-a întors triumfal, recăpătând Tirolul și Salzburgul, anexând Lombardia și Venetia. Habsburgii erau din nou în culmea gloriei.

Vrând să-și viziteze noile teritorii italiene, suveranul a luat-o cu el și pe soția sa. Maria Ludovica a suportat cu greu tortura ceremonialurilor, iar nopțile și le-a petrecut tușind. A murit în primăvara lui 1816, lăsându-l pentru a treia oară văduv pe suveran.

Noua „mireasă” și-a făcut apariția peste șase luni. Era urâtă, dar avea o sănătate de invidiat și o fizionomie agreabilă. „Cel puțin câțiva ani de-acum înainte n-o să am un alt cadavru pe masă”, se spune că ar fi afirmat atunci Francisc I. Se numea Charlotte de Bavaria și, la Curte, și-a schimbat numele în Carolina Augusta. Singura preocupare a celor doi soți a fost în acea perioadă grija pentru copii și nepoți. Maria Luiza de pildă, le dădea multă bătaie de cap. Fiica vitregă, fosta soție a lui Napoleon, avea o legătură amoroasă cu generalul Neiperg și chiar copii cu acesta. În 1821 la moartea lui Bonaparte, părinții au aflat chiar că cei doi erau căsătoriți. Când Neiperg a murit, Maria Luiza i-a scris împăratului-tată, măturișindu-i odiseea vieții ei.

Francisc I a mai „înghițit și o altă surpriză de la copii: arhiducele Francisc Carol s-a căsătorit cu sora mamei sale vitreg, Sofia de Bavaria, legătură din care s-a născut viitorul împărat Franz Iosif.

Francisc I a murit în 1835, fără a înțelege și accepta nicio dată evoluția lumii și a ideilor, iar Carolina Augusta a trăit retrasă, după moartea lui, încă aproape 40 de ani, până în 1873. O octogenară, asistând la numeroasele prefaceri ale imperiului. ■

Florentina DOLGHIN

Atacul japonez asupra Pearl Harbor (Magazin istoric, nr. 2-12/1983), de la care s-au împlinit la 7 decembrie 56 de ani, a fost numai un episod dintr-o ofensivă fără egal în desfășurarea războiului din Pacific. La câteva ore după, forțele nipone au lovit în 29 de puncte, de-a lungul unui front de 3 000 mile, întins din Pacificul central până în Marea Chinei de Sud. Distrugătoarele au bombardat instalațiile americane de pe insula Midway (Magazin istoric, nr. 7-12/1984), iar avioanele au împrăștiat bombe asupra aeroportului Clark și Iba în Filipine, distrugând într-un singur raid jumătate din forța aeriană americană.

Pe 8 decembrie armata japoneză a cucerit Shanghai, a invadat Malaysia, în înaintarea spre Singapore, și a pătruns în Thailanda. Bangkok a căzut fără a opune rezistență în ziua următoare, exact când trupele nipone debarcau în Tarawa (Magazin istoric, nr. 8/1992) și Makin, din insulele Gilbert. Planurile operative ale înaltului comandament japonez prevedeau să fie ocupate rapid Filipine, Guam, Hong Kong, Malaysia, Birmania, arhipel-

agul Bismarck, Java, Sumatra, Borneo, Celebes și Timor, ca prime cuceriri majore.

Mult mai îndepărtat pe lista obiectivelor secundare era Wake, un atol neînsemnat în Pacificul central, pe care japonezii plănuiau să-l folosească drept bază avansată pentru avioanele de recunoaștere care să sprijine ofensiva lor spre Midway. Alocând forțe acestui scop, niponii au repartizat 450 de subunități de asalt și pentru instalarea unei garnizoane, sub comanda contraamiralului Sadamichi Kajioka. Cele trei mile pătrate ale atolului Wake erau ocupate de un număr mic de soldați americani neexperimentați din infanteria marină. În ziua în care Guam se rostogolea în coșul de fructe al japonezilor, au avut loc două debarcări în Luzon, Filipine, fără a se întâmpina rezistență. Comandamentul naval nipon, care nu pierduse nici un vas de linie din perioada războiului ruso-japonez, considera cucerirea insulei Wake o acțiune energetică, de durată unei după-amieze.

Un „dobitoc desăvârșit“

Wake, o bucată pustie de pământ în Pacificul central, ce prezenta un interes redus pentru o putere majoră, consta în trei atoluri minuscule. Văzut de sus, Wake dă impresia unui iadeș rupt. El nu oferă nici apă proaspătă, nici plante comestibile. A fost descoperit în 1586 de exploratorul spaniol Alvaro de Mendana, care considera, se pare, descoperirea sa atât de puțin importantă, încât nu s-a chinuit să-i dea un nume. Onoarea a fost lăsată unui căpitan de vapor englez, numit William Wake, care a sosit pe insula principală în 1796. Inutil pentru vapoarele cu pânze sau abur, Wake, așezat la 1 025 de mile de Midway și 1 300 de mile de Guam, a devenit brusc o importantă verigă în linia americană de apărare a Pacificului.

Liniile aeriene Panam au obținut autorizația de a construi aici o bază de alimentare cu combustibil a hidroavioanelor. În momentul în care Panam a început transportul pasagerilor între San Francisco și Manila, în 1936 compania aeriană construise un hotel cu 27 de camere și un sistem de colectare a apei de ploaie. În 1941 marina Statelor Unite reușe să obțină bani suficienți de la un Congres avar, pentru a construi aici un aerodrom permanent. Wake era un loc singuratic, cu puține plăceri. Băutura era interzisă, iar femeile puteau fi văzute doar pe ecran, în filmele în aer liber, difuzate șase seri pe săptămână. Aproape fiecare vapor de aprovizionare care părea Wake transporta muncitori care își reziliaseră contractul pentru a pleca din insulă.

În februarie 1941, la comanda flotei din Pacific a venit amiralul Husband E. Kimmel, un marinar experimentat. El calculase că dacă o armată de invazie putea fi ținută o

perioadă suficientă în apele din jurul atolului Wake, ar fi putut oferi o țintă favorabilă pentru un contraatac. A fost adunat un batalion de garnizoană, cu ordinul de a aștepta.

Comandantul batalionului era maiorul James P. S. Devereux, un tip aspru și inteligent, veteran al corpului de armată, ce fusese în serviciul de garnizoană în China și Nicaragua. El și-a obligat oamenii să lucreze 12 ore pe zi, pentru a construi mijloacele de apărare din Wake, până când oamenii lui au spus că primele trei inițiale ale numelui său însemnau „un dobitoc desăvârșit“, poreclă ce nu-l tulbura deloc pe Devereux.

În toamnă anului 1941, Winfield Scott Cunningham cu croșele de golf în bagaj, a aterizat pe Wake pentru a lua conducerea. Oficial, el a deținut comanda. În fapt însă, Devereux a răspuns de apărarea insulei.

Pe 4 decembrie 1941 Wake a devenit operativ, gata de luptă, odată cu sosirea Escadrilei 211: 12 aparate, sub comanda maiorului Paul Putnam. Deși atolul trebuia să fie un post de observație pentru flota din Pacific, nu i se repartizaseră avioane de recunoaștere cu rază mare de acțiune. Dar principala lipsă erau efectivele. Pe hârtie un batalion era format din 43 de ofițeri și 939 de soldați. Devereux avea mai puțin de jumătate: 27 de ofițeri și 422 de soldați. Totuși, el se putea mândri cu ceea ce înfăptuiseră oamenii lui. De la o insulă fără apă, în august, Wake avea acum puterea de foc echivalentă cu cea a unui distrugător al marinei. Ca urmare a unor exerciții crâncene, pe 6 decembrie Devereux a simțit că putea să îmblânzească programul de șapte zile pe săptămână, în vigoare de când sosisse. Duminică 7 decembrie (Wake fiind de partea cealaltă a meridianului zero era cu 22 de ore înaintea Pearl Harbor) era deci sărbătoare.

Bombardamente chirurgicale de precizie

Pe 8 decembrie, cu câteva minute înainte de ora 7 a.m. comandantul se bărbieiera în cortul său, când a auzit că japonezii bombardau Pearl Harbor. Fugind spre birou a ordonat gornistului batalionului să sune alarma. În 30 de minute toate posturile au raportat că sunt gata de luptă.

Soldații de pe Wake erau în război, dar nici unul nu știa când sau cum va ajunge războiul la ei. Devereux nu voia să oprească construcțiile esențiale din cauza unei transmisii radio neconfirmate, așa încât lucrările militare și civile au fost reluate, în timp ce patrulile marinei erau în alertă. 36 de bombardiere medii japoneze, nevăzute de nimeni din aer sau de pe sol, au trecut prin nori la 2 000 de picioare. Pentru a obține surpriza maximă, niponii au oprit motoarele și au alunecat în liniște spre țintă. Au găsit așteptându-i ceea ce poate face o mare plăcere unui bombardier: opt „Wildcats“ parcate, pline cu benzină. La prima trecere, japonezii au aruncat bombe și au transformat aerodromul într-o furtună de foc, cu avioane explodând și benzină arzând. Câțiva piloți au încercat să decoleze, dar în zadar. Avioanele inamice s-au despărțit și au început să transforme metodic insula în ruine. Au făcut una cu pământul hotelul Pan American și au bombardat rezervoarele de benzină de aviație aflate la suprafață. Ca și la Pearl Harbor, bombardamentul nipon era chirurgical în exactitate.

Totul s-a terminat în câteva minute. Fără să fi înregistrat vreo pierdere, bombardierile s-au regrupat, și-au înclinat aripile în semn de triumf banzai și s-au îndreptat spre baza lor din insula Marshall.

Grupa aeriană a suferit cel mai mult. Din cei 55 de ofițeri și soldați, 23 au fost uciși pe loc sau au murit în dimineața următoare.

Alți 11 au fost răniți. Acum întreaga apărare aeriană a atolului Wake consta din trei „Wildcats” în funcțiune, două avariate și șapte epave în flăcări.

Calcularea următorului atac aerian japonez era o chestiune de matematică simplă. Dacă bombardierul decolau din insulele Marshall în zori, puteau fi așteptate după ora 11 a.m. Au sosit la 11.45. Dar de această dată au fost reperate de un observator de la sol și trei focuri de armă trase la intervale foarte apropiate – singurul sistem efectiv de avertizare împotriva raidurilor aeriene pe care Wake l-a avut vreodată – au alertat apărarea. Locotenentul David Kliever și sergentul Hamilton, care zburau în patrula de dimineață, au văzut venind 27 de bombardiere și s-au aruncat asupra formației. Un bombardier a ieșit clătîindu-se din formație, a izbucnit în flăcări și s-a rostogolit în ocean. Wake făcuse prima victimă.

Dar japonezii au reputat o nouă și grea victorie. Spitalul a fost distrus și aerodromul grav avariat. Până când echipamentul radio a putut fi transferat într-un depozit de explozivi gol, singura legătură dintre Wake și Pearl Harbor a fost o stație radio mobilă pe un camion. Wake învăța să riposteze, dar lua încă bătaie.

Devereux a încercat să ghicească următoarea mișcare japoneză. S-a gândit că după ce a lovit apărarea aeriană și instalațiile auxiliare de la sol, inamicul va lovi bateriile antiaeriene, mai ales tunurile amplasate la Peacock Point, principalul promontoriu al insulei Wake. Comandantul a ordonat mutarea bateriei și au fost necesari, toată noaptea, o sută de muncitori civili pentru a trage tunurile de opt tone la 600 de iarzi și a pune în locul lor tunuri false. Ideea lui Devereux a fost bună. În următoarea după-amiază, japonezii au irosit un zbor de

bombardament pentru tunurile false din Peacock Point și au pierdut două avioane, sub atacul necrutător al căpitanului Elrod.

Japonezii loviseră Wake de trei ori din aer. Acum urma să încerce pe mare. Era cam trei dimineața, în ziua de 11 decembrie, când santinelele ce priveau spre mare au perceput întâia mișcare în întunericul din depărtare. Cum lumina dinaintea zorilor creștea, Devereux a putut distinge contururile forței invadatoare japoneze: trei crucișătoare ușoare, șase distrugătoare, patru vase de transportat trupe. Nu era o armada, dar părea suficient. Singura speranță a celor de pe Wake era să stea nemischăți și să lase inamicul să pătrundă în raza lor de acțiune. Devereux a cerut să nu se tragă decât la ordin. „Nu decolați până nu deschid ei focul”, a indicat el. Încerc să-i atrag încoace și avioanele ar da de gol toată afacerea”. Cum nimeni nu răspundea, nava niponă, „Amiral Yubari”, s-a apropiat la șase mii de iarzi și a navigat înapoi, aruncând la întâmplare obuze asupra unui inamic considerat muribund. La câteva minute după ora șase, forțele invadatoare s-au întors încă o dată spre țarm, pentru a trage o altă serie de salve. Dar Devereux a continuat să aștepte. Când distrugătoarele de pe flancuri s-au apropiat la 4 500 de iarzi, el a dat ordin să se deschidă focul, obținând un succes zdrobitor. În mare confuzie și greu încercate, trupele amiralului Kajioka s-au regrupat departe de țarm și au pornit spre casă. A fost prima și singura dată în timpul celui de al doilea război mondial când o invazie a fost respinsă cu succes de baterii de coastă.

Amiralul avea puțin timp ca să mediteze la sensul istoric al înfrângerii sale. Lupta nu se terminase. Cele patru „Wildcats” ale maiorului Putnam și-au luat zborul la prima salvă

a artileriei americane. Misiunea lor de bază era apărarea aeriană a Wake și, pentru aceasta, au străbătut văzduhul în căutarea avioanelor japoneze. Surprins de a nu găsi nici unul, Putnam a pornit la atac. În total, oamenii lui Putnam au efectuat zece raiduri.

Când s-a făcut bilanțul zilei, japonezii pierduseră două nave, mai multe fuseseră avariate și 700 de oameni înecați. Incredibil, dar cei din infanteria marină suferiseră doar patru pierderi minore. După cum comenta caporalul Brown, „fuseseră o zi plină”.

Ultimul spectacol aerian

Cele întâmplare pe Wake i-au forțat pe niponi să reconsidere planul elaborat cu atâtă grijă la Tokio. Forțele amiralului Kajioka s-au târât înapoi la Kwajalein. Cu mai mulți oameni și mai multe nave, s-au pregătit să se întoarcă și să atace din nou. Între timp, japonezii își puneau speranțele într-un bombardament aerian care să slăbească acest obiectiv neașteptat de dificil. Dacă vremea ar fi permis, și de obicei permitea, urmau să bombardeze Wake de două ori pe zi. După 11 decembrie forța aeriană de pe Wake se redusese practic la două avioane. E un truism al războiului că învingătorii spun adevărul, în vreme ce învinșii inventează povești. Exceptând apărarea încăpățanată de pe Wake, americanii pierdeau serios pretutindeni. În consecință, rapoartele de presă ale primelor zile de război „musteau” de ficțiune.

Fiecare copil american cunoștea isprăvile căpitanului Colin Kelly care, spune legenda, a câștigat medalia de onoare lovind cu avionul său B-17 coșul navei de război „Haruna” și scufundând-o în adâncul mării. În realitate Kelly aruncase o bombă pe un mare vas de transport. Și deși făcuse

destul pentru a câștiga onorurile pe care națiunea dorea să i le acorde, cu prețul propriei vieți Kelly rămăsese la comanda avionului său lovit, astfel încât echipajul a putut sări în siguranță. El nu văzuse nava de război. „Haruna” era în acel moment la 1 500 mile depărtare în Golful Siam.

În primele zile ale războiului, în timp ce pozițiile militare americane se prăbușeau în toată zona Pacificului, rezistența celor de pe Wake a devenit o licărire de speranță.

Dar singurele comunicări din Wake erau cererile disperate de provizii și echipament ale lui Cunningham. În una din cele mai faimoase anecdote ale războiului, Devereux, întrebat dacă avea nevoie de ceva pe Wake, strigase: „trimiteți-ne mai mulți japonezi”. Nimeni de pe Wake nu rostise însă celebra propoziție. Infanteriștii de pe Wake aveau oricâți japonezi își doreau.

În săptămâna următoare atacului din 11 decembrie bombardamentul japonez a fost constant și metodic. Un raid de dimineață efectuat de avioane cu baza la sol și unul mai mic în amurg cu hidroavioane.

Pe lângă bombardamentul nipon cel mai mare inamic cu care erau confrunțați infanteriștii era oboseala. Devereux a calculat că nu a reușit niciodată să doarmă mai mult de două ore consecutiv pe toată durata asediului.

În 20 decembrie, vremea rea i-a ținut departe pe japonezi. Dar în acea după-amiază, un hidroavion „PBY Catalina” a huruit printre nori și a poposit cu zgomot în apa lagunei. Un tânăr sublocotenent, James Murphy, în șort scrobit, a ieșit din el și a cerut informații privind Hotelul Pan American. A fost scos când a fost îndreptat spre o grămadă de ruine.

Amiralul Chester Nimitz, cel care l-a înlocuit pe ghinionistul Kimmel

În p. 44: după bombardamentul nipon

Murphy a adus poștă pentru Cunningham și Devereux, ca și un mesaj oficial conținând cele mai fericite vești pe care le poate spera un comandant asediat. O forță maritimă de despresurare, cu oameni, avioane și materiale, plecase pe mare din Pearl Harbor și era în drum spre Wake.

Având în vedere pierderile suferite la Pearl Harbor, planul lui Kimmel, conceput încă de la 9 decembrie, era uimitor de îndrăzneț. Misiunea de a conduce gruparea ce se îndrepta spre Wake a revenit amiralului Frank Jack Fletcher. Sub comanda lui Fletcher, se afla o flotă de strânsură, care nu navigase niciodată înainte ca o unitate; ea includea nouă distrugătoare, trei crucișătoare grele „Astoria”, „Mineapolis” și „San Francisco” – și venerabilul portavion „Saratoga”, deținător al mai multor recorduri de viteză între Cali-

fornia și Hawaii. Planul lui Kimmel implica un risc considerabil, dar era un plan bun. Cu viteză, puțin noroc și un Nelson pe punte, ar fi putut avea succes. Nu a avut nimic din toate acestea.

Expediția a fost urmărită de ghinion de la început. Între timp, amiralul Kimmel fusese înlăturat de la comandă pe 16 decembrie și constrâns să iasă la pensie, până după război, când urma să fie deferit Curții marțiale pentru rolul său în dezastrul de la Pearl Harbor. În locul lui, a fost numit amiralul Chester Nimitz, dar acesta era încă la Washington și nu putea lua comanda decât după două săptămâni. În acest răstimp, funcția urma să fie deținută de amiralul William Pye, temporar pe uscat, de când nava sa de luptă „California” fusese scufundată pe 7 decembrie.

Pye era un ofițer descris de Nimitz ca „o mare inteligentă, dar lipsită de curaj”. Într-o operație în care alții vedeau ocazia favorabilă, Pye era genul de om care vedea greutățile. Prudent, el a ordonat navei amiralului Brown, „Lexington”, să se îndrepte spre nord de insulele Marshall pentru a-l sprijini pe Fletcher. Amiralul Harold Stark i-a destăinuit lui Pye că Wake era considerat mai curând o responsabilitate decât un avantaj și lăsa despresurarea Wake la „discreția” lui Pye, o formulă ce vroia să spună: cel ce comanda va fi făcut responsabil pentru orice greșeală.

În sinea lui, Pye voia să anuleze proiectul imediat. Numai după ce mai mulți ofițeri de stat major l-au implorat cu lacrimi în ochi să lase flota să-și urmeze drumul, a acceptat. La scurt timp, Wake a fost din nou lovit din aer. Bombardamentul și distrugerile nu au fost mai serioase decât cele cu care erau

deja obișnuitei infanteristii, dar acest raid purta cu el un mesaj tăios. În locul avioanelor cu baza la sol din insulele Marshall, bombardierele de acum își luaseră zborul de pe punțile portavioanelor japoneze „Soryu” și „Hiryu”, care luaseră parte la raidul asupra Pearl Harbor. Două flote se îndreptau spre Wake și japonezii se apropiau.

Funia se strângea în jurul apărătorilor. Diareea făcea ravagii printre soldați. Se făceau glume grosolane despre ea, cum e obiceiul la trupă, dar puterile slăbeau înspăimântător și la fel de mulți infanteriști apăreau în infirmerie, din cauza bolii și a luptei. Ca rezultat a 13 zile de bombardament, apărarea aeriană de pe Wake se redusese la limită.

Aviatorii maiorului Putnam au dat ultimul spectacol aerian în dimineața zilei de 22 decembrie. În acea zi, existența Escadrilei WMF-211 a luat sfârșit. Dar lupta trebuia continuată, așa că Putnam a adunat ce rămăsese din escadrila sa, vreo 20 de oameni valizi și i-a dus la postul de comandă al lui Devereux, unde s-au prezentat ca infanteriști.

Acesta avea mare nevoie de luptători. El a presupus că japonezii vor încerca să debarce pe laturile de sud ale insulelor Wake și Wilkes, cum procedaseră pe unsprezece. Devereux putea alocă doar 85 de militari pentru a apăra patru mile și jumătate de plajă. După două săptămâni de bombardamente, insula Wake se reducea la o singură fâșie de pistă, înconjurată de tufăriș și plajă. Nu exista spațiu suficient pentru manevre. Bătălia avea să fie constituită din lupte purtate în întuneric, încăierări pentru o bucată de nisip umed sau amplasamentul unui tun.

„Dacă vor această insulă” – spunea caporalul Hershall Millet – vor trebui să plătească pentru ea. Infanteriștii erau hotărâți să-și vândă scump pielea.

Roosevelt: „Mai rău decât la Pearl Harbor”

Amiralul Kajioka s-a întors în Wake înspre zorii zilei de 23 decembrie, cu noi trupe și nave, dar nu și cu idei. De această dată, navele mari urmau să rămână în afara razei de acțiune a armelor de coastă de pe Wake și, în loc să aștepte până în zori, forțele sale de invazie aveau să-și croiască drum spre plajă în întuneric. Era în fond același plan care eșuase cu 12 zile înainte, dar la scară mai mare. Sperând să abată atenția de la apropierea prin sud, Kajioka a trimis două distrugătoare, „Tenryu” și „Tatsuta”, spre nord, pentru a bombarda Peale. Navele s-au pierdut într-o vijelioasă ploaie torențială și au trecut pe lângă Peale la mai multe mile. Primele obuze ale ultimei bătălii pentru Wake au fost azvârlite într-un ocean clocotitor și canonada fără țință a servit doar pentru a alerta garnizoana.

Era aproape 2 a.m., când soldații trupelor japoneze de desant, din care unii își înfășuraseră eșarfe albe peste piepturi și căști, s-au înghesuit în navele de desenat. Au urmat lupte corp la corp. În învălmășeala produsă în întuneric, japonezii au forțat înaintarea, lansând grenade. Surprinși să fie atacați într-o luptă pe care se gândeau că o câștigaseră, niponii au intrat în panică. Cei care nu fuseseră doborâți de primele rafale au încercat să caute siguranța acolo unde nu era de găsit. Aproximativ 30 au încercat să se strecoare sub camionul cu reflector și au fost împușcați acolo unde se ascunseseră. După câteva minute de foc încrucișat, forța de invazie a fost anihilată. După terminarea luptei, un raport japonez asupra bătăliei de pe Wilkes nota succint: „În general, această parte a operației nu a avut succes”.

Pe insula Wake, lucrurile evoluau în mai mare măsură după placul lor. Japonezii debarcaseră pe plajă și înaintau spre interior. Curând după ora trei, când lupta se întetise, liniile de comunicație ale lui Devereux au fost distruse aproape total. Japonezii tăiau firele oriunde le găseau. Complet izolat acum, Devereux a început să piardă controlul efectiv asupra luptei. Cunningham, după ce a discutat cu el, a trimis un mesaj la Pearl Harbor. „Inamicul pe insulă”.

Când știrea a ajuns la Washington, președintele Roosevelt, fost subsecretar al marinei și care practicase cu pasiune yachtingul în tinerețe, a cărui inimă era întotdeauna alături de marină, a fost exasperat. El a exclamat: „e mai rău decât la Pearl Harbor”.

Poporul american nu a știut că fusese trimisă o flotă spre Wake decât mult mai târziu, astfel încât nu s-au înregistrat reacții la rechemarea flotei. Dar în cadrul marinei și infanteriei marine reacția a fost imediată și amară.

Când soarele de dimineață a răsărit complet pe Wake, apărătorii au privit spre ocean după un semn al forței de despresurare. Au văzut 27 de nave de război japoneze. La ora șapte, avioane de pe „Soryu” și „Hiryu” au coborât suierând, deschizând focul asupra plajelor.

Amiralul Raymond Spruance, al cărui blând aer profesional contrazicea faptul că era unul din cei mai eficienți ofițeri, a definit odată lupta în termenii cei mai simpli: „Toate operațiile – a spus el – sunt ca o femeie care merge la cumpărături. Pentru că trebuie să-ți pui două întrebări: cât te va costa și ce valoare are pentru tine?” Această ecuație simplă apăsa greu asupra lui Cunningham. El mai avea ceva capital în viețile a câtorva din oamenii săi, dar nu putea cumpăra nimic cu el. „Ei bine,

cred că-i mai bine să cedăm", a spus el.

„Voi transmite ordinul", a spus Devereux. A pus în funcțiune telefonul de campanie și a transmis tuturor unităților care puteau să-l audă să înceteze focul și să distrugă armele. Lupta se terminase. Devereux a cerut unui sergent să lege o cârpă albă la o coadă de lopată și au ieșit împreună pentru a efectua predarea Wake. Cum japonezii se apropiau prudent, apărătorii Wake au privit pentru prima dată bine la inamicul cu care se luptaseră atât.

Japonezii cuceriseră Wake, dar pentru cei mai mulți din forțele de ocupație acesta se dovedise a fi locul de înmormântare. Planul de la Tokio de a folosi Wake drept bază avansată pentru zboruri de recunoaștere aeriană a fost ratat din cauza dezastrului din Midway, în iunie, anul următor. Pe măsură ce războiul se retea ca un vârtej în Pacificul de Sud, Wake s-a pierdut în uitare. Garnizoana de pe Wake a pierit lent, inexorabil. Circa 750 de japonezi au fost uciși de bombardamentele americane și 1 500 au murit de foame. Spre sfârșitul războiului rațiile

zilnice au fost reduse la 37 de grame de orez și cei care au supraviețuit au putut acumula doar atâta energie cât să muncească o oră pe zi. Comandantul japonez, amiralul Shigematsu Sakaibara, era un ofițer eficient prin cruzime, care decapitase un om pentru furtul de băutură. Pe măsură ce obiectul comenzii lui dispărea, Sakaibara era confruntat cu problema celor 98 de civili care fuseseră lăsați în urmă, pentru a munci pentru japonezi. În 1943 nu era nimic de construit și mâncau rațiile de care Sakaibara avea nevoie pentru oamenii lui. Pe 7 octombrie, după născocirea unei acuze în care nici el nu ar fi crezut – că civilii erau în contact cu unitățile americane și dirijau bombardierile spre Wake – Sakaibara a dat ordin ca toți să fie adunați cu mâinile la spate și legați la ochi. Oamenii au fost duși în partea de nord a insulei Wake, aliniați într-un șir lung pe plajă și împușcați. După război, amiralul Sakaibara a fost judecat drept criminal de război și spânzurat.

Pentru cei 400 de infanteriști care fuseseră făcuți prizonieri pe Wake a început lunga suferință a captivității. Unul dintre cuceritori

oferea țigări și câta camaraderie permitea situația, altul o baionetă în piept. Cel mai adesea era o baionetă. Prizonierii au fost trimiși la Shanghai prin Yokohama, la bordul cargo-botului „Nitta Maru". Între Japonia și China cinci oameni au fost aduși pe punte, unde un locotenent le-a citit ceva în japoneză, de pe o bucată de hârtie, în timp ce echipajul a format un semicerc. Americanii nu înțelegeau ce spunea locotenentul. Într-un soi de ritual nebunesc de răzbunare, ei fuseseră aleși la întâmplare, pentru a răscumpăra moartea soldaților japonezi pe Wake. Japonezii i-au forțat pe americani să îngenuncheze pe rogojini și le-au tăiat capul cu săbii de samurai. Apoi au străpuns cu baioneta corpurile și au aruncat în mare cadavrele.

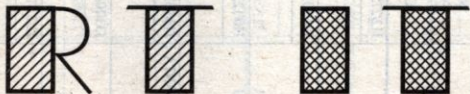
Timp de aproape patru ani infanteriștii au fost purtați într-o odisee tristă prin diferite lagăre de prizonieri în sudul Chinei.

Pe 5 septembrie 1945, războiul s-a terminat și pentru prizonieri și pentru paznici prin dezarmarea gardienilor. ■

**Adaptare de
Victor ANGHELESCU
(după American Heritage)**

PIESĂ RARĂ

(Biverb: 5, 6)

Soluția integralei *Superlativele istoriei*: M-B-URA-BATRAN-SF-RAU-ILAR-BENTITA-U-U-A-LACOM-NARI-RO-LO-R-SPINOS-CHETA-AG-EVOCAT-V-SOARE-ITI-L-I-FURT-PODET-NOE-GO-ARIPA-SIMPLU-IZ

Soluția jocului din numărul trecut:

p. 91 – CANĂ DE ORIGINE DACĂ (CA-N-A/DE-ORI-GIN-E-DA-CA)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Fondul Proprietății de Stat

BUCUREȘTI Str. C.A. ROSETTI Nr. 21 Sector 2
Tel.: 211.48.10, 211.80.18 Tel/Fax: 211.92.90 Fax: 210.44.59

Fondul Proprietății de Stat inițiază, în conformitate cu H.G. 457/1997 art. 4, procesul de vânzare a pachetelor de acțiuni deținute la un număr de 30 societăți comerciale cuprinse în Lista nr. 1 (anexată).

Pentru cumpărarea pachetelor de acțiuni la aceste societăți comerciale, persoanele fizice și juridice române sau străine pot depune scrisori de intenție.

Scrierile de intenție se primesc la SERVICIUL OFERTE din cadrul Departamentului Relații Internaționale, București, Str. Savropolos nr. 6, sector 3.

Menționăm că Fondul Proprietății de Stat va face o nouă publicitate individuală conform H.G. 457/1997, art. 21 și 38 prin care se va aduce la cunoștința investitorilor intereseși că se pot prezenta pentru a-și procura (contra cost) DOSARUL DE PREZENTARE, pe baza cărui se vor formula și depune ofertele de cumpărare de acțiuni.

LISTA NR. 1

cu societăți comerciale care se scot la vânzare conform H.G. nr. 457/1997

Nr. crt.	Denumire societate	Nr. registru comerțului	Localitate Adresă	Obiect de activitate	Capital social (mii lei)	Cifra afaceri (mii lei) 1996 Profit brut (mii lei) 1996	Struct. acționar	Nr. total acțiuni	Procent din cap. soc. pus în vânzare %	Nr. acțiuni oferite la vânzare
1	SINTEROM	J122750/1991 202123	CLUJ-NAPOCA MUNCII 12	INDUSTRIA CONSTR. METALICE ȘI A PRODUSELOR METAL. Piese sinterizate	28220700	21197700 3866000	FPS 51000 SIF 31400 PPM 17600 Alții	1128828	51.00	575702
2	COMCEREAL BACĂU *	J04/30/1991 825646	BACĂU OITUZ 74	AGRICULTURĂ ȘI SERVICII AUXILIARE. Contractare, achiziționare, conservare și comercializare cereale, leguminoase boabe și semințe oleaginoase	23144253	9117665 827629	FPS 40000 SIF 60000 PPM 60000 Alții	23144253	40.00	9257701
3	COMCEREAL BUZĂU	J10/12/1996 8127817	BUZĂU STR. AUREL VLAICU 2	AGRICULTURĂ ȘI SERVICII AUXILIARE. Contractare, achiziționare, conservare și comercializare cereale, leguminoase boabe și semințe oleaginoase	23840850	9060945 1521678	FPS 40570 SIF 17110 PPM 42310 Alții 0010	953634	40.00	381453
4	COMCEREAL CONSTANȚA	J13/933/1996 8204170	CONSTANȚA THEODOR BURADA 25	AGRICULTURĂ ȘI SERVICII AUXILIARE. Contractare, achiziționare, conservare și comercializare cereale, leguminoase boabe și semințe oleaginoase	49191103	24382302 5314202	FPS 40000 SIF 21800 PPM 38200 Alții	1967644	40.00	787058
5	AVICOLA SUCEAVA	J33/10/1991 2559000	SUCEAVA ALEEA DUMBRĂVII FN	Creșterea păsărilor pentru carne și ouă. Industrializarea cămii de pasăre	32229075	1650469 79053	FPS 69994 SIF 28750 PPM 1250 Alții 0006	1289163	69.99	902341
6	ASTORIA *	J22/7/1991 1683610	ARAD B-DUL REVOLUTIEI NR. 79-81	HOTELURI ȘI RESTAURANTE. Prestări servicii turistice	5976400	3286903 382241	FPS 50920 SIF 49000 PPM 0080 Alții	5976400	50.92	3043061

7	DACIA	*	J2/27/1991	ARAD B-DUL REVOLUTIEI NR. 87	ALIMENTAȚIE PUBLICĂ	45375	FPS SIF PPM Alții	27464 -4474 59940 0060	40000 45375 40.00	18150
8	PARC		J2/68/1995	ARAD STR. DRAGALINA, NR. 25	Hoteluri și restaurante, agrement, comerț	5562750	FPS SIF PPM Alții	2483337 51548 22370 7630	70000 222510 70.00	155757
9	TROTUȘUL	*	J4/51/1991	ONEȘTI REPUBLICII 2	HOTELURI ȘI RESTAURANTE Prestări servicii turistice și alimentație publică	3705307	FPS SIF PPM Alții	359547 15023 51000 19000 30000	51000 3705307 51.00	1889708
10	BORCEA CĂLĂRAȘI		J5/17/1991	CĂLĂRAȘI STR. 1 DECEMBRIE 1918 NR. 2	HOTELURI ȘI RESTAURANTE Prestări servicii turistice	6122250	FPS SIF PPM Alții	681325 3602 97500 2500	244890 97.50	238770
11	COMPLEX OVIDIU-MELODY		J13/22/16/1995	CONSTANȚA BAR MELODY	Hoteluri și moteluri cu restaurant	3946875	FPS SIF PPM Alții	941363 183224 51000 46300 2700	157875 51.00	80516
12	COMPLEX PERLA-MAJESTIC		J13/22/17/1995	MAMAIA MAMAIA- COMPLEX HOTEL PARC	Hoteluri și restaurante, agrement	10220150	FPS SIF PPM Alții	4442330 44670 473224 4330 0090	408806 50.91	208491
13	LIBRI MARIS		J13/26/16/1991	CONSTANȚA I.C. BRĂȚIANU 2-4	COMERȚ CU AMĂNUNTUL Comerț prod. de librărie	1650175	FPS SIF PPM Alții	1431892 3949 39900 19650 40350 0100	66007 39.90	26337
14	TURISM COVASNA		J14/55/1991	COVASNA 1 DECEMBRIE 1918 2	HOTELURI ȘI RESTAURANTE Prestări servicii turistice și tratament balnear	14251625	FPS SIF PPM Alții	4493814 42930 402037 17070 0030	570065 39.97	227855
15	ALJMENCO		J22/18/76/1994	PĂSCANI NICOLAE IORGA 10	Comerț cu amăn. în magaz. nespec. cu vânz. prod. alim., băut., tutun, alimentație publică	2699400	FPS SIF PPM Alții	4061054 149211 70000 20590 9410	107976 70.00	75583

Fondul Proprietății de Stat

BUCUREȘTI Str. C.A. ROSETTI Nr. 21 Sector 2
Tel.: 211.48.10, 211.80.18 Tel/Fax: 211.92.90 Fax: 210.44.59

Nr. crt.	Denumire societate	Nr. registru comerțului		Localitate Adresă	Obiect de activitate	Capital social (mii lei)	Cifra afaceri (mii lei) 1996		Struct. acțio-nariat	Nr. total acțiuni	Procent din cap. soc. pus în vânzare %	Nr. acțiuni oferite la vânzare
							Profit brut (mii lei) 1996	Profit brut (mii lei) 1996				
16	FORTUNA ARCU (FOST AGROCOM)	122/258/1991	Cod fiscal	IASI ARCU 27, BL. L19	Comerț cu amănuntul (cu except. auto. și motociclet.) produse alimentare și nealimentare	1369400	2565255	FPS	69940	54776	69.94	38310
							72372	SIF	26420			
17	COM ARDELEANA	126/480/1994	1960053	TÂRNĂVENI REPUBLICII NR. 82	COMERȚ CU RIDICATA ȘI CU AMĂNUNTUL PENTRU PRODUSE AGROALIMENTARE	492475	25002	FPS	40337	19699	40.34	7946
							11734	SIF	53647			
18	S.C. DRMA NEAMȚ	127/403/1991	5728553	PIATRA NEAMȚ GL. DĂSCĂLESCU 365	COMERȚ CU RIDICATA. Comerț alimentar și nealimentar	455775	5140405	FPS	91420	182311	91.42	166667
							9389	SIF	8580			
19	INTERNATIONAL *	129/380/1991	1330317	SINAIA STR. AVRAM IANCU NR. 1	HOTELURI ȘI RESTAURANTE. Prestări servicii turistice, agrement	11983550	3486079	FPS	39900	11983550	39.90	4780769
							517139	SIF	60000			
20	COMIXT *	134/105/1991	1394078	ROȘIORII DE VEDE STR. M. KOGĂLNICEANU, NR. 1	COMERȚ CU AMĂNUNTUL. Mărfuri alimentare și nealimentare, alimentație publică	4073655	8874005	FPS	39877	4073655	39.88	1624460
							461884	SIF	59982			
21	ALCOM	135/56/1991	1801848	TIMIȘOARA PROCLAMAȚIA DE LA TIMIȘOARA 7	Comerț cu amănuntul (cu except. auto. și motociclet.) produse alimentare	2904825	12188665	FPS	69975	116193	69.97	81306
							-348010	SIF	18360			
								PPM	11640			
								Alții	0025			

22	DELTA ROM TULCEA	J36/8/1991	TULCEA ISACCHI 2	HOTELURI ȘI RESTAURANTE.	4925025	FPS SIF PPM Alții	51000 46470 2530 Alții	197001	51.00	100470
		2361168				-65354				
23	BĂILE GOVORA	J38/632/1991	BĂILE GOVORA T. VLADIMIRESCU, 119	HOTELURI ȘI RESTAURANTE. Prestări servicii turistice și tratament balnear	8060125	FPS SIF PPM Alții	66350 33570 0080	322405	66.35	213930
		1482277				205811				
24	CĂLMĂNEȘTI- CĂCIULATA *	J38/344/1991	CĂLMĂNEȘTI CALEA LUI TRAIAN, 413	HOTELURI ȘI RESTAURANTE. Prestări servicii turistice și tratament balnear	19634449	FPS SIF PPM Alții	43210 819335 56750 0040	19634449	43.21	8483524
		3237150				819335				
25	CAPITOL BUCUREȘTI	J40/619/1991	BUCUREȘTI STR. ACADEMIEI NR. 17	HOTELURI ȘI RESTAURANTE. Prestări servicii turistice, agrement	17066050	FPS SIF PPM Alții	50900 20380 26620 0100	682642	50.90	347468
		1572221				5714880				
26	CRISI COM	J40/10079/1991	BUCUREȘTI STR. DOAMNEI NR. 14 SECT. 3	ALIMENTAȚIE PUBLICĂ. Producție și comercializare produse alimentare	2591375	FPS SIF PPM Alții	70000 17100 12900	103655	70.00	72558
		361170				1212490				
27	STUDIOUL CINEMATOGRAFIC BUCUREȘTI	J40/11954/1991	BUFTEA STR. STUDIOULUI NR. 1	Producție cinematografică și video; activități conexe	13518945	FPS SIF PPM Alții	69990 21310 8690 0010	540759	69.99	378045
		2788488				157724				
28	ITEC	J29/509/1993	BRAZI STR. UZINEI 1	CERCETARE-PROIECTARE ÎN IND. PETROCHIMICĂ	986000	FPS SIF PPM Alții	62100 37900	39440	62.10	24492
		3522017				207898				
29	COMPLEX PROIECT	J40/1642/1991	BUCUREȘTI B-DUL THEODOR PALLADY NR. 57	ALTE ACTIVITĂȚI DE SERVICII. Elaborare de tehnologii și doc. tehnice de ut. componente și standuri de probă pentru ind. chimică	17350	FPS SIF PPM Alții	40000 60000	17350	40.00	6940
		338428				167253				
30	COMINTX BUFTEA	J40/203/1991	BUFTEA STR. M. EMINESCU NR. 1	COMERT CU AMĂNUNTUL. Produse alimentare, nealimentare și alimentație publică	1671725	FPS SIF PPM Alții	75300 24700	66869	75.30	50352
		2788305				1239943				
						14000				

NOTĂ: Valoarea nominală a acțiunilor este de 25 000 lei, cu excepția celor marcate cu * a căror valoare nominală este de 1000 lei.

1587, COUTRAS: BĂTĂLIA DE TREI ORE

De secesiune, nu de succesiune

Înfruntările dintre catolici și protestanți încep cu peste un sfert de secol înainte de această bătălie. Au loc deja șapte războaie, cu încetări temporare ale ostilităților, simple pauze pentru ca luptele să fie reluate cu și mai multă vigoare, se întocmesc edicte de pace, niciodată aplicate în mod real. Semnalul acestor vremuri tulburi este dat de masacrul de la Wassy, din martie 1562, care culminează cu noaptea sângeroasă a Sfântului Bartolomeu, din 24 august 1572.

În 1584, moștenitorul prezumtiv la tronul Franței rămâne Henric de Navarra, fiul Ioanei d'Albert și al lui Anton de

Bourbon și conducătorul partidului protestant. Pentru a ajunge rege, el trebuie să-și dispute dreptul la coroană cu alți doi pretendenți: Henric III și Henric de Guise. În acest trio, regele Henric III este personajul-cheie: el urmează politica cumpănită a mamei sale, regina Caterina de Medici. Henric de Navarra trebuie să se bată pentru a i se respecta dreptul legitim de moștenire la succesiunea regală, cu atât mai mult cu cât bula pontificală din 9 septembrie 1585 l-a declarat eretic și l-a privat de dreptul la coroană. Henric de Guise se luptă ca să triumfe Liga catolică, cruciadă lansată în 1585 împotriva lui Henric de Navarra, cu ajutorul Spaniei și binecuvântarea papei.

În dimineața zilei de 20 octombrie 1587, Henric de Navarra, viitorul rege Henric IV, zdrobește la Coutras, în mai puțin de trei ore, armata regelui Henric III (1574-1589), comandată de ducele de Joyeuse. Învinșii au 2 000 morți, dintre care aproape 400 sunt nobili. Învingătorii – sub 50, dintre care doi nobili, dar de condiție modestă.

Surprinzătoare disproporție, mai ales dacă ținem seama-că cele două armate sunt aproape egale: 4 000-5 000 infanteriști pe fiecare câmp de bătălie, 1 500-1 800 cavaleriști în rândul forțelor comandate de Joyeuse și 1 200-1 500 în cele ale lui Henric de Navarra. Să se fi datorat această victorie talentului strategic al viitorului Henric IV? Sau exclusiv eficacității noului al armatei sale, amintit mai târziu în opera lui Jules Verne *De la pământ la lună*, în felul următor: „Această vestită ghiulea care, la Coutras, în 1587, a scos 25 oameni din luptă“. Și mai există un mister care învăluie bătălia: Henric de Navarra, în loc să profite de victorie, trece ușor peste ea, plecând la Bearn, pentru a o întâlni acolo pe Diana d'Andoigne, supranumită frumoasa Corisanda.

Încet - încet, amintirea bătăliei de la Coutras – căreia revista *L'Histoire* îi consacră un articol – s-a șters. Pe locul respectiv nu a mai rămas nici un vestigiu, cu excepția urmelor de pe clopotul bisericii. Marele castel din imediata apropiere a fost dărâmat în secolul XVIII, iar calea ferată, din veacul XIX, a schimbat fața locului unde s-a desfășurat bătălia. Dar ea reprezintă unul dintre cele mai dramatice momente ale războaielor civile din Franța veacului XVI, supranumite războaiele religioase.

Fiecare prinț reprezintă un partid, iar fiecare partid – o forță areată pregătită să lupte cu tactici și mijloace similare: căutarea febrilă de bani cu care să cumpere, din exterior, arme și mercenari, clienți și partizani. Se face apel la aliații europeni: Spania, Anglia și prinții germani, trecuți de partea protestanților. Comploturile ațăță ura personală, pamfletele și discreditățile se înmulțesc, făcând iluzorie orice tentativă de reconciliere. În fine, grija de a organiza teritorii-bastion și orașe-refugiu face din acest război de succesiune la tron un război de secesiune.

Parisul este sufletul Ligii catolice, care are provincii aliate, ca Normandia, Picardia, Bretonia, Berry, Burgundia, Lorena,

după cum altele sunt atașate Navarrei sau apropiate de ea, cum erau Bearn, Guyenne, Saintonge, Quercy, Rouergue, Dauphiné și Languedoc. Vai de provinciile de frontieră, care suportă periodic trecerea cavalerilor germani mercenari, ce se vând celui care dă mai mult. Vai de regiunile strategice foarte râvnite și disputate, cum sunt Pointou, unde se înfruntă, în vara anului 1587, armatele lui Joyeuse, în numele lui Henric III, și ale lui Henric de Navarra!

Ultimii ocupă primii pozițiile

Recoltele din 1586 și 1587 sunt proaste, cu toate rugăciunile și procesiunile. Urmează sărăcia, precedată de un val de mânia populară, datorată prețului exagerat al grânelor și creșterii impozitelor. Henric III încredințează lui Henric de Guise sarcina de a opri la frontieră pe cei 20 000 mercenari germani, conduși de Fabien de Dohna, veniți să întărească trupele protestante. Ducele de Joyeuse, unul dintre favoriții săi, îi ordonă să-l oprească pe Henric de Navarra în Guyenne, ca să-l împiedice să facă joncțiunea cu mercenarii germani. Iar el însuși se stabilește, la începutul lui septembrie, cu grosul armatei, pe Loara, gata să intervină, în cazul în care de Guise nu ar reuși. Nu se îndoieste că Joyeuse, cu trupele sale odihnite și căpitani săi entuziaști, va putea să stăvilească soldații căliți, dar epuizați, ai lui Henric de Navarra.

Pe axa La Rochelle-Sainte-Foy-Montauban, burgul Coutras este o etapă obligatorie. El permite trecerea spre întinderile Libourne-ului,

constituind un zid de apărare în fața Bordeauxului catolic. De aici este posibilă regruparea, fără piedici, a bastioanelor de protestanți din Dordogne de mijloc: Sainte-Foy și Bergerac. Locul bătăliei de la Coutras nu este rezultatul întâmplării. Armatele lui Henric de Navarra și ale lui Joyeuse se vor întâlni la numai câteva leghe distanță de această regiune. Prima, a lui Henric de Navarra, pornește de la La Rochelle pentru a încerca să vină în contact pe Loara superioară cu mercenarii germani ai lui Fabien de Dohna. A doua, a ducelui de Joyeuse, are drept obiectiv realizarea joncțiunii cu trupele lui Matignon, locotenent-general al Guyennei. Dar acesta nu ajunge să părăsească Bordeauxul. Joyeuse este nevoit să se lipsească de ajutorul lui. Dar nu se necăjește.

Henric de Navarra știe că armata lui Joyeuse este improspătată și întărită. Nu ignoră nici faptul că propriile sale trupe manifestă oboseală. De aceea Henric de Navarra își dă seama cât sunt de decisive alegerile locului, a momentului și a armelor. Burgul Coutras îi este familiar. I-a bătut drumurile cu mai bine de zece ani în urmă și de atunci de alte câteva ori, pentru a-și cultiva prietenii între nobili sau a înnoda intrigi galante. Apoi, Coutras este prea bine plasat strategic ca să nu atragă atenția. S-a bătut aici în 1577 [în al șaselea război civil], a poposit adesea la castel, de plăcere sau din rațiuni politice. În 1585, i-a strâns în abația din Guîtres, aflată în vecinătate, pe capii partidului protestant, pentru a le cere părerea privind atitudinea de adoptat față de Henric III și de

Henric de Navarra (în p. 54), un talentat strateg, recunoscut de cei pe care i-a învins la Coutras

Ligă. Viitorul rege cunoaște vadurile, drumurile morilor și ale bacurilor, adâncimea râurilor, cât sunt de strâmte potecile mărginite de garduri vii, întinderea smârcurilor riverane... A observat și disponibilitățile strategice ale burgului: strada lungă, mărginită de case, biserica, hala, castelul cu parcul și pădurea apropiată și colina dominând câmpia aluvionară, Movila lupilor, poziție favorabilă pentru instalarea artileriei. Dar îi lipsește timpul.

Joyeuse îl depășește. Prin marșuri forțate, la 19 octombrie, el se află deja în apropierea Coutrasului, unde pânzește trecerea râului Dronne de către protestanți. Spionii săi își dau silința să-l informeze permanent. Dar nu prevăd întârzierea lui Henric de Navarra, care îi convinge pe nobilii din Saintonge să-i rămână alături înainte de traversarea râului. Aceasta se petrece în noaptea de 19 spre 20. Joyeuse nu este acolo. El s-a replit cu cavaleria la Roche-Chalais. Sosiți ultimii, protestanții ocupă primii pozițiile. Norocul îi surăde lui Henric de Navarra.

La sfârșitul zilei, cele două armate se descoperă încet-încet, datorită acțiunilor de recunoaștere și a cercetării de

noapte. Henric de Navarra trimite în grabă 200 cavaleri, sub comanda lui Trémouille și a lui Vivant, pentru a încetini, prin hărțuiri succesive, avansarea adversarului. În zori, armata protestantă își ocupă

cele două tunuri. Fiecare căpitan, înconjurat de 200-300 cavaleri, își are locul și misiunea sa bine stabilite. Ariergarda, dominând câmpul de bătaie, este condusă de Henric de Navarra.

Joyeuse, lipsit de acest timp de pregătire, trebuie ca, în plină noapte, să-și adune trupele desfășurate, ca să se apere de hărțuierile cavaleriei lui La Trémouille și a lui Vivant și să străpungă baricadele ridicate, pe drumul devenit prea strâmt pentru cavalerie. În total, șapte ore de marș obositor, înainte de a ajunge dis-de-dimineață la marginea Coutrasului, unde... este așteptat. Nici o protecție naturală pe acest câmp de culturi, pajiști și viță de vie. Moartea seceră rânduri întregi de luptători. Numai cavaleria protestantă profită de refugiu oferit de pădure. Joyeuse își desfășoară, în fața lor, infanteria, protejată numai de două tunuri. În linia întâi se află toată floarea nobilimii, conți, marchizi, baroni, seniori.

Deosebirea dintre cele două armate este capitală. Martorii sunt de acord că strălucirii trupelor lui Joyeuse i se opune „armata cenușie” a lui Henric de Navarra. Pe de o parte, tineri nobili avizi de glorie și de viața

În cursul secolului XVI, Franța a cunoscut opt războaie religioase, care i-au opus pe catolici protestanților și au marcat profund istoria acestei țări. Ultimul dintre ele (1585-1589), al optulea, așa-zisul „război al celor trei Henrici” (Henric III, Henric de Navarra, Henric de Guise), a început în urma Tratatului de la Nemours (7 iulie 1585), prin care Henric III s-a aliat cu Liga și a revocat toate concesiile făcute până atunci protestanților. De fapt, Henric III, mai curând ostatic al Ligii decât aliat al ei, a luptat fără tragere de inimă împotriva celui pe care îl considera moștenitor legitim al coroanei, Henric de Navarra. Acesta din urmă a obținut o victorie la Coutras în fața ducelui de Joyeuse, dar succesele ducelui Henric de Guise la Montargis și Auneau au împiedicat în țările elvețiene și germane să facă joncțiunea cu protestanții: „Ziua baricadelor” (12 mai 1588) a marcat ruptura între Henric III și Ligă.

La 23 decembrie 1588, ducele de Guise, șeful Ligii catolice, a fost asasinat din ordinul regelui Henric III, ceea ce a provocat rebeliunea partizanilor Ligii. Henric III s-a aliat cu Henric de Navarra, dar, la 1 august 1589, un călugăr fanatic, Jacques Clément, aparținând Ordinului Dominicanilor, l-a asasinat pe rege, ceea ce a făcut din Henric de Navarra monarhul de drept, pe care catolicii au refuzat însă să-l recunoască. În aceste condiții, în iulie 1593, Henric de Navarra, care a înțeles că Franța nu va accepta niciodată un rege protestant, a trecut la catolicism, a fost încoronat rege al Franței, sub numele de Henric IV (27 februarie 1594), și a intrat în Paris (martie). Domnia lui (1594-1610) a asigurat refacerea Franței și restabilirea autorității regale. În 1598, edictul din Nantes a acordat libertatea cultului protestant, le-a garantat hughenotilor drepturi civile, politice și militare, precum și unele cetăți, între care La Rochelle.

terenul: o vastă semilună, care se întinde între Dronne și centrul orașului, până la pădurea ce prelungește parcul castelului. În centru se află cavaleria, protejată de Movila lupilor, unde au fost instalate

de campanie, pe de alta - experiența și călirea soldaților obligați să învingă ca să-și salveze credința și să păstreze șansele politice ale căpeteniei lor.

Soarele se ivește pe câmpul de bălălie, în momentul în care artileria protestantă deschide focul și zdrobește rânduri întregi ale adversarului. La sfaturile lui Lavardin, un fost tovarăș al lui Henric de Navarra, Joyeuse se hotărăște să-și lanseze cavaleria în atac. Dar avansarea ei imprudentă, neorganizată, ușurează sarcina escadroanelor strănse ale protestanților, care avansează lent și atacă, în ultima clipă, cu pistolul și sabia. Începe atunci o luptă corp la corp nemiloasă pentru tovarășii lui Joyeuse, stânjențiți de lungile lor lăncii, împodobite cu panglici multicolore.

Sfârșitul bălăliei se reduce la un fel de infanterie, căruia i se pune imediat capăt datorită eficacității artileriei protestante. Într-o singură dimineață, armata lui Joyeuse cade înfrântă. Vestea morții lui grăbește deznodământul și precipită retragerea soldaților săi, pe drumul străbătut de ei în aceeași dimineață. Unii se strecoară până la Aubettere. Dar Henric de Navarra n-are chef să se angajeze într-o adevărată urmărire. Are lucruri mai bune de făcut, lăsând pentru un viitor apropiat bucuria de neprețuit a victoriei sale.

Fiecare câmp de luptă își creează propria sa poveste despre fapte de vitejie petrecute acolo. Aceste povestiri, autentice sau inventate, fac lumină în privința semnificației și repercusiunilor conflictului armat. Ce rețin cronicarii? Câteva imagini dinaintea bălăliei: rugăciunea, cuvântarea lui Henric de Navarra, prezentată ca un lung discurs în stil antic, ultimele îndemnuri către căpitani și enumerarea bălăliilor anterioare, pentru a alunga orice tentație de iertare a adversarului. Ei mai reconstituie

ultimul dialog dintre Joyeuse și tânărul său frate, care se îmbărbătează reciproc, ca să moară liniștiți.

Faptele de arme sunt și ele prezente în cronici: Henric de Navarra își îndepărtează escorta personală, ca să se poată confunda cu soldații săi, un ofițer al lui Joyeuse dă foc prafului de pușcă, ca să nu se predea și, odată cu el, să-i sacrifice și pe archezubizierii care l-au înconjurat etc.

Înmormântare în onoare

Henric de Navarra (puterea și victoria obligă) este personajul principal al acestor fapte de arme. În câteva ore, portretul său de pretendent la tron capătă alte dimensiuni, atât pentru partizanii, cât și pentru adversarii săi. Ceea ce urmează bălăliei de la Coutras se datorește gloriei obținute pe câmpul de luptă. La 23 octombrie, Henric de Navarra trimite o scrisoare lui Matignon, ca să-l informeze despre transportarea cadavrelor lui Joyeuse și a fratelui său la Libourne: „Ceva mai înainte am dispus ca rămășițele lor pământești să fie înmormântate cu ceremonia cuvenită unor seniori și nobili, dar ca nici unul dintre oamenii mei să nu participe la înmormântare. Sunt fericit că în aceste momente nu fac nici o deosebire între adevărații francezi și patrioți și partizanii și aliații Ligii“.

La Coutras, Henric vrea să reînvie codul unui cavalierism dispărut cu totul în cavalcada războaielor civile, mai ales începând de la masacrul Sfântului Bartolomeu, când regalitatea s-a discreditat printr-o teroare fratricidă. Pretendentul la coroană dă dovadă de o curtoazie ostentativă chiar: ceremoniile de înmormântare organizate în onoarea adversarului, grija față de răniți, bunăvoința arătată

prizonierilor, arta de a pune pe planul al doilea calitatea sa de conducător al războiului, spre marea obidă a istoricului Agrippa d'Aubigné, care în *sa Istorie universală* notează: „Și-a aruncat vorbele-n vânt și a sacrificat victoria dragostei căci, cu o ceată de cavalerii, a străbătut toată Gasconia, până la contesa de Gramont (Corisanda), ca să depună la picioarele ei, în Bearn, cele 22 steaguri cucerite și încă vreo câteva“.

După bălălie, învingătorul i-a trimis regelui Henric III o depeșă: „Sire, senior și frate al meu, slavă Domnului: am bătut pe dușmani și armata voastră!“ Surprinzătoare asigurare de fidelitate din partea unui adversar, care se disculpă de a fi dușman și care vrea să fie iertat pentru masacrarea florii nobilimii.

Învingătorul urmărește să-l convingă pe Henric III că bălălia de la Coutras este și o victorie regală, pentru că a fost o izbândă asupra unui inamic din exteriorul țării: Liga. Și în cazul acesta, presupusul vinovat își poate revendica inocența, așa cum nu va uita să o facă la sfârșitul scrisorii adresate lui Matignon: „Crede-mă, vere, că m-a necăjit mult sângele vărsat, dar nu a depins de mine evitarea acestei vărsări de sânge și toți știu că sunt nevinovat“. Rebelul eretic nu este altceva decât cel mai supus servitor al regelui Franței. Va rămâne cu regretul, deseori evocat în corespondența sa, că nu a putut, la Coutras, să separe grăul de neghină, pe „adevărații francezi, patrioți, de partizanii și aliații Ligii“.

În plin război civil, viitorul Henric IV vrea ca victoria lui să pară necesară salvării regatului. Coutras devine astfel o victorie națională. ■

Adaptare de
Beatrice KISELEFF

CEI 100 ANI AI

CALIFATULUI SOKOTO

Nigeria modernă datează din 1914, când au fost reunite sub aceste nume cele două protectorate britanice, cel din nord și cel din sud. Statul african situat pe coasta de vest a Africii și-a câștigat independența la 1 octombrie 1960. Pe teritoriul său locuiesc aproximativ 300 grupuri etnice. Dintre acestea, cel mai numeros este cel al populației hausa, urmată de fulani. De aceste două populații se leagă și principalele momente ale istoriei nigeriene moderne, inclusiv cei 100 ani ai califatului din Sokoto. Originea fulanilor este și astăzi neclară. În procesul migrației lor, din Sudan și până în Senegal, au întemeiat o serie de state. În secolul XIV, o parte a triburilor fulani a adoptat religia islamică. La sosirea pe Coasta de

SERGIU KLEIN

Atunci când, în 1903, ultimul calif din Sokoto cădea sub gloanțele britanice, se împlinea o veche profeție care spunea că acel califat nu avea să depășească 100 ani.

Dacă într-un manuscris al lui Muhammad Bello, al doilea calif din Sokoto, scria într-adevăr așa ceva, cum pretindea un bătrân șef local că citise, nu o să știm, probabil, niciodată. Sigur este că din momentul în care Usman dan Fodio fusese proclamat calif de către comunitatea musulmană refugiată la Gudu, în 1804, se scurseseră 100 ani fără șapte luni.

Vest a Africii, ei au găsit o serie de state hausa. Cele mai importante erau Zaria, Kano și Gobir.

Scrierile călătorilor arabi înfirmă prejudecata care atribuie populațiilor din Africa de Vest doar o organizare tribală. Mai ales cele care trăiau de-a lungul rețelei de drumuri comerciale cunoșteau forme de organizare politică monarhică. Fluviul Niger oferea o bună legătură între zonele aurifere din Mali și Tombuctu, centrul unei înfloritoare civilizații (*Magazin istoric*, nr. 1/1973). Profitând de prezența negustorilor islamici, o serie de regate hausa au dezvoltat (mai ales către secolul XVIII) o rețea comercială orientată spre sud, care a preluat întâietatea în comerțul Africii de Vest cu cea de Nord, peste Sahara.

Chipuri umane (un bronz de la începutul secolului XVI - stânga - și o teracotă din secolul XV) ce ilustrează forța expresivă a artei africane create pe teritoriul Nigeriei de astăzi

Allah și spada adevărului

Pe acest fundal s-a produs expansiunea populației de păstori fulani. Până în secolul XVIII, Islamul fusese răspândit mai ales prin negustori care, datorită dorinței de a face comerț în condiții cât mai sigure, căutau să acomodeze religia și obiceiurile lor cu cele locale. Apariția unor „frăți musulmane” ale berberilor a schimbat însă accentul pe impunerea cu forța a Islamului. Acest lucru s-a datorat haosului instaurat pe cursul mijlociu al Nigerului după ce, în 1591, capitala statului Songhai a fost cucerită de către marocani.

Există o anumită tensiune între comunitățile fulani și autoritățile politice din regatele hausa. Populația hausa se ocupa cu agricultura și avea tendința – în condițiile în care metodele extensive de cultivare a pământului erau cele practicate – să îngrădească spațiile de mișcare ale păstorilor fulani. Declanșarea războiului sfânt, a djiihadului, era deci – și din acest motiv – o soluție potrivită pentru cei din urmă.

Totul a pornit din regatul Gobir, ai cărui suverani erau musulmani. La curtea lor trăia un învățat care se bucura de un mare prestigiu, Usman dan Fodio. Se născuse la 15 septembrie 1754. De la o vârstă fragedă dovedise remarcabile aptitudini intelectuale și un comportament pios. La 20 ani a început să predice religia islamică în tot regatul. Avea și viziuni mistiche, potrivit cărora el era persoana aleasă pentru a pregăti venirea lui Dumnezeu pe pământ.

În 1780, simțindu-se suficient de puternic, Usman dan Fodio i-a cerut suveranului din Gobir să se conformeze cu mai mare strictețe normelor islamice. Sultanul a încercat să îl asineze, dar s-a temut de reacția adeptilor lui. Deja, autoritatea pierduse confruntarea cu inspiratul predicator. Cerele lui au sporit: eliberarea celor arestați, reducerea impozitelor (ce afectau mai ales pe păstori fulani) și libertatea de a purta turbanul. Dan Fodio protesta și contra venerației exagerate pe care o pretindea suveranul și la corupției larg răspândită.

În anul 1794, Usman dan Fodio a avut o nouă experiență mistică, în cursul căreia și-a imaginat cum era

investit cu spada adevărului pentru a o folosi contra dușmanilor lui Allah.

După moartea sultanului Bawa, relațiile lui dan Fodio cu urmașii săi s-au deteriorat rapid. Ei au anulat concesiile lui Bawa, persecutând comunitatea învățaților islamici. Conflictul deschis a izbucnit în urma tentativei sultanului Yunfa de a captura și transforma în sclavi o comunitate islamică condusă de un discipol al lui dan Fodio.

Asemenea profetului Muhammad, dan Fodio a trebuit să părăsească orașul în care se găsea, îndreptându-se către granița de vest a regatului. Evitând o ciocnire imediată, sultanul s-a mulțumit să îi hărțuiască pe răzvrățiți și să le confiscă bunurile. Un atac direct asupra localității Gudu, unde se refugiase dan Fodio, era îngreunat și de colinele înalte ce stăpeneau desfășurarea și manevrele cavaleriei sultanului. Usman a profitat și de informațiile pe care i le-au furnizat dezertori fulani. Deși forțele sale erau inferioare numeric, dispuneau de puțini cai și de un armament ușor (mai ales arcuri cu bătaie scurtă), aveau un moral net superior. În plus, știau că dacă sunt înfrânți, îi aștepta exterminarea. Murind în luptă, ei deveneau martiri.

Trei ani de lupte

Șarja cavaleriei sultanului din Gobir a silit inițial cele două aripi ale forțelor musulmanilor să se replieze spre centru, dar prin folosirea eficientă a arcurilor, ele au obținut în final victoria, la 21 iunie 1804. În următorii trei ani, aproape toți regii hausa au fost înlocuiți cu emiri fulani. Luptele cele mai grele s-au dat în Gobir, unde există o comunitate puternică fulani, ceea ce a strâns pe agricultorii hausa în jurul sultanului, chiar dacă erau nemulțumiți de abuzurile acestuia. A fost nevoie să se ridice numeroase fortărețe cu ajutorul cărora să poată fi controlată țara. Fosta capitală, Alkalawa, a opus o puternică rezistență, beneficiind de fortificații puternice. Campania din 1804 a fost oprită din cauza începerii ploilor și de lipsa de alimente. La începutul anului 1805, toate statele hausa, cu excepția Zamfarei, erau aliate contra lui dan Fodio. În aprilie 1805, numeroase orașe din regatul Kebbi au fost cucerite de musulmani, iar

sultanul fugea. În iulie erau înfrânate forțele din Katsina. Au urmat regatele Daura și Kano. În schimb, în noiembrie 1805, la Alwassa, dan Fodio era bătut de trupele reunite ale regatelor Kebbi, Gobir și ale altor state hausa, sprijinite și de tuaregi.

Abia în 1808 a fost cucerit orașul Alkalawa. În primăvara anului 1810, djiihadul lua sfârșit cu victoria lui Usman dan Fodio. Vechiul regat Gobir s-a divizat în două noi centre ale puterii: Sokoto și Gwandu, capitale gemene ale noului stat fulani. În 1809 Muhammad Bello, fiul lui dan Fodio, a devenit vicerege în Sokoto. El a ridicat ziduri puternice în jurul orașului. Fratele lui dan Fodio, Abdullah, era vicerege în Gwandu.

La moartea lui Usman dan Fodio, fiul său, Muhammad Bello, a fost proclamat calif. El a modificat structura administrativă a statului. În vreme ce unchiul său Abdullah exercita în continuare controlul asupra emiratelor din partea vestică, Bello controla partea estică, delegând în fapt puterea executivă prietenului său Gidado, care devenea vizir. Spre deosebire de situația existentă în vechile state hausa, demnitatea supremă nu se mai transmitea ereditară, emirii fiind aleși pe baza atitudinii lor pioase față de Allah. Orice persoană putea deci – cel puțin în teorie – aspira la conducerea statului. Califul, spre deosebire de sultan, nu mai era înconjurat de ceremonial, manifestări rituale sau ostentație.

La sfârșitul secolului XIX, izolat de regiunile de coastă ale Africii ce aveau un contact constant cu europenii și situat într-o zonă disputată de trei puteri coloniale (Marea Britanie, Franța și Germania), califul Sokoto reprezenta un anacronism politic și militar.

Califul Sokoto fusese repartizat, prin acordurile încheiate între marile puteri, în sfera britanică. În 1897, guvernul Majestații Sale a acceptat să sprijine Royal Niger Company în crearea unor forțe militare cu ajutorul cărora să se poată impune în zonă. Peste trei ani, Londra a realizat că nu așa putea fi contracarată influența Franței și s-a implicat direct în supunerea statului Sokoto. Abia în 1903 au reușit trupele britanice, conduse de Sir Frederick Lugard, să îi înfrângă pe fulani. ■

SENECA – SINUCIDEREA CA SALVARE

Mulți istorici au explorat de-a lungul veacurilor, gândirea lui Seneca. Așa încât în timp, s-au născut opinii extreme despre marele filosof: pro sau contra. Echilibrele aproape lipsesc. Prin cei trei termeni ai gândirii sale – religia (stoicismul), cultura și politica – Seneca rămâne imaginea secolului în a cărui conștiință a tins să se transforme. Eșecul lui politic și uman, ca și sfârșitul lui tragic își au

originea în natura ambiguă a personalității sale.

Mircea Eliade afirma undeva că „orice generație are propriile sale necesități, torturi, ambiții“. Seneca, exponent al generației sale, și-a avut și el ambiția sa politică și, dincolo de ea, ambiția de a-și impune în cercuri cât mai largi idealurile filosofico-estetice, dar și pe aceea de a-l manevra pe împărat.

Un tată cu o memorie fantastică

Născut la Cordoba, în sudul Hispaniei, L.A. Seneca este al doilea fiu al scriitorului cu același nume, supranumit Retorul, și al Helviei. Data nașterii lui nu se știe cu certitudine. Conform unei afirmații a Oratorului, „epoca tinereții mele s-a întâmplat să fie la începutul domniei lui Tiberiu [14-37 e.n.]“. În jurul anului 14 e.n. Seneca trecuse de 16 ani, vârsta la care orice roman devenea un „tânăr“.

Tatăl său, Marcus Annaeus Seneca, se remarcase nu atât prin talent literar, cât prin erudiție și o memorie fantastică. Se spune că avea capacitatea să redea până la 2 000 de cuvinte în ordinea rostirii sau scrierii lor. Mama, Helvia, se bucura de multă stimă, prin înalta sa ținută morală. Fratele mai mare, adoptat sub numele de Lucius Iunius Annaeus Gallio, a urmat cariera senatorială, iar cel mai mic, Marcus Annaeus Mela, a rămas cavalier toată viața.

După ce i-a auzit pe filosofi stoici, Attalus și Sotion, Seneca – o personalitate cu un înținer sinuos și dramatic – și-a creat o existență spirituală contrară familiei, ceea ce a generat un acut

conflict cu tatăl său. Nu a fost doar un conflict între tată și fiu, ci și unul între două generații: una temperată, a tatălui, cealaltă, impulsivă, a lui Seneca.

Pentru un om cu caracterul lui (fire nervoasă, moravuri destul de ușoare), cu tulburările sale fiziologice și tuberculoza lui, filosofia a fost un refugiu, o evadare, un mijloc de

acces la un alt „modus vivendi“. Seneca a îmbrățișat vegetarianismul, devenind foarte slab. Pe un fond labil, i-au apărut și gândurile sinucigase. Dar printr-o manevră, Marcus a reușit să schimbe parțial viața și gândurile fiului său. „Adeseori îmi venea să-mi pun capăt vieții: numai bătrânețile prea bunului meu tată m-au oprit. Mă gândeam

nu atât că n-aș putea suporta curajos moartea, ci că el n-ar îndura durerea. Așadar, mi-am impus să trăiesc“, nota Seneca.

După 19 e.n., Seneca s-a stabilit pentru zece ani în Egipt, unde guverna unchiul său, Caius Galerius. Acolo a învățat limba, hieroglifele, a deprins riturile religioase și s-a tratat de tuberculoză, lăsând să se înțeleagă că renunță la cariera politică (erau suspectați a se ocupa de politică toți foștii elevi ai lui Attalus și Sotion). Filosoful a revenit la Roma exact în momentul când Seianus, sfetnicul imperial, „demonul celor 14 ani de la începutul domniei lui Tiberiu“, era lichidat din ordinul împăratului (*Magazin istoric*, nr. 9/1992).

Seneca și-a început cariera politică prin a fi chestor. Înainte de moartea lui Tiberiu, el a intrat în Senat, pentru ca în 49 e.n. să devină pretor. Traiectoria

Potrivit acestei ilustrații la o ediție din Boccaccio, Paulina încearcă să împărtășească soarta sofului ei, Seneca. Realitatea a fost diferită

CRINA CRIȘAN

carrierei sale, a cunoscut ascensiunea, dar și decăderea, pe termen lung, fiind marcat de această sinusoidă. În cădere, revenea la elanurile tinereții, iar în ascensiune era același om politic compromis: drumul avea pentru el mai puțină importanță decât scopul. Cariera strălucită de orator și mai ales de avocat i-a adus mari venituri, iar practica împrumutului cu dobândă a făcut din Seneca unul dintre cei mai bogați oameni ai Romei.

Noul regim de patru ani (37-41) al lui Caligula (*Magazin istoric*, nr. 5/1997) a afectat, evident o vocație organic „democratică”, ca aceea a lui Seneca. În primii ani ai domniei tânărului împărat, filosoful a urcat pe a doua treaptă în ierarhia senatorială, devenind edil. Succesele oratorice au continuat. A traversat atunci o perioadă fertilă, de împliniri. Dar deziluzie! Caligula a trecut brusc la acte represive, împotriva aristocrației, lovind astfel și în Seneca. Invidie sau neadaptare? Am lua în calcul a doua variantă, întrucât subtilitatea stilului lui Seneca îi era străină suveranului. Îl considera un „nisip fără mortar” și, în plus, prea teatral.

Deși un „dement în purpură imperială”, Caligula avea și calități: elocință, replici inteligente, ce uimeau auditoriul. Dar nead-

mirând nici filosofia și nici persoana lui Seneca, el a decis eliminarea sa fizică. Una dintre favoritele lui, o admiratoare a lui Seneca, invocând boala edilului l-a determinat însă pe împărat să-și revizuiască hotărârea. Viața Oratorului era deci în pericol.

Din nou destinul i-a surâs sub împăratul Claudiu [41-54]. A devenit personajul preferat la Curte și în cercurile politice și culturale. A publicat atunci o satiră îndreptată împotriva lui Caligula, care, se pare, îl viza și pe Claudiu. Seneca insinua corijarea viciilor cezarului și modelarea sa după principiile stoice (monarhul înțelept). Nemulțumirea stărnită de dialogul *Despre mânie*, adăugită intrigilor Mesalinei, soția împăratului, l-a aruncat într-un proces de adulter. O nouă decădere.

Exilat în Corsica

A fost sau nu justificată acuizarea? Din sursele vremii nu reiese clar tipul de raport existent între Seneca și Livilla. Cert rămâne sentința acestui proces: i s-a confiscat jumătate din avere și a fost trimis într-un *relegatio* – o formă de exil – în Corsica.

Pentru un stoic, exilul nu era o nenorocire. Era prilejul unei intro-

spectii, al unei meditații filosofice. Scopul urmărit: însușirea înțelepciunii stoice, atingerea nivelului de „sapiens” (în sensul de înțelept desăvârșit, atunci el fiind numai filosof).

Lucrările s-au complicat însă. Exilul nu a mai fost o simplă schimbare de loc. A devenit un infern. A sperat să-l ajute o adulație josnică către împărat. S-a înșelat: senatorii l-au reprobato categoric, iar umilința n-a avut ecou. I-a rămas resemnarea. Trebuia, totodată, să renunțe la cariera politică. Moartea Mesalinei, în 48 e.n., principalul său dușman, i-a oferit șansa revenirii la Roma. Trebuia să găsească o metodă eficientă de a o valorifica. Un demers, demn de această dată, către împărat, prin care îl asigura de retragerea definitivă din viața politică, l-a readus la Roma. Exilul devenise trecut, dar unul foarte actual.

Agrippina, soția lui Claudiu, i-a încredințat aceluiași Seneca educația fiului său Domitius, viitorul împărat Nero (54-68). Atunci a obținut el funcția de pretor. Împreună cu Burrus, prefectul pretorilor, a „călăuzit tinerețea împăratului” într-o armonie perfectă: Burrus, prin talentele sale

Asasinarea lui Caligulă, în ianuarie 41

militare, iar Seneca, prin lecțiile sale de oratorie și filosofie. Cei doi au contracarat influența Agrippinei asupra lui Nero. Excluză din viața politică, împărăteasa a trecut la amenințări. Frica de a pierde puterea l-a determinat pe Nero să ordone otrăvirea fiului autentic al lui Claudiu, Britannicus, ceea ce reprezenta un avertisment pentru Agrippina (*Magazin istoric*, nr. 12/1974; 1/1995).

Seneca a câștigat atunci și demnitatea supremă, aceea de consul. A propus, în această calitate, modelul înțeleptului stoic pe tron, însă împăratul îl admira tot mai mult pe unchiul său Caligula. Greșeala, fatală chiar, a lui Seneca a constat în ignorarea caracterului impulsiv al împăratului. Pe termen lung, incomprehensibilitatea reciprocă a condus la un final tragic.

În 64 e.n. pe plan politic a survenit schimbarea atitudinii lui Nero față de Senat. La Curte a sporit influența greco-orientală, împăratul trecând la represii brutale. Politica de clemență, rezultat al influenței pozitive a Oratorului, fusese abandonată. Alte două personaje apăruseră ferm în scenă: Tigellinus și Poppaea, viitoarea soție a lui Nero.

Pentru Seneca după cinci ani de „domnie înțeleaptă“, a urmat infernul, sub patronajul celor doi.

La porunca lui Nero

Eșecul politic al lui Seneca a atras după sine o activitate literară dominată de pesimism. Retragerea sa din activitatea politică a fost demnă. Nero a profitat de conjurația lui Piso, contra sa, pentru a-și lichida fostul sfetnic.

A participat sau nu Seneca la conjurația lui Piso? Unele surse antice, precum Pliniu cel Bătrân și Cassius Dio, îl implică în acțiune. Schimbările survenite în concepțiile sale din tinerețe par a face posibil acest lucru. Dar să nu uităm vârsta. Era bătrân acum, motivația nu mai exista.

Seneca a primit poruncă să se sinucidă. Și a îndeplinit-o. Împreună cu soția sa, Paulina, și-au tăiat venele de la brațe. Pentru Paulina gestul a rămas la nivel de tentativă. A fost salvată. Seneca, însă, pierzând lent sângele, și-a tăiat și venele de la picioare, de sub genunchi, a luat otrăvă iar apoi „s-a scufundat în cadă și s-a lăsat sufocat de aburii fierbinți“. Corpul său a fost înmormântat

fără pompă, așa cum îi fusese dorința.

Moartea Oratorului a suscitat controverse, viața și opera fiindu-i fie exaltate, fie contestate. Cert este însă că el a dominat câteva decenii viața socială, culturală și politică a Romei, exercitând o influență intensă – nu și permanentă – asupra a trei împărați: Caligula, Claudiu, Nero.

Prin dimensiunea sa psihologică, socială, culturală – și nu în ultimul rând politică – personalitatea Oratorului fascinează încă. Deconectează pe cel ce se încumetă să o studieze.

A fost sau nu sincer Seneca în convingerile sale, de la începutul până la sfârșitul vieții? Îmbrățișând filosofia stoică, în perioadele de ascensiune, el a abandonat-o, complăcându-se într-o viață rafinată, luxoasă, neconformă cu ideile sale. A știut să se folosească cu abilitate de orice mijloc pentru a-și atinge scopul: gloria politică. Și a avut-o. A sfidat convențiile și tiparele vremii, dar s-a pretat și la compromisuri. A dorit să-și impună filosofia prin manevrarea împăratului. A reușit. Nu în totalitate. A plătit dramatic această ambiție.

Acesta a fost Seneca. ■

PLAUDITE, CIVES!

Și în 1997, anul în care și-a sărbătorit trei decenii de existență, revista noastră a fost înconjurată cu aceeași caldă prețuire. Persoane iubitoare de cultură, instituții sensibile la fenomenul cultural și-au susținut sentimentele față de revista noastră prin donații, contribuții, sponsorizări care au permis Fundației Culturale Magazin Istoric să continue și să dezvolte inițiativele din anii trecuți. Din asemenea daruri s-a suplinit o parte din necesarul editării revistei, s-au instituit încă 15 premii pentru valoroase lucrări de istorie și s-au acordat încă 38 de burse pentru elevi și studenți merituozii.

În antichitate, poezii, după ce își recitau versurile în arena amfiteatrelor, adresau publicului cuvintele: „Plaudite, cives!“ (Aplauzați, cetățeni!).

Este datoria noastră deci să-i amintim pe toți cei care ne-au ajutat să fim prezenți, lună de lună, la întâlnirea cu dumneavoastră, stimați cititori, și să le urăm mulți ani, sănătate și prosperitate!

Urarea se adresează familiilor Monica și Dimitrie Sturdza, Constantin C. Giurescu, Radu R. Rosetti, Lia Ioana și Ștefan Tudor Ciplea, doamnelor și domnilor Delia Bogățilă, Adina Darian, Liviu Negru, Cristian Popișteanu, Bogdan Goilav, Adrian Zaharia, Dan-Socrate Caloian, Radu Ion Popescu și instituțiilor: Radio Data Telefon System, B.N.R., Banca Albina, Banc Post, Bancorex, B.C.R., B.R.D., C.E.C., Eximbank, Ing Bank, Banca „Ion Țiriac“ și Fondul Proprietății de Stat.

Așa vă place istoria?

Jack Spintecătorul a devenit – grație și filmelor – unul dintre simbolurile capitalei engleze. Or, realitatea a fost alta. La începutul secolului, orașul de pe Tamisa era unul dintre cele mai sigure din Europa, majoritatea crimelor fiind provocate de neînțelegerile izbucnite în familie.

ASASINATE

ÎN LONDRA

EPOCII

VICTORIENE

Când spunem criminalii Angliei victoriene spunem îndeobște Jack Spintecătorul. Or, realitatea este departe de această imagine: în 1900 capitala engleză este cea mai sigură din Europa, majoritatea crimelor comise pe Tamisa ținând de neînțelegerile din familii.

Începând din 1857 poliția victoriană publică statistici clare privind criminalitatea: Londra ocupă, într-adevăr, primul loc pe țară (un sfert, chiar o treime din omuciderile făptuite în Anglia au loc în Capitală), dar crimele nu reprezintă decât o mică parte din totalul delictelor comise. În 1881, de exemplu, omuciderile ating cifra record de 154, dar poliția înregistrează peste 18 000 de infracțiuni (aproximativ 8 cazuri din 10 fiind delict de proprietate). Se adaugă aici și delictele minore, cerșitul, falsificarea alimentelor (de pildă, lapte sau bere îndoite cu apă, zahăr amestecat cu nisip) etc.

În casă, nu pe stradă

Din anul 1880 omuciderile înregistrează o creștere bruscă (peste 150 pe an, comparativ cu 30 la începutul lui 1860). Presa intervine atunci ca ecou al preocupărilor londonezilor: *British Medical Journal*, din 29 septembrie 1888, face legătura între „numărul dezmoșteniților soartei și crește-

rea criminalității” și subliniază că „ereditatea și condițiile de viață ale indivizilor sunt cauzele eșecului social. A nu pune mare preț pe viața umană – scrie publicația – duce la degenerarea morală și pregătește crimei culcușul”. În celebrul său ghid de voiaj, Karl Baedeker recomandă străinilor „să fie permanent în gardă și să evite, seara, cartierele sărace și străzile mărginașe”.

Și totuși, în acest oraș, în care populația sporea continuu (între 1861 și 1901, de la 3,2 la 6,5 milioane de locuitori), procentul omuciderilor pre-

meditate nu este decât de 0,9 la 100 000 de locuitori, între anii 1881 și 1890, în vreme ce la Paris este de 1,7 la aceeași cifră de locuitori.

Cum se explică oare criminalitatea redusă? Procesele verbale ale Curții centrale criminale din Londra ne introduc în miezul acestor drame, a căror structură este departe de ceea ce citim în romanele polițiste. În primul rând, aproape 60 la sută din 400 de procese-verbale de judecată tratează chestiuni familiale. Violența este proprie deci mai degrabă familiei decât

În imagine: atmosferă de mister – sugerând un roman de Agatha Christie – într-o scenă de film despre Londra epocii reginei Victoria.

străzii. Crimele se comit de cele mai multe ori pe fondul dis-pu-telor casnice, din... gelozie.

Din gelozie George Cooke devine din polițist criminal. El trăia cu o anume Maud Smith, femeie de moralitate îndoielnică. Relațiile lor „scot scânteii“ și, într-o bună zi, Maud se plânge la poliție că amantul ei o lovește de câte ori o surprinde racolându-și clienții. George Cooke este suspendat din funcție o săptămână. Iar în iunie, 1893, polițistul o ucide pe Maud într-un scandal de noapte, lovind-o cu arma de serviciu, faimosul baston folosit de „bobbies“.

Alt caz semnificativ: „goana după logodnică“. În Anglia victoriană celibatul era foarte răspândit. Conform recensământului din 1901, 8 la sută dintre femei și 16 la sută dintre bărbații de 40 ani sunt celibatari, condiție ce poate conduce la gesturi disperate. Asasinarea Annei Russel, în martie 1885, de către Henry Alt, un brutar de 31 de ani, ilustrează perfect afirmația. Văduvă a unui ofițer de poliție Ann era curtată de un vecin, Alt, dar accepta avan-surile și altui vecin, Charles Howard. Ann se hotărăște – la un moment dat – să-l respingă pe Henry Alt. Explicația, care are loc în stradă, degene-rează în crimă. Pretendentul nefericit le aplică celor doi câte-va lovituri de cuțit, în urma cărora Ann Russel moare. Exemple de acest gen sunt numeroase. Viața privată în Londra reginei Victoria abundă în violență.

La aceste scene martorii nu lipsesc. Londra este foarte populată, ca de altfel toate orașele englezești: peste 50 000 de locuitori pe km² în cartierul Whitechapel, East End

sau pe malul stâng al Tamisei. În cartierele sărace nici nu poți scăpa de privirile celorlalți. Căsuțele din cărămizi juxtapuse, cu două camere la parter și două la etaj, au pereții subțiri, încât vecinii aud tot, fac totul public.

Stricnină pentru poliță de asigurare

De altfel, majoritatea criminalilor nu încearcă să-și nege faptele, din contră: „dacă nu mă crezi, mergi și deschide ușa și o s-o vezi spânzurată!“, îi spune un oarecare George Coulson, tăbăcar, socrului său.

„I-am tăiat gâtul și, dacă erai acolo, v-aș fi făcut la fel“, afirmă hotărât Mary Ann Moriarty, arestată, după ce și-a ucis soțul, bețiv înveterat și violent. În timpul procesului, în februarie 1873, un preot depunea mărturie pentru „caracterul bun“ al criminaliei. Iar ea își explică fapta printr-o pornire de revoltă contra vieții de infern pe care o îndura de mai bine de 20 ani, adăugând că a fost un act de „auto-apărare“. Dar o femeie nu avea voie să ridice mâna nepedepsită asupra soțului ei. Urmează deci verdictul: 18 ani de închisoare.

A doua cauză a crimelor, după cele familiale, sunt certurile ce reflectă violența endemică. A da cu pumnul ține de comportamentul viril al bărbaților (cu toate că și femeile practică uneori gestul) și poate provoca adevărate drame, mai ales după consumul de alcool. Și cine spune alcool spune „pub“ (cârciumă). Cele mai multe certuri încep la cârciumă, unde cel hotărât să ucidă vine să-și caute curajul într-un pahar de gin.

Unele crime par a ne introduce în plin roman polițist. Henry Bowles, grădinar șef la Crosby Hill, locuiește împreună cu soția sa Hannah și cu fiul său vitreg de 17 ani și au o existență prosperă. În noaptea de 22 spre 23 septembrie 1887, femeia și tânărul sunt cuprinși de convulsii și stări vomitive. Medicul chemat la căpătâiul lor se gândește imediat la otrăvirea cu stricnină. Urmele otrăvii se găsesc în dejecțiile victimelor, între timp decedate. Bănuielile cad asupra singurului autor posibil al acestui dublu asasinat: soțul, care nu prezintă nici cel mai mic simptom. Mobilul: fiul său vitreg încheiase o poliță de asigurare pe viață, ai cărei beneficiari erau mama și tatăl său vitreg. Acesta din urmă a vrut să rămână unicul profitor.

John Watson se lasă dus de mânie

De remarcat faptul că toate aceste crime nu pun în discuție ierarhiile sociale. În Anglia victoriană există un adevărat consens social. Englezii sunt total refractari revoluțiilor. Inculpații nu sunt niște dezrădăcinați, țărani veniți în Capitală. Nu sunt nici foarte tineri. Într-o epocă în care speranța medie de viață depășește foarte rar 50 de ani, vârsta medie a criminalilor este întotdeauna peste 30. Aproape 40 la sută dintre ei exercită profesii artizanale: cizmari, croitori, tapiseri, pielari, tâmplari etc. Sunt și comercianți, patroni de „pubs“, de măcelării, mici buticari. Din categoria salariaților, criminalii sunt cu precădere muncitori necalificați și fără loc de muncă stabil.

Ucișorii care țin capul de afiș provin, deci, din mediile populare, dar nu sunt cu adevărat proletari (adică muncitorimea cea mai săracă). Unii dintre ei au chiar o instrucție superioară. John Selby Watson, fost director la „Grammar School” din Stockwell, cartier rezidențial din sudul Londrei, încercând să se sinucidă după ce și-a ucis soția, își explică astfel gestul: „Mi-am ucis nevasta în timpul unui acces de furie pe care mi-l provocase. Mă provocase de multe ori și mai înainte, dar, până în clipa de față, niciodată nu mi-am pierdut firea. De data asta m-am lăsat dus de mânie”.

Faptul că un om precum John Watson, autor de comunicări științifice și studii savante, a comis o crimă, îi face pe contemporani să-și pună întrebarea dacă era sănătos mintal. Șase experți alieniști se succed la bară: patru din partea acuzării, doi din partea apărării, dar depozițiile nu reușesc să convingă: John Selby Watson este declarat vinovat și condamnat la moarte.

Inovatoarea Adelaide

Chiar dacă sexul frumos nu furnizează decât un inculpat din 10, unele figuri feminine se impun, de exemplu, Adelaide Bartlett, acuzată că și-a ucis soțul. În ianuarie 1886, aceasta compară în fața curții judiciare londoneze, marcând debutul unui proces și al unei afaceri ieșite din comun. Câteva cuvinte asupra trecutului acuzatei: fruct al unei iubiri ilegite dintre un diplomat englez și o pariziană din înalta societate, Adelaide fusese trimisă în Anglia pentru a-și

perfecționa educația. La 19 ani s-a căsătorit cu un bogat comerciant din Croydon (cartier din periferia sudică a Londrei). Soțul ei a murit 10 ani mai târziu, în decembrie 1885.

Tatăl defunctului a răspândit zvonul că moartea n-a fost naturală. „The coroner” (procurorul) dispune în aceste condiții autopsierea, ceea ce permite descoperirea unei cantități de cloroform în corpul victimei. Adelaide Bartlett își povestește atunci viața conjugală: soțul său avea nevoie de două femei, una pentru viața casnică, una pentru plăceri. Timp de șase ani căsătoria lor nu se consumase, până în ziua în care soțul s-a apropiat de ea pentru a concepe un copil (mort la o vârstă fragedă). După această dramă, bărbatul i-a acordat mai multă atenție. Dar ea își pierduse orice stimă pentru soț, îi respingea avansurile și se gândea la dispariția lui. Adelaide Bartlett reușește, în urma acestei mărturisiri, să câștige bunăvoința Curții, care o achită, chiar dacă povestirea acuzatei conține și unele inadvertențe.

Cazul acesta este, desigur, ieșit din comun: Adelaide Bartlett a știut să-și folosească din plin condiția de femeie din pătura avută a societății și Curtea, favorabil impresionată, dacă nu vrăjită, n-a căutat să afle adevărul. Suntem departe de portretul-tip al femeii victoriene, prezentată de obicei fie ca o „Madonă”, soție ireproșabilă, fie ca o „Magdalenă”, creatură a străzii. Ea a refuzat să-și ascundă necazurile matrimoniale, cu prețul pierderii sacrosanctei onorabilități — atât de scumpă englezilor — și i-a copleșit pe jurați cu revelații picante și detalii șocante. Și-a

creat astfel imaginea unei femei cerebrale. A fost și o inovatoare, pentru că a utilizat prima cloroformul drept „armă a crimei”, în locul tradiționalelor arsenic sau stricnină.

Poliția nu întâmpină nici o greutate în prinderea asasinului. Câteodată criminalul se autodenunță, de bunăvoie sau își face singur dreptate, sinucigându-se. În aceste condiții nu trebuie să ne mire neputința poliției, atunci când crima iese din tiparele obișnuite. Un caz precum cel al lui Jack Spintecătorul nu semăna deloc cu ce știau anchetatorii, de aceea și criticile acerbe ale presei la adresa neputinței Scotland Yardului sunt exagerate.

Nu toți criminalii se arată cooperanți, dar cei care încearcă să nege sau să fugă nu comit acte de violență asupra poliștilor (două cazuri în 40 de ani).

Delictelor la adresa proprietății, cărora englezii le acordă o mare importanță, sunt sancționate la fel ca omuciderea (la începutul secolului XIX, furturile încă mai erau sancționate cu pedeapsa capitală). În sfârșit, se mai practică severitatea maximă, atunci când victima ocupă o poziție socială superioară vinovatului. Un servitor sau un angajat care își omoară patronul, un soldat care își încheie socotelile cu superiorul în timpul unei gâlcevi sau o soție care se debarasează de un bărbat incomod sunt tot atâtea atingeri la adresa ordinii sociale, ceea ce nu lezează defel farmecul special al acestui gen literar în Anglia regiunii Victoria. ■

Adaptare de
Valentin GHEONEA
(după L'Histoire)

ÎMPĂRAȚI ROMANI

(81-96)		AGERI LA MINTE		CUCERITI DE CEZĂR ÎN 58 î.Hr.		ÎN RATE!		RETRIBUȚIE	
(306-337)		(54-68)		PĂRIȚI		ÎN INELI		A SE ARATA	
OBȚINUTE DIN MINEREURI							VASILE OLTEANU		
VICLEN							PLATOURI		
							SPORTUL CU ARMA		
							(379-396)		
DIN CARE NU LIPSEȘTE NIMENI					ÎN STATI			CER, VAZDUH	
ÎN ASIA!					PLAN NECINSTIT				
				(306-307)					
		(117-138)		SANDU VALEANU					
ANA ASLAN			VĂRUIT						
PERSOANA			CÂNTEC DE SLAVA						(14-37)
							ÎN CETE!		
							(98-117)		
	RADU MANIU			TĂLHARI, HOTI					
	(79-81)			SANDA TOMA					
					SORIN RADUCANU			APĂRĂTOARE PENTRU SĂBII	
					ÎN ACEST MOMENT				
DISPARUT			RETEZATE						
ÎN ZIARI			METAL PREȚIOS						
VULCAN ÎN SICILIA									
				SUPORT PENTRU HAINA					
FACIL, FĂRĂ GREUTATE		PRIMA CIFRA				ÎN ACEST LOC			
				PRIM-MINISTRU ROMÂN; ADRIAN; (1928-1930; 1932-1933)					

SUMARUL SUMARELOR, 1997

Istoria României

Veche

Ceții în Transilvania
Expoziția / daci la Trieste
Tradiții monastice românești
Cetățile dacice
Expoziția / daci la Florența

- Arbore Popescu G.
- Dolghin F.
- Ionescu I.
- Panaiteanu E.
- Poplăteanu C.

Nr.	Pag.
7(364)	9-10
11(368)	77-79
6(363)	54-55
4(361)	6-7
4(361)	86
7(364)	8

Medie

Viața și pătămirea sfinților Brâncoveni
Sfânta Cuvioasă Paraschiva
Politica, diplomație, comerț la Dunărea de Jos
Relații culturale româno-engleze
Vlad Tepeș, Matia Corvin și Venetia
Tudor Vladimirescu - ecouri spaniole
Invățăturile lui Neagoe Basarab către... Ivan cel Groaznic
Dumitrașcu Cantacuzino
Sărutul papucului
Dracula într-un tablou necunoscut

- Antonie Plămădeală
- Bălăș D.V.
- Cernovodeanu P.
- Cernovodeanu P.
- Denize E.
- Denize E.
- Dumitru-Snagov I.
- Gheonea V.
- Iritim S.
- McNally R.
- Le Blanc B.
- Murgescu M.L.
- Pușcariu S.
- Székely M.M.
- Gorovoi St. S.
- Székely M.M.
- Székely M.M.
- Teoctist, patriarhul României

8(365)	30-32
10(367)	5-6
1(358)	59-64
9(366)	52-54
6(363)	56-59
9(366)	55-57
5(362)	11-12
12(369)	35-39
5(362)	64-66
1(358)	12-14
1(358)	65-68
2(359)	3-6
5(362)	57-59
6(363)	60-63
10(367)	75-77
7(364)	5-7

Din trecutul osanalelor la români
Minți luminate și artiști de talent
Pentru o istorie a vieții zilnice

Domnița Elena, fiica lui Ștefan cel Mare
Viața de familie în Moldova medievală
Din viziunea credinței mitropolitului Dosoftei

Modernă

Momentul Saguna în istoria Bisericii Transilvaniei
Istoria ne-a arătat
Averescu 1918
Memorii

Bismarck și Ion C. Brătianu

De la Grivița la Mărășești
9 Mai, 10 Mai
Diplomați italieni despre 1907
G. Magheru către Avram Iancu

Din cărți bătrâne
Carol I. Destinul se opune abdicării
Credință în viitor
1916. Din zilele războiului nostru

Generalul V. Pétin despre Mărășești
De la la meniu la istorie
Alexandru Marghiloman
Bucovina în istoria neamului
Stephan Ludwig Roth
Carol I. „Am venit să creez un viitor”
Fenomenul Unirii
1864. Basarabia în documente inedite franceze

Louis Basset în misiune la Sigmaringen

Mitropolitul Vasile Mangra
Augustin Bunea
Pagini de jurnal

C. Diamandi despre ultimele zile ale lui Carol I

Contemporană

Mareșalul Piłsudski în peșta la București
Al. Vaică-Voevod - politică și francmasonerie
Testamentul lui Foris
„Recunoștință” P.C.R. pentru cei care l-au subvenționat

Din amintirile șefului de cabinet al lui Gh. Gheorghiu-Dej

Permanențele unității naționale
1947. Valul comunist lovește Ministerul de externe
România și creștinarea în Alaska
Regele Ferdinand la Cernăuți
Evreii în epoca fanariotă

Armata ținută în frâu
1964. Biroul politic „croșete” istorie și istorici
Decembrie 1963. Biroul politic se interesează de situația din U.R.S.S.
Bunurile de patrimoniu ale familiei regale
Charles Maurras și Nicolae Iorga
Lângă cei care au dat daruri de lumină
în mișcarea la București
Prizonieri de război români în U.R.S.S.
1941-1945. Prizonieri de război în România

- Antonie Plămădeală	6(363)	3-7
- Bălcescu N.	4(361)	2
- Brătianu E.	5(362)	43-47
- Brătianu E.	10(367)	78-82
- Brătianu Gh. I	11(368)	64-67
- Brătianu Gh. I	9(366)	5-10
- Brătianu V.	10(367)	13-17
- Bulei Ion	5(362)	2
- Bulei Ion	5(362)	9-10
- Bulei Ion	10(367)	7-12
- Cernovodeanu P.	6(363)	9-12
- Ștefan M.	8(365)	4
- Cipariu T.	10(367)	18-19
- Cristescu S.	6(363)	2
- Ghica I.	9(366)	17-20
- Goga O.	10(367)	20-24
- Istrățescu E.	8(365)	43-45
- Jakovszky M.	12(369)	30-31
- Lăzărescu D.A.	2(359)	63-65
- Marmeliuc D.	11(368)	4
- Mureșanu C.	1(358)	56-58
- Onciul D.	8(365)	33-36
- Sofronie G.	12(369)	4
- Stan V.	3(360)	3-5
- Tisoc Ch.	9(366)	11-16
- Ștefan M.	1(358)	17-21
- Chirțu I.	7(364)	59-63
- Ștrempel G.	2(359)	55-59
- Ștrempel G.	8(365)	37-42
- Văcărescu E.	9(366)	73-75
- Dumitrescu G.	4(361)	46-50
- Zbucșea Gh.	4(361)	41-45
- Anghel F.	7(364)	25-27
- Berindei D.	8(365)	52-55
- Betea L.	12(369)	13-14
- Betea L.	2(359)	2
- Betea L.	2(359)	17-19
- Căpușan A.	1(358)	15-16
- Căndeș V.	4(361)	39-40
- Cărstean P.	2(359)	51-54
- Cernovodeanu P.	3(360)	25-28
- Chirțoiu M.	11(368)	27-29
- Cristescu C.	6(363)	13-17
- Cristescu C.	7(364)	21-24
- Cristescu C.	11(368)	39-40
- Davier A.	11(368)	58-71
- Densușianu O.	3(360)	2
- Ducici I.	7(364)	72-73
- Dușu A.	8(365)	17-20
- Dușu A.	2(359)	7-16
- Dobre F.	3(360)	16-24

	Nr.	Pag.	
S-a mai dezlegat o enigmă în „cazul” Avramescu?			
„Cazul” generalului Tătăranu	5(362)	7-8	
La moartea generalului N. Rădescu	12(369)	19-24	
Motona, „Transilvania” – sfârșit fără glorie	4(361)	24-25	
A căuta și a spune adevărul	9(366)	44-45	
1939-1944. Evreii din România	4(361)	5-6	
	10(367)	47-51	
Istorie națională – istorie universală	11(368)	72-76	
Remember Grigore Gafencu	4(361)	3-4	
Mitiță Constantinescu	4(361)	22-23	
Aurel Vijoli	4(361)	33-35	
În București, acum 50 ani	5(362)	33-35	
	1(358)	88-91	
	2(359)	20-23	
	3(360)	50-53	
	4(361)	14-17	
	5(362)	18-21	
	6(363)	88-91	
	7(364)	88-91	
	8(365)	48-51	
	9(366)	90-94	
	10(367)	42-45	
	11(368)	44-47	
	12(369)	26-29	
1952-1953. Fotbalul, presa, Festivalul Mondial al Tineretului în dezbaterile Consiliului de Miniștri			
	8(365)	56-58	
	9(366)	37-40	
	12(369)	10-12	
La aniversare	6(363)	93-95	
Retragerea cetățeniei regelui Mihai I	11(368)	30-32	
1944-1946. Audiențe la Palatul Regal	11(368)	37-38	
1940-1944. Ajutor pentru evreii din Transilvania de Nord	1(358)	43-44	
În România – sprijin pentru supraviețuitorii holocaustului	1(358)	43-44	
1944. Parașutiști evrei salvează piloți aliați	7(364)	74-87	
Înșurubarea din timiditate	10(367)	52-53	
Deportarea sașilor transilvăneni	8(365)	59-62	
Societatea civilă în satul românesc interbelic	8(365)	21-23	
Capela ortodoxă „Mihail Sturdza” de la Baden-Baden	12(369)	25	
Sepembrie 1940. Regina mamă revine la Palat	4(361)	55-58	
Fundația Europeană Titulescu	11(368)	33-36	
Oameni și instituții	3(360)	76	
Expresie a culturii	10(367)	4	
P.P. Panaitescu despre legionari (aprilie 1945)	4(361)	4-5	
Armata în „statul național legionar”	1(358)	3-11	
	6(363)	37-41, 47	
	7(364)	28-32	
Alături de Titulescu	5(362)	52-54	
Gubernatori B.N.R.	1(358)	33-35	
	2(359)	33-35	
	3(360)	33-35	
	3(360)	59-63	
	9(366)	4	
	3(360)	45-48	
	5(362)	48-51	
	11(368)	18-21	
	10(367)	12	
	Popescu A.		
	Tănăsescu D.	4(361)	26-31
	Popescu A.	9(366)	28-32
	Popescu A.	12(369)	5-6
	Popisteanu C.	1(358)	55
	Popisteanu C.	9(366)	27
	Rauș N.	11(368)	24-26
	Rădulescu-Motru C.	4(361)	10-13
		5(362)	22-26
		6(363)	28-32
		7(364)	52-58
	Richter Ch.		
	Sencovici Cr.		
	Fomosch D.	8(365)	23-25
	Sacerdoțeanu A.	9(366)	41-43
		10(367)	58-59, 74
		11(368)	52-55
	Schönherr K.	8(365)	9-14
	Scurtu I.	1(358)	4-10
	Scurtu I.	3(360)	11-15
	Scurtu I.	5(362)	41-47
	Scurtu I.	8(365)	5-8
	Scurtu I.	11(368)	9-17
	Silvan Ionescu A.		
	Brătilanu E.	7(364)	34-39
	Smicăla I.		
	Manolache P.	5(362)	5-6
	Albolu M.	10(367)	25-27
	Stoica V.	3(360)	54-57
	Stroescu V.	1(358)	2
	Sandru D.		
	Lăcustă I.	3(360)	6-10
	Sandru V.	7(364)	11-15
	Sandru V.	12(369)	15-18, 39
La aniversare			
Retragerea cetățeniei regelui Mihai I			
1944-1946. Audiențe la Palatul Regal			
1940-1944. Ajutor pentru evreii din Transilvania de Nord			
În România – sprijin pentru supraviețuitorii holocaustului			
1944. Parașutiști evrei salvează piloți aliați			
Înșurubarea din timiditate			
Deportarea sașilor transilvăneni			
Societatea civilă în satul românesc interbelic			
Capela ortodoxă „Mihail Sturdza” de la Baden-Baden			
Sepembrie 1940. Regina mamă revine la Palat			
Fundația Europeană Titulescu			
Oameni și instituții			
Expresie a culturii			
P.P. Panaitescu despre legionari (aprilie 1945)			
Armata în „statul național legionar”			
Alături de Titulescu			
Gubernatori B.N.R.			
Cronici de familie: Moruzi			
Cultură și tradiție			
1939-1940. Cominternul și Partidul Comunist din România			
Titulescu sub lupta serviciilor secrete			
Arhivele rușei despre monarhia din România			
Congres de studii românești			
1955. Asasinatul de la Berna			
Documente germane despre rezistența anticomunistă românească			
România – republică sovietică, doar un zvon?			
1 octombrie 1996. România la Maison de l'Europe			
Din arhiva Armand Călinescu			
Carol II – însemnări despre 30 decembrie 1947			
1946-1947. Memori			
Biertan – un loc în Europa			
Însemnări din anii '60			
Un punct de vedere german despre 23 august 1944			
Partidul Comunist Român și legionarii (1946-1952)			
Sedința Frontului Unic Muncitoresc din 21 august 1945			
Alexandru Averescu			
I. Antonescu anchetat la Moscova			
De la „Trăiască regelui!” la... „Jos regiele!”			
1926. Regina Maria vizitează America			
Povestesc veterani			
Tirana, 1931. Recunoștință pentru ajutorul românesc			
Lupta pentru neam și țară			
Pagini basarabene necunoscute			
Destinul postbelic al României între Stalin și Churchill			
Dialog Antonescu-Lavrentiev			

1941-1945. Crucea Roșie Internațională
și prizonierii de război din România

Monumenta Romaniae Vaticana

Brasov, 15 noiembrie 1967

Biblioteca Academiei Române după 130 ani

1945. Criminali de război la bară

Un călău în fața conștiinței sale - Al. Drăghici

Dosarul de cadru

Mișcarea națională de rezistență

I. Antonescu deportează țiganii în Transnistria

Din istoria S.S.I. Colonelul I. Lissievici

Mareșalul Ion Antonescu - alte interogatorii

Carol II se agită fără rost

Lt. comandor-aviator Alexandru Popișteanu

Vespasian V. Pella

Ani de gulag

Aprilie 1955. „Reprimiri” și alegeri la Academie

Forța conștiinței naționale

Insemnări din viața mea

Fundațiile Internaționale C. Brâncuși

Fondul Proprietăți de Stat

Armata română 1941-1945

Premii și burse F.C.M.I.

Vizita secretarului general al Asociației Tratatului Atlantic

Alfred Cahen, la București

Fașa nevăzută a Magazinului istoric. Caiet Magazin istoric

nr. 2 la 30 ani

Fașa nevăzută a Magazinului istoric. Caiet Magazin istoric

nr. 3 la 30 ani

Magazin istoric 30

Simpozionul Mecenatul bancar și dezvoltarea
artelor și culturii

- Șiperco A.

- Ștefan M.

- Ștefan M.

- Ștrempel G.

- Tănăsescu D.

- Tănăsescu D.

- Tănăsescu D.

- Troncota C.

- Troncota C.

- Troncota C.

- Tudor A.

- Pavelescu Ș.

- Tudor A.

- Pavelescu Ș.

- Tudor V.

- Turcu I.C.

- Teodorcel V.

- Tugui P.

- Vălsan G.

- Visarion Pulu

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

Nr.

Pag.

2(359)	8-15
3(360)	17-24
5(362)	13-14
11(368)	5-6, 79
9(366)	21-26
5(362)	15-17
6(363)	25-27
12(369)	7-9
1(358)	45-49
3(360)	29-31
10(367)	36-41
10(367)	28-32
11(368)	22-23
4(361)	59-62
1(368)	50-53, 64
6(363)	18-22
2(359)	24-27
7(364)	4
4(361)	51-54
1(358)	54
2(359)	60
3(360)	69
4(361)	69
5(362)	31
6(363)	53
7(364)	75
8(365)	70
9(366)	68
10(367)	46
11(368)	43
12(369)	32
4(361)	65-66
5(362)	64-67
7(364)	51
8(365)	47
9(366)	50-51
10(367)	54-57
11(368)	56-58
12(369)	50-53
5(362)	3-4
5(362)	39-40
6(363)	8
4(361)	93-127
5(362)	89-111
6(363)	75-76, 87
7(364)	33, 93, 94
8(365)	32, 95
9(366)	95
10(367)	24
12(369)	73-95

Istorie universală

Veche

Seneca – sinuciderea ca salvare
Caligula, împăratul nebun
Legendarile împărăteze bizantine
Legendaria Elena din Troia
Roma imperiului
La ce serveau apeductele romane?
Amante și prostituate în Roma antică
Au fost grecii africani?
Martirii din Nadjran

	Nr.	Pag.
– Crișan C.	12(369)	60–62
– Dolghin F.	4(361)	70–73
– Ittini S.	9(366)	84–87
– Vădeanu A.	10(367)	85–88
–	2(359)	78–82
–	6(363)	86–87
–	8(365)	89–92
–	9(366)	83, 87
–	10(367)	89–90

Medie

Hongkong
Din istoria farmaciei
Lucreția Borgia – Pietro Bembo
Curtea miracolelor la Paris,
Iași, București și Câmpulung
Slavii în izvoare bizantine
Gălgăuzi
1582. Circumciziunea fiului sultanului
În Bagdadul lui Harun al Rașid
Vikings atacă Peninsula Iberică
Coutas, 1587. Bătălia de trei ore

– Budura A.E.	6(363)	48–52
– Conrad M.	11(368)	92–93
– Dolghin F.	2(359)	83–86
– Gheonea V.	4(361)	83–86
– Razachevici C.	2(359)	47–50
– Razachevici C.	5(362)	60–63
–	6(363)	64–68
– Tertecel A.	11(368)	90–91
–	1(358)	77–80
–	3(360)	85–88
–	12(369)	54–57

Modernă

Împărăteasa Cixi (China)

Franz Iosif

Iubirile secrete ale reginei Victoria
Francisc II și cele patru doamne ale sale
Dora d'Istria
Alexis de Tocqueville
File din istoria Nigeriei
Cavalerul d'Eon și serviciile secrete

Doamna de Tencin
La masă cu regii
A fi spion în Spania veacului XVII
Spionii țarului Nicolae II
Alacerea „Lusitania”
Fățete ale spionajului rus
Revoluția franceză în înfurierea de peste mări
1891. Alianța franco-rusă
„Vaca nebună”
America nu l-a uitat pe La Fayette
Fișe de istorie afgană
Cine a inventat roata de distracție
Elias Lönnrot – un Homer al Finlandei
Asasinatelor în Londra epocii victoriene

– Budura A.E.	1(358)	69–72
–	2(359)	71–74
–	3(360)	89–91
– Bulei I.	7(364)	84–88
–	8(365)	83–85
– Dolghin F.	7(364)	40–43
– Dolghin F.	12(369)	46–49
– Filitti G.	9(366)	83–87
– Hera F.	11(368)	58–59
– Klein S.	12(369)	75–79
– Moreau de Balasy F.	4(361)	77–80
–	5(362)	77–80
– Popescu M.	3(360)	77–80
– Vădeanu A.	6(363)	77–80
– Vădeanu A.	7(364)	79–82
–	2(359)	39–42, 62
–	2(359)	67–70
–	3(360)	81–84
–	6(363)	33–36
–	6(363)	85
–	7(364)	40–44
–	8(365)	81–83
–	8(365)	93
–	11(368)	88–89
–	12(369)	63–65

Contemporană

Polonia, mai 1926. O lovitură de stat necesară?
Cele șapte soții ale lui Jiang Jieshi
China – populația năci
Vremuri istorice pentru Europa, Alianță și lume
Boris I, regele Andorrei
16–27 iunie 1957. Seminar de istorie orală
la Columbia University din New York
Fotbal și heraldică
Revoluționarii coloniali germani
Jomo Kenyatta și revoluția „Mau-Mau”
Iubiri secrete. Churchill–Muriel Wilson
Arhivele sovietice în alertă
De ce a tăcut Stalin la 22 iunie 1941?
13 scrisori anonime către Misiunea sovietică de la Stockholm
D. Manușilski, omul din umbră al lui Stalin
1917. Nouă luni dintr-un secol
1936–1996. Aniversarea voluntarilor libertății din Spania
Luxemburg
Asasinarea lui J.F. Kennedy

Odiseea unui american oarecare

Adio Hongkong, colonie britanică
Cazul René Bousquet

– Anghel F.	6(363)	69–74
– Budura A.E.	9(366)	78–82
– Budura A.E.	10(367)	83–84
– Cahen A.	9(366)	33–34
– Calmagan G.	8(365)	79–80, 92
– Conovici M.	11(368)	80–82
– Cristea O.	9(366)	88–89
– Cruceanu V.	2(359)	75–77
– Cruceanu V.	10(367)	91–93
– Dolghin F.	4(361)	74–75
– Dolghin F.	5(362)	68–71
– Dolghin F.	6(363)	23–24
– Dolghin F.	8(365)	15–16, 20
– Dolghin F.	9(366)	60–62
– Dolghin F.	10(367)	60–62
– Florescu M.	9(366)	63–67
– Glück E.	4(361)	76–78
– Hall K.L.	11(368)	59–63
– Popișteanu C.	7(364)	45–50
– Jolis A.	8(365)	63–68
– Popișteanu C.	9(366)	69–72
–	10(367)	67–72
– Lupu N.	6(363)	48–52
– Matel C.	2(359)	66–70

DIALOG CU CITITORII

NORD, NU SUD

Dintr-o eroare de colonație, la articolul domnului academician Dinu C. Giurescu, Evreii din România. 1940-1944, apărut în numărul din luna octombrie, acest an, s-a strecurat o greșală pentru care ne cerem scuze și domniei sale, și cititorilor. Teritoriul anexat prin Dictatul de la Viena este cel al Transilvaniei de Nord, nu de Sud.

LA OARBA DE MUREȘ

Domnul MARIN NICOLAE, din București, ne trimite dureroase amintiri personale răscrise de articolul **La poarta arbitrarului**, din nr. 8/1996. Redăm câteva secvențe din scrisoarea fidelului nostru cititor:

Sunt Nicolae Marin, veteran de război, supraviețuitor al luptelor de la Oarba de Mureș – Dealul Sângeoruzului, de acum exact 53 de ani.

Pe acest deal, în a doua jumătate a lunii septembrie 1944, se dădeau cam 16-17 atacuri pe zi, uneori și noaptea, contra unui inamic bine amplasat, bine echipat cu armament modern și care ne privea pe noi ca în oală, secerându-ne chiar și atunci când între atacuri ne lingeam rănilor.

Actele de curaj și suprema jertfă erau nenumerate, astfel fiind cazul căpitanului Silvestru Almășan, comandantul companiei a 7-a din Batalionul II/40 Infanterie Călugăreni și al sergentului Jebcu, care era umbra comandantului său la orice atac.

Dar nu acest mic exemplu de sacrificiu de sine, dintr-atâtea fapte eroice petrecute pentru cucerirea blestematului deal, vreau să relatez, ci cu totul altceva, pentru a vă da seama de înverșunarea luptelor.

Batalionul nostru, la acea vreme, era comandat de maior Schreiner Waldemar. Da. Un neamț ajuns pe acest front ca orice luptător român, să lupte contra alor săi, să zicem, și a fost înlocuit în toată luptelor.

Pe moment, nu ne-am dat seama de ce, apoi am văzut că acum nu mai contau meritele dobândite în alte lupte și povara unui nume german l-ar fi situat în postura de trădător după atâtea eșecuri și pierderi de vieți omenești în viziunea noului comandament al „aliaților”, deși comandantul nostru era iubit de ostași pentru grija ce le-a arătat-o în multe împrejurări, privind hrana, educația, echipamentul și altele.

Până azi, nimeni nu a aflat ce s-a întâmplat cu el și printre cei ce îl regretă sunt și eu.

REVISTA ROMÂNĂ

Astfel se intitulează publicația editată de Despărțământul „Mihail Kogălniceanu” – Iași al ASTREI, din care am primit numerele 1(6) și 2(7), din cel de-al treilea an, 1997, de apariție.

Paginile Revistei române sunt deschise unei tematicii variate: literatură, istorie, cultură ș.a. Grupaje de articole sunt dedicate românilor din Basarabia, Bucovina, din Timocul sărbesc, din Macedonia sau Albania.

La rubrica Revista revistelor sunt prezentate atât publicațiile ASTREI din țară, cât și ziare și reviste românești care apar la Cernăuți sau în Ungaria (Giula, Pecs).

Directorul revistei este d-na Areta Moșu, vicepreședinta ASTREI și președinta Despărțământului ieșean, iar redactor șef – dl. Victor Durnea.

DECEBAL ÎN GALLIA

Primim din partea doamnei YVONNE MITACHE, din București: Am ezitat mult timp dacă să vă scriu aceste rânduri. Aducându-mi însă aminte că întotdeauna ai primit cu multă bunăvoință și deschidere remarcele, informațiile și rectificările care vin din partea cititorilor m-am decis să vă aduc la cunoștință următoarele:

În numărul din decembrie 1995 al revistei pe care o conduceți, la pagina 29 – **Decebal în Gallia (Cititorii scriu istorie)** – se comunica de către domnul Octavian Popescu, doctor în biochimie și cercetător într-un institut universitar din Basel-Elveția o „descoperire” a domniei sale la muzeul local din Blain. Or, această descoperire nu este nici pe departe o noutate în România și nici în Franța. Ea a fost făcută de către Alexandru Odobescu, București. Imprimerie de la Cour, **Despre unu vasu de lutu... hors texte de la revue Columna lui Traianu, Nr. 34, I-er Déc. 1872**, la doi ani de la descoperirea vasului de la Blain, adică 1870, în Bretagne. La rândul său muzicologul dr. Vasile Tomescu, doctor al Universității Sorbonne, în cartea sa **Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie – Première Partie – des origines au commencement du XXe siècle** –, constituind totodată și teza sa de doctorat, (Paris 1970) a tipărit-o în 1973 la Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, la pagina 72 publică fotografia vasului cu datele aferente. **Histoire des relations...** a primit în anul 1976 Premiul Academiei Franceze (L'Institut de France – Académie des Beaux Arts – Prix „Kastner Boursault”) și a făcut obiectul unei ședințe speciale a acestei Academii (mai 1977). De altfel eu însumi – lucrând din 1950 la Uniunea Compozitorilor la serviciul creație și documentare – am expediat revistei dvs. volumul menționat mai sus.

Mulțumim pentru precizările... bibliografice.

De altfel, chiar corespondentul nostru scria că este foarte probabil ca să fi fost deja publicate cele comunicate de d-sa.

Noi le-am făcut cunoscute publicului larg de cititori pentru care atât studiul lui Odobescu din 1872, cât și lucrarea dr. Vasile Tomescu din 1970, 1973, sunt mai greu accesibile.

IMPORTANT!

Pentru trimestrul I 1998, prețul unui exemplar din revista noastră este de 3 000 lei la vânzarea liberă și de 2 700 lei la abonament.

Banca Națională
a României

Fundația Culturală
Magazin Istoric

Asociația Română
a Băncilor

Al cincilea simpozion științific

ISTORIA CIVILIZAȚIEI BANCARE ROMÂNEȘTI

MECENATUL BANCAR ȘI DEZVOLTAREA ARTELOR ȘI CULTURII BUCUREȘTI, 12 NOIEMBRIE 1997

S-a constatat că documentația celui de al V-lea simpozion găzduit în Sala de marmură a B.N.R., pe care orice cititor o găsește în esență în paginile ce urmează, ilustrează unul din marile capite luminoase ale tranziției. Zeci și zeci de mănăstiri și biserici, sute și sute de volume, zeci și zeci de manifestări artistice, științifice și spectacole, monumente unicat, clădiri istorice și noi așezăminte de cultură au recăpătat viață în acești șapte ani exclusiv datorită generozității și înțelepciunii băncilor din România. Departe de a fi „dușmanul poporului român” cum și-a intitulat un ziar o rubrică, sis-

temul bancar s-a dovedit a fi – cu toate erorile și riscurile cunoscute – cel mai performant segment al reformei care preocupă integral societatea românească iar Banca Națională o instituție de bază a țării. Angajate în mecenatul bancar, cele 41 de bănci cu capital de stat, privat, străin au onorat numele celui fără de care în urmă cu 2 000 de ani nu s-ar fi născut operele lui Virgiliu sau Horațiu. Mecena, prietenul împăratului roman August, își găsește în zilele noastre drepti urmași în țara-simbol al latinității în centrul, sudul și răsăritul european.

C.P.

MECENATUL

BĂNCII NAȚIONALE

A ROMÂNIEI

„Cu conștiința împăcată a datoriei împlinite, Banca Națională a lăsat faptele să răspundă și, privind înapoi, poate astăzi să fie mândră, căci istoria și-a dat verdictul. Banca Națională a României și-a îndeplinit întreaga datorie, față de neamul și țara românească.”

*C.I. Băicoianu, Istoria politicii noastre
monetare și a Băncii Naționale*

Cultura este o sumă de soluții proprii unei civilizații, iar Banca Națională a arătat de la începuturile ei un civism nobil în apărarea culturii. Investițiile în cultură sunt greu de justificat în ochii instanței cotidiene, dar cele mai îndreptățite în perspectiva duratei lungi. Actele de cultură ale Băncii Naționale au pornit de la ideea că „bunăstarea culturală” este determinantă pentru potențarea constantelor naționale. Creșterea economică nu se datorează mai niciodată unei revoluții politice, ci înțelegerii și fructificării unei realități naționale. Putem spori șansele reușitei apelând la tradiție în mod rațional.

Banca Națională a României, ca instituție fundamentală a statului român, și-a dezvoltat o frumoasă tradiție în direcția sprijinirii culturii naționale. Această tradiție a fost inaugurată de chiar ctitorul ei. Să nu uităm activitatea depusă de Eugeniu Carada pentru ajutorarea culturii dar și a Bisericii Ortodoxe Române, cu deosebire a mănăstirilor și bisericilor de rit ortodox aflate la nevoie, pentru sprijinirea învățământului în limba română din teritoriile asuprite. De aceea, în anul 1910, la moartea lui Carada, Adunarea Generală a Acționarilor Băncii Naționale a hotărât crearea Fondului Cultural „Eugeniu Carada”.

La solicitarea lui Nicolae Iorga, a lui Vasile Pârvan și a lui Duiliu Zamfirescu, Banca Națională a decis sprijinirea Școlii Române din capitala Italiei. Pentru aceasta a apelat la cel mai bun arhitect român al momentului – Petre Antonescu, promotor al unui stil național în arhitectura interbelică românească. La 5 septembrie 1926, Petre Antonescu s-a deplasat la Roma pentru realizarea planurilor și supravegherea lucrărilor de construcție a clădirii Școlii Române. Astfel, Banca Națională a construit și dotat „Accademia di Romania” de la Roma, în intervalul 24 nov. 1924 - 17 apr. 1936, cu bunuri în valoare totală de aproape 50 de

milioane lei (la nivelul anului 1936). La inaugurarea Palatului Școlii Române, în ianuarie 1933, a fost dezvelită placa votivă aflată în holul principal al clădirii, care amintește meritele fundamentale ale Băncii Naționale în sprijinirea culturii naționale în capitala Italiei.

Banca a donat imobile aflate în proprietatea sa unor fundații culturale, cum au fost Fundațiile Culturale Regale. A sprijinit cu bani restaurarea Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, între anii 1943-1947, ridicarea clădirii Academiei Române și a Bibliotecii acesteia.

Numeroase documente aflate în Arhiva B.N.R. evocă nenumăratele donații de care s-au bucurat instituțiile societății civile, (asociații profesionale, societăți sau așezăminte culturale) din partea Băncii Centrale. Să amintim alte câteva: în perioada refugului în Moldova, a ajutat pe refugiații ardeleni, basarabeni și bucovineni de la Iași, a sprijinit Universitatea din Iași care găzduia pe studenții refugiați. Ulterior, a făcut donații Școlii Superioare de Medicină Veterinară din București, Societății Elevilor Săraci din Capitală, Școlii Superioare de Comerț, a ajutat financiar Institutul Notre-Dame de Sion, Societatea Populară „Brăulețul”, Institutul de Istoria Artei de pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie din București, Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat, Asociația pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român „Astra” din Sibiu (de mai multe ori pentru organizarea bibliotecii și repararea sediului acesteia), Facultatea de Științe a Universității din București, Universitatea din București (de mai multe ori), Asociația Generală a Economistilor Români, Societatea „Căminul Artei”, Ateneul Român, Muzeul „Toma Stelian” din București, Teatrul Mic, Asociația de Turism „România Pitorească”, Asociația Generală a Inginerilor din România, Fundația „Regele Mihai”, Societatea „Tinerimea

Artistică", Institutul de Studii și Cercetări Balcanice, Teatrul Național din București, Institutul de Documentare Tehnică, Facultatea de Medicină, Opera Română (în subvenționarea mai multor spectacole), Facultatea de Agronomie, Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași și Institutul de Istorie Națională „A.D. Xenopol” din Iași, Asociația Licențierilor Academiciilor de Înalte Studii Comerciale și Industriale, Societatea Politehnică din România, Politehnica din Timișoara, Politehnica „Gh. Asachi” din Iași, Asociația Muzicală Română, Oficiul de Studii Legislative, Institutul Regal de Științe Administrative, Institutul Economic Românesc, Sindicatul Ziarștilor Profesioniști, Societatea Corală „Carmen”, Așezământul Cultural „I.C. Brătianu” și Biblioteca „Ion I.C. Brătianu”, Conservatorul din București, Facultatea de Medicină din Iași (pentru dotarea completă cu aparatură de specialitate), Academia de Științe din București, Societatea Corală „Doina” din Turnu Severin, dar lista este foarte lungă.

Banca Națională a acordat sprijin unor studenți români eminenți în continuarea studiilor în străinătate, a oferit ajutoare sociale studenților merituoiși săraci din București, burse pentru studenții români din Banatul sârbesc veniți la studii în București în perioada interbelică, pentru studenții ardeleni refugiați în vara lui 1940 de la Cluj, pentru ridicarea sau repararea unor școli de pe cuprinsul întregii țări (Liceul de fete „Carmen Sylva” din București, Liceul comercial „Gh. Mărzescu” din Iași, Gimnaziul din Dorohoi, Gimnaziul „Al Roman” din Oradea, școlile din comunele Melintz – Dolj, Mera – Suceava, Școala nr. 7 din Arad, multe alte școli elementare comunale). A fost finanțată publicarea unor lucrări științifice de amploare sau opere literare precum: revista *Arhivele Olteniei*, lucrarea *Ardealul – pământ românesc* a profesorului american Milton G. Lehrer, a unor cursuri universitare, editarea Buletinului Academiei de Științe Morale și Politice, a revistelor *Transilvania* și *Foia Poporului* ale Societății „Astra” din Sibiu, editarea revistei Societății Inginerilor Agronomi din România, a revistei *Ardealul Medical*, editarea revistei *Mathematica*, a Buletinului Facultății de

Litere și Filosofie din București, a revistei *Studii și cercetări istorice* a Universității din Iași, a *Revistei cursurilor și conferințelor universitare*, a revistei *Independența economică* (al cărei fondator a fost Virgil Madgearu), publicarea unui volum al Muzeului Regional din Alba Iulia, a unor tratate și lucrări științifice de anvergură. S-au acordat burse și subvenții cercetătorilor români pentru participarea la congrese științifice internaționale, subvenții pentru unele programe de cercetare precum cel consacrat faunei din România, inițiat de Universitatea din București,

programe de cercetări monografice și etnografice. Tot în acea vreme au fost finanțate săpăturile arheologice de la Sucidava, ale profesorului Dumitru Tudor, precum și cele executate de Institutul de Științe Clasice al Universității din Cluj la cetățile dacice din Munții Orăștiei.

Biserica Ortodoxă Română a beneficiat din plin de donațiile bănești ale Băncii Naționale. Iată numele unora dintre instituțiile de cult sprijinite: Patriarhia Română, Biserica „Sf. Gh. Nou – Capră” din București, Mănăstirea Bistrița – Vâlcea, Biserica „Sf. Gh. Vechi” din Ploiești, Mănăstirea Căldărușani (pentru reparații), Biserica „Întâmpinarea Domnului” – Ruset din Botoșani (pentru reparații), Catedrala din Odorhei, Mănăstirea Tismana, Biserica „Cișmeaua Mavrogheni” din București, Mănăstirea Neamțu, Biserica Zlătari din București, Mitropolia Română Unită din Blaj (pentru organizarea bibliotecii arhidiecezane), Episcopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, Oficiul Parohial Român Unit din Cluj pentru repararea Bisericii istorice „Episcop Bob”, Biserica „Sfinții Apostoli” din București, Biserica Bivolari din Iași, Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din comuna Tudor Vladimirescu – Galați, Biserica „Sf. Vineri-Nouă” din București, Mitropolia Bucureștilor, Protopopiatul Ortodox Român din Vișeu de Jos – Maramureș, Biserica „Sf. Nicolae-Târg” din Câmpulung Muscel, Parohia „Parcul Jianu” din București, Biserica „Sf. Treime Ghencea” – București, Parohia „Parcul Domenii” din București, Biserica „Sf. Apostol Andrei” – București Noi, Episcopia Constanța, Parohia „Sf. Gheorghe” – Tecuci, Episcopia Ortodoxă a Maramureșului – Sighet, Parohia Română Unită

Noul edificiu al Bibliotecii Academiei Române, aflat în construcție

parații), Biserica „Întâmpinarea Domnului” – Ruset din Botoșani (pentru reparații), Catedrala din Odorhei, Mănăstirea Tismana, Biserica „Cișmeaua Mavrogheni” din București, Mănăstirea Neamțu, Biserica Zlătari din București, Mitropolia Română Unită din Blaj (pentru organizarea bibliotecii arhidiecezane), Episcopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, Oficiul Parohial Român Unit din Cluj pentru repararea Bisericii istorice „Episcop Bob”, Biserica „Sfinții Apostoli” din București, Biserica Bivolari din Iași, Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din comuna Tudor Vladimirescu – Galați, Biserica „Sf. Vineri-Nouă” din București, Mitropolia Bucureștilor, Protopopiatul Ortodox Român din Vișeu de Jos – Maramureș, Biserica „Sf. Nicolae-Târg” din Câmpulung Muscel, Parohia „Parcul Jianu” din București, Biserica „Sf. Treime Ghencea” – București, Parohia „Parcul Domenii” din București, Biserica „Sf. Apostol Andrei” – București Noi, Episcopia Constanța, Parohia „Sf. Gheorghe” – Tecuci, Episcopia Ortodoxă a Maramureșului – Sighet, Parohia Română Unită

„Sf. Vasile“ din București, Arhiepiscopia Ortodoxă Română de Alba Iulia și Sibiu, Arhiepiscopia Iașilor (pentru restaurarea fostei catedrale mitropolitane „Sf. Gheorghe“), Parohia Galata din Iași, Parohia „Parcul Călărași“ din București și multe altele.

Prin politica de patronaj cultural, promovată de Banca Națională, în dese cazuri s-au acordat ajutoare bănești unor personalități ale vieții artistice aflate în dificultate. Pentru a ilustra acest lucru să amintim achizițiile unor piese ale artiștilor plastici în viață sau decedați (în cazul din urmă aflate în posesia urmașilor lor). S-au dat comenzi pentru executarea unor lucrări de artă (uneori copii ale unor opere prestigioase) ș.a. Iată numele unora dintre cei sprijiniți sub această formă: Andreescu, Aman, Aurel Bordenache, Constantin Barasky, văduva pictorului Tonitz, Nicolae Dărăscu, Oscar Han, Iser, Jalea, Luchian, Mățăuanu, Paciurea, Ressu, Steriade, Arthur Verona, pentru a-i aminti numai pe cei mai cunoscuți.

De aceea, putem spune că, pe măsură ce rolul Băncii Naționale se contura tot mai precis – și cu deosebire între cele două războaie mondiale –, sume tot mai mari din beneficiile obținute de Banca Centrală erau redistribuite în folosul societății, direcționate spre acele segmente care contribuie decisiv la perpetuarea elementelor naționale. Constant au fost ajutate cultura – în compartimentele sale de bază – și societatea. Nu ar fi eronat observația că, prin ajutoarele bănești puse la dispoziția culturii naționale, Banca Națională a oferit aproape un al doilea buget spiritualității românești, reconfirmat an de an, fiind în drept să poarte apelativul „Banca României“. Mai mult decât orice, grija manifestată sistematic pentru seva ființei naționale, care se regăsește cu forță în cultură, plasează Banca Națională pe primul loc între cei care au depus activitate de mecenat, contribuind nemuritor la edificarea spiritului național.

*
* *

După 1990, odată cu reluarea funcțiilor sale firești, Banca Națională a fost în măsură să acorde cu generozitate sprijinul său bănesc unor instituții culturale. S-au bucurat de acest tratament: Academia Română (pentru construcția noului sediu al Bibliotecii Academiei), Fundația de Reconstrucție a Capitalei (ale cărei programe de restaurare a centrului istoric al Bucureștiului sunt finanțate de către Banca Națională: pavarea, iluminarea străzilor, restaurarea unor clădiri monumente istorice), Fundația Culturală Magazin Istoric, Societatea Numismatică Română – al cărei membru fondator este și Banca Națională

–, Ateneul Român și Sala Mică a Palatului (pentru lucrări de restaurare), Biblioteca Centrală Universitară (pentru reconstrucția clădirii avariate în decembrie 1989), Muzeul Național de Artă al României (pentru restaurarea clădirii), Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național Peleş, Teatrul Național din București, Academia de Studii Economice din București (pentru restaurarea aulei și dotarea bibliotecii cu servicii moderne), Corul „Madrigal“, Fundația Culturală „Barbu Delavrancea“, Institutul Bancar Român (construcția sediului, organizarea și dotarea bibliotecii), Universitatea Mării Negre din Constanța, Academia de Studii Economice din Republica Moldova, Societatea Economiştilor Români, Uniunea Arhitecților și Uniunea Cineaștilor din România, Centrul European de Cultură, Fundația Europeană „Nicolae Titulescu“, Uniunea Românilor Bucovenini, Societatea „Glasul Națiunii“ din Chișinău, Fundația Culturală Română (publicarea de carte), Liceul Economic „Virgil Madgearu“, Liceul de Artă din Ploiești, Institutul de Sociologie, Institutul de Finanțe-Preturi și Probleme Valutare, Asociația Română pentru Clubul de la Roma, Academia de Teatrul și Film din București, Institutul de Economie Mondială. A fost sprijinită activitatea Editurii Enciclopedice (să nu uităm că în colecția „Biblioteca Băncii Naționale“, ce apare la această editură, au fost tipărite peste 20 de volume semnate de reputați economiști, istorici), a Editurii Economice, a Editurii Didactice și Pedagogice, a Editurii Univers Enciclopedic și Editurii Expert în publicarea de carte valoroasă dar costisitoare, a căror lipsă ar fi privat pe cercetători de informația necesară.

Dintre instituțiile și așezămintele religioase au beneficiat de suportul financiar al Băncii următoarele: Patriarhia Ortodoxă Română, Institutul Teologic și Centrul Ecumenic din București, Mănăstirea Căldărușani, Episcopia Râmnicului, Mitropolia Ardealului, Mitropolia Moldovei, Episcopia de Covasna și Harghita, Arhiepiscopia Bucureștilor, Biserica Stavropoleos, Biserica „Sf. Spiridon Vechi“, Mănăstirea Țigănești, Biserica Sf. Treime din Alba Iulia, Biserica Sf. Haralambie din Giurgiu, Schitul Pojorâta – Suceava.

Iar dacă, așa cum observa distinsul academician Virgil Căndea, la simpozionul din 3 mai 1997, „ctitoria și filantropia sunt acte spontane, pornite din convingere, dintr-un sentiment profund moral, dintr-o filosofie generoasă a actului cultural“, atunci concepția, spiritul și energia manifestate de Bancă explică ansamblul operei sale culturale.

Salvarea patrimoniului cultural este o preocupare prioritară în opera culturală a Băncii

Naționale. De aceea ne-am propus continuarea sprijinirii financiare a lucrărilor începute în anii anteriori și nefinalizate. Amintim aici rezoluțiile Consiliului de Administrație cu privire la sprijinul acordat Academiei Române, Patriarhiei Române și Episcopiei Râmnicului. Obiectivul construcțiilor, amenajărilor, consolidărilor și restaurărilor vizează noua Bibliotecă a Academiei, Reședința Patriarhală (acolo unde se găsesc sediile organelor superioare bisericești și unde se desfășoară lucrări ale Sfântului Sinod, Adunării Naționale Bisericești și Consiliului Național Bisericesc).

În ceea ce o privește, Episcopia Râmnicului are în grijă peste 80 de monumente de artă arhitectonică bisericească, voievodală, dovedind cea mai mare densitate de astfel de ansambluri din peisajul cultural și religios românesc. Dintre ele, 18 situri reprezintă nestemate ale arhitecturii sacre românești, comparabile cu celebrele mănăstiri din nordul Moldovei, dar vitregite de necunoașterea publică. Să amintim câteva: Mănăstirea Dintr-un Lemn, Mănăstirea Horezu – ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu –, Mănăstirea Iezer – ctitorie a Doamnei Chiajna și a lui Mircea Ciobanu –, Mănăstirea Bistrița – ctitorie a boierilor Craiovești și care adăpostește cel mai mare centru de restaurare a cărții vechi românești și a icoanelor de patrimoniu.

Având în vedere că programului vast de construcții – al noului sediu al Bibliotecii Academiei Române, cel de restaurare arhitectonică a monumentelor religioase din cuprinsul Episcopiei Râmnicului și consolidarea și restaurarea Reședinței Patriarhale din București – s-au făcut cu ajutorul Băncii Naționale, nu putem refuza continuarea sprijinului fără a risca risipirea încrederii în împlinirea vreodată a acestor lucrări.

În baza articolului 7 din Legea nr. 34/1991 privind Statutul Băncii Naționale a României, în perioada 1991-1994, din profitul său net, Banca

Națională a acordat sume importante sub formă de donații. Pentru activități cu caracter cultural, științific, artistic, educativ, religios, și umanitar-filantropic s-au alocat 150 de milioane de lei în 1991, 5 933 de milioane în 1992, 10 636 de milioane în 1993 și 7 354 de milioane în 1994. Repartiția pe domenii de activitate a beneficiarilor a sumelor alocate se prezintă astfel:

- știință și educație: 66,5%;
- cultural-artistică: 2,5%;
- religioasă: 4,5%;
- umanitară și filantropică: 22,3%.

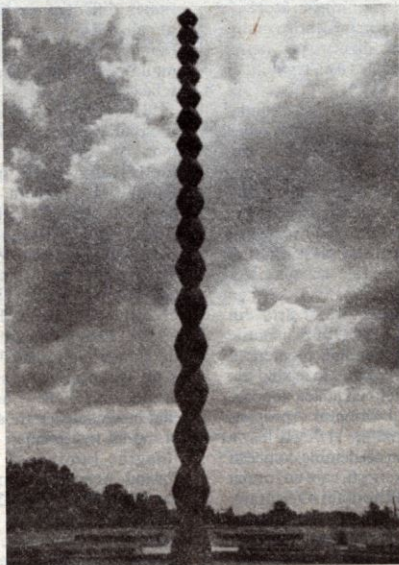
Se observă că aproape 95% din fondul de donații a fost infuzat în domenii deficitare, slab acoperite de bugetul de stat, Banca Națională încercând să suplinească astfel penuria financiară din câteva segmente sensibile ale societății.

După apariția legii privind sponsorizarea, la 19 mai 1994, Consiliul de Administrație al Băncii Naționale a hotărât ca, în viitor, sprijinul financiar acordat persoanelor juridice sau fizice să se facă ținându-se seama de prevederile acestei legi. Pentru activitățile amintite mai sus, Banca Națională a acordat în anul 1995 peste 13 miliarde de lei, iar în 1996 aproape 15 miliarde de lei.

Plini de speranță că restaurarea națiunii române prin cultură, precum și revigorarea

credinței, după 50 de ani de întuneric spiritual și moral, are valoare de regenerare morală pentru poporul nostru, vom continua acordarea de ajutor financiar către acele zone ale societății civile aflate în renovare – și cu prioritate pentru salvarea patrimoniului național. Vom ajuta Știința și Arta, Școala și Biserica să depășească momentele dificile, să-și dezvolte formele proprii de exprimare și perpetuare.

Mugur ISĂRESCU,
guvernatorul
Băncii Naționale
a României

Coloana fără Sfârșit a lui Constantin Brâncuși, de la Târgu Jiu

MĂRINIMOASA BĂTRÂNĂ DOAMNĂ

Cititoria și filantropia reprezintă două dintre cele mai vechi activități din viața publică românească. Încă din perioada întemeierii primelor noastre alcătuiri statale, ele erau răspunderi firecsc asumate de factorii determinanți ai societății. Au fost succesiv cititori și mari filantropi domnitorii, ca administratori ai resurselor țării sau în nume personal, aristocrații, iar în epoca modernă neguțătorii, marii proprietari și instituțiile publice sau private cu disponibilități financiare importante.

Mult timp binefacerea, inițiativa culturală, asistența socială au fost la noi – și, cum vom vedea sunt încă – acte spontane, pornite din convingere, din sentimentul unei datorii morale, din solidaritate, iar nu efectele unei politici a statului. Aceste activități se cuvin mai atent cercetate, deoarece de ele sunt legate câteva dintre cele mai importante capite ale istoriei civilizației și culturii românești medievale și ale dezvoltării lor în epoca modernă.

Monumentele de arhitectură și artă din România, incluse azi de UNESCO între bunurile culturale din patrimoniul mondial, pionieratul românesc în arta tiparului de care, începând din secolul al XVI-lea, au beneficiat atâtea popoare din Europa Răsăriteană și Orientul Apropiat; întemeierea în veacul următor, al XVII-lea, a învățământului superior prin academiile domnești de la Târgoviște, Iași și București, care au format elite din tot spațiul Mediteranei Orientale, începuturile teatrului, operei și filarmonicii, organizarea sistemului sanitar modern, iată doar câteva opere legate direct de cititorie și filantropie. Pentru că se citioresc nu numai biserici, dar și așezăminte de cultură, educație și binefacere, iar dragostea de semenii noștri se manifestă nu doar prin ajutoare materiale, ci și spirituale, după cuvântul cunoscut: „Nu numai cu pâine se va sătura omul...”.

Locul pe care Banca Națională a României avea să-l ocupe în viața culturală și asistența socială a țării curând după înființare era, așadar, de așteptat, înscriindu-se într-o tradiție, cum arătam, multiseculară. Deschiderea spre opera numită azi de sponsorizare devine din anul 1910 o preocupare programatică a Băncii, prezentă în structura ei prin instituirea Fondului Cultural „Eugeniu Carada”, astfel numit în amintirea celui care avusese merite uriașe în organizarea și conducerea Băncii Naționale la începutul

activității ei. Fondul Cultural, de 100 000 lei, arăta determinarea Băncii de a face operă culturală temeinică. Suma era echivalentă cu circa 3 500 000 000 lei la valoarea lor de azi. Ea trebuia raportată și la exigențele de atunci ale culturii, mai reduse, și la prosperitatea țării. Opera de mecenat a Băncii Naționale a României începea bine, dar din nefericire a fost curând curmată de anii grei ai primului război mondial și de perioada următoare refacerii.

Din acțiunile culturale ale Băncii din anii interbelici, unele încă puțin cunoscute, vom menționa una dintre cele mai valoroase înfăptuiri din istoria progresului științific al României de acum șapte decenii, ridicarea palatului Școlii Române din Roma, Accademia di Romania, podoabă a Cetății Eterne, din cartierul Valle Giulia, care găzduiește institutele străine de cercetare a civilizației romane antice și medievale. Impunătoarea clădire, construită după planurile marelui arhitect Petre Antonescu, este darul prețios făcut de Banca Națională îndeosebi tinerilor care s-au specializat în istorie, arheologie, arhitectură, literă și arte într-unul dintre cele mai însemnate centre ale științei mondiale, dar și modul inteligent și eficient de a acredita o imagine luminoasă a României în lume. Palatul Academiei Române din Roma, realizat între 1928 și 1932, în plină criză economică, este expresia filosofiei generoase a actului cultural care a inspirat activitatea Băncii Naționale a României de la înființarea ei. A fost admirabilă înțelegerea guvernatorilor de atunci, Dimitrie Burilleanu, Constantin Angelescu și Mihail Manoilescu, pentru inițiativa lui Vasile Pârvan și Nicolae Iorga, întemeietorii Școlii Române din Roma. Iar dincolo de îndelungatul ei avatur, datorat politici culturale absurde din perioada totalitară, Accademia di Romania rămâne pentru tineretul nostru studios un instrument de excepție pentru pregătirea superioară, pe care-l dorim cât mai repede redat integral scopurilor pentru care a fost creat.

Revenită în 1990 la funcțiunile sale normale, Banca Națională și-a reluat opera culturală cu o convingere și o eficacitate salutare în această perioadă de prefaceri a structurilor românești. Rolul Băncii în redresarea nu numai economică,

ci și spirituală, a țării constituie pentru slujitorii științei, culturii și educației un puternic reconfort nu doar material, ci și moral. Prezența pe bancnotele emise în ultimii ani a lui Eminescu și Nicolae Iorga, a lui Avram Iancu, Brâncuși și Enescu ne arată ce idealuri culturale și naționale cultivă administrația de azi a Băncii, și această evidență ne încurajează.

Sunt puțin cunoscute acțiunile generoase ale Băncii din ultimii șapte ani deoarece, cu o elegantă discreție, Bătrâna Doamnă nu-și trâmbițează mărnimia, și ar fi cu neputință să le evocăm pe toate aici. Este suficient să spunem că aceste acțiuni decurg dintr-o bună cunoaștere a punctelor critice din educație, știință și cultură și sunt întreprinse potrivit unui program atent reflectat.

Direcțiile de acțiune ale acestei „Clinici de intervenții spirituale” sunt: *educația*, prin ajutoare îndreptate spre licee și cel puțin opt universități și institute de învățământ superior din țară și din Republica Moldova; *viața religioasă*, prin asistența acordată Patriarhiei și unor eparhii ortodoxe și contribuții la construirea de biserici; *viața științifică*, începând cu Academia Română, dotată cu un nou local al Bibliotecii, realizare benefică nu numai pentru buna desfășurare a documentării și studiului, ci și pentru protecția prețioaselor colecții vechi ale Academiei, parte însemnată a patrimoniului cultural național. Pentru că *salvarea patrimoniului cultural* a fost o preocupare prioritară în opera culturală a Băncii Naționale, concretizată în restaurări și reparații ale unor monumente de seamă ca mănăstirile Hurez, Bistrița, Dintr-un Lemn, Căldărușani, Văratec, Sâmbăta, Biserica Stavropoleos ș.a. Banca Națională a făcut

Eugeniu Carada (1836-1910), în memoria căruia Banca Națională a României a instituit, în 1910, un Fond cultural de 100 000 lei

posibilă reconstruirea Bisericii Sf. Spiridon Vechi din București, monument din sec. XVIII, distrus în 1987, demarând astfel opera de regenerare, cât mai este posibil, a părții pierdute din patrimoniul cultural prin demolările absurde din anii '70-'80. Reconstrucția Bibliotecii Centrale Universitare, restaurarea Ateneului Român, a Coloanei Infinitului, reparațiile Sălii Mici a Palatului au intrat în același program al Băncii Naționale. Au beneficiat de asistența Băncii Teatrul Național din București, Televiziunea Română, Muzeul Național de Istorie, Muzeul Peleş și uniuni de creație, ca aceea a arhitecților și cea a cineaștilor. Banca are o contribuție importantă în activitatea *edituri-*

lor, pentru publicarea de lucrări valoroase – dar costisitoare și astfel inaccesibile cercetătorilor – sau de manuale școlare. De amintit, de asemenea, că în „Colecția Băncii Naționale”, au apărut, începând din 1991, peste 20 de volume semnate de reputați economiști, istorici și analiști politici români și străini.

La încheierea acestei sumare retrospective ne putem întreba ce explică opera culturală a Băncii Naționale a României? Concepția, sufletul și energia acestei opere au fost ale oamenilor care au condus timp de decenii Banca și o conduc acum, guvernatorii și membrii consiliilor de administrație, nu numai mari specialiști în probleme economice și financiare, activi în știința românească și mondială, dar mulți dintre dânsii cărturari cu vastă cultură și, fără îndoială, iubitori de țară, permanent preocupați de propășirea ei. Către ei se cuvine să ne îndreptăm, așadar, recunoștința și admirația noastră.

Academician Virgil CÂNDEA

DIN EXPERIENȚA

BĂNCII COMERCIALE ROMÂNE ÎN SPRIJINIREA CULTURII ROMÂNEȘTI

„În privința economică, putem spune că artele, cu vremea, devin o trebuință pentru popor. Însă această trebuință trebuie plătită – și ea se plătește cu bani, care va să zică tot atât cât cu lucru“.

MIHAI EMINESCU, Despre cultură și artă

Fiecare epocă din istoria omenirii a avut caracteristicile sale specifice, a evoluat în ritmuri și forme diferite, dar, indiferent de aceste caracteristici, cultura și știința au evidențiat un singur sens, de evoluție și acumulare, ele au învins mereu greutățile cu care s-au confruntat și omenirea a ajuns la ceea ce este astăzi.

Efortul pentru susținerea spiritualității omenești a fost în toate timpurile necesar și susținut în forme și modalități specifice fiecărei etape a dezvoltării umane și el s-a regăsit cu prisosință în progresul permanent al societății.

În perioada de tranziție de la economia centralizată la economia de piață, când în general eforturile sunt concentrate pe rezolvarea unor obiective majore în domeniul economic în scopul stabilirii echilibrului la nivel macro, cultura și arta, știința nu beneficiază de un sprijin suficient din partea statului, care trece el însuși prin greutăți, finanțarea lor este modestă și, în asemenea condiții, instituțiile din domeniu se mențin cu greu pe linia de plutire.

Tocmai în aceste momente este necesar ca sectoarele amintite să fie ajutate și din alte surse decât ale factorilor responsabili. Se așteaptă, astfel, intervenția unor societăți, în special financiar-bancare, pentru a participa cu fonduri suplimentare la finanțarea unor acțiuni și instituții de cultură și știință.

În acest context, Banca Comercială Română a fost preocupată în permanență de sprijinirea acțiunilor de cultură, artă și educație, considerând că efortul pentru conservarea și dezvoltarea patrimoniului în aceste domenii este și o datorie și o onoare pentru toți cei ce au această posibilitate.

Activitatea de mecenat în cadrul Băncii Comerciale Române s-a concretizat în principal prin acțiunile de sponsorizare, acțiuni care au fost posibile prin modul în care asemenea finanțări au fost reglementate de Legea nr. 32 din 19 mai 1994 privind sponsorizarea și de Ordinul ministrului de stat, ministrul finanțelor, nr. 994 privind aprobarea Instrucțiunilor pentru aplicarea legii de mai sus.

Se știe astfel că, potrivit legii, poate beneficia de sponsorizare orice persoană juridică de utilitate publică, cu sediul în România, care desfășoară o activitate cu caracter direct umanitar, filantropic, cultural, artistic, educativ, științific, religios, sportiv sau care este destinată protecției drepturilor omului și educației civice ori calității mediului înconjurător.

Bilanțul efortului financiar făcut de B.C.R. pentru satisfacerea unui număr apreciabil de cereri credem că este edificator pe exemplul anilor 1995, 1996, 1997 (semestrul I).

Acțiuni de sponsorizare	1995		1996		1997 (sem. I)	
	Nr. acț.	Valoare mil. lei	Nr. acț.	Valoare mil. lei	Nr. acț.	Valoare mil. lei
TOTAL ACȚIUNI						
din care:	261	2 400,0	601	12 800,0	292	14 500,0
– cu caracter cultural, educativ, științific	137	1 104,1	292	3 209,5	143	5 026,0
– cu caracter religios	45	370,5	76	1 933,0	16	659,0
– cu caracter umanitar	55	533,6	123	3 479,3	101	4 445,0
– alte acțiuni	24	391,8	110	4 178,2	32	4 370,0

Se constată faptul că sumele alocate pentru acțiunile de sponsorizare au crescut de la an la an, dar în limitele normale prevăzute de lege; astfel, valoarea acestora a evoluat de la 2,4 miliarde lei la nivelul anului 1995 la 12,8 miliarde lei în 1996 și la 14,5 miliarde lei la jumătatea anului 1997 (creștere cu 13,3% față de întregul an 1996).

Față de situația totală a cheltuielilor de sponsorizare, cheltuielile cu caracter cultural, educativ, științific în medie pe o acțiune au reprezentat 35,1 milioane lei în semestrul I 1997, 11,0 milioane lei în anul 1996 și 8,0 milioane lei în 1995.

Rezultă faptul că media pe o acțiune la această categorie de cheltuieli a crescut de peste trei ori în semestrul I 1997 față de întregul an 1996.

Structura cheltuielilor de sponsorizare demonstrează că sectoarele de cultură, educație, știință au fost prioritare pentru B.C.R., ele s-au bucurat de atenția băncii care în foarte multe situații a fost receptivă față de nenumăratele solicitări formulate.

În structura cheltuielilor de sponsorizare, o pondere însemnată o dețin acțiunile culturale-educative și științifice, după care urmează acțiunile cu caracter umanitar, alte acțiuni și cele religioase.

Numai pe primele 6 luni ale anului 1997, cheltuielile pentru susținerea activităților culturale-educative și științifice au reprezentat 5,0 miliarde lei, față de 3,2 miliarde lei, cât au fost pe întregul an 1996.

Acțiunile cu caracter cultural, educativ, științific dețin o pondere de 34,7% în totalul acțiunilor de sponsorizare pe semestrul I 1997, iar în cadrul acestora a existat disponibilitatea pentru manifestări de prestigiu din domeniul teatral, al muzicii, al literaturii sau pentru acțiuni de încurajare a tinerelor talente.

În perioada 1996-1997 au fost susținute financiar anumite instituții pentru organizarea unor spectacole de teatru și acordarea unor premii, cum ar fi: Fundația Elyda pentru organizarea spectacolului *Shakespeare*, Academia de Teatru și Film – studioul Casandra, Fundația Masca – *Camionul cu paiațe*, Uniunea Teatrală din România – premii UNITER. S-a acordat sprijin Academiei de Teatru și Film pentru participarea la Congresul Mondial din ianuarie 1997.

Dacă ne referim numai la Festivalul „Shakespeare”, suntem bucușori să precizăm că rolul B.C.R. a fost determinant în reușita acestei manifestări.

În legătură cu festivalul, directorul Teatrului Național din Craiova făcea următorul comentariu pe 10 aprilie 1997 în ziarul *Adevărul*:

„Cu puțin înainte de deschiderea ediției 1997 plutim într-o stare de incertitudine”. Această declarație avea în vedere faptul că lipsa de finanțare conducea iminent la ratarea acțiunii.

La solicitarea primită, B.C.R. a apreciat că o asemenea manifestare trebuie salvată și a acordat sprijinul financiar necesar.

Directorul Boroghină încheie interviul său cu firescul „Ținem să mulțumim Băncii Comerciale Române, sponsor de o mare generozitate”.

Ne-au impresionat cuvintele marelui actor și om de cultură Radu Beligan care, cu prilejul Festivalului „Shakespeare”, consemna: „În aceste vremuri de «zgomot și furie» avem nevoie de Shakespeare mai mult ca oricând. El este maestrul salvator, marele tămăduitor al disperărilor noastre, omul care a cunoscut totul despre mizeria omenească, fără a înceta să vadă în ea un obiect de dragoste. Nimeni n-a izbutit să scoată atâtea poezie din această nemărginire de suferință și lacrimi, care este pământul. În lumea noastră, mai tulburată și mai divizată ca oricând, opera lui aduce o alinare și o speranță de înțelegere”.

Pentru o informare mai completă, trebuie să precizăm că Banca Comercială Română a finanțat Festivalul „Shakespeare” din 1997 cu 200 milioane lei.

Și, pentru că suntem în centrul cultural Craiova, mai precizăm că o altă manifestare – Festivalul Național „Maria Tănase” – a fost de asemenea finanțat de B.C.R. la ultimele 2 ediții, cu 50 milioane lei, în 1995, și 80 milioane lei, în 1997.

Un loc însemnat în cadrul acțiunilor de sponsorizare îl au participările la diferite concursuri și festivaluri organizate pe plan internațional, în cadrul cărora se face cunoscută în lume arta românească. Este cazul Asociației Vox Humana, Sfântul Gheorghe – participarea la Festivalul de la Atena; Ministerului Apărării Naționale, Direcția de cultură – organizarea Festivalului Internațional al Filmului Militar; Fundației „Pro Piano” – participarea copiilor la concursul „Maryse Cheilan”; organizării Festivalului Internațional de Muzică Clasică „Întâlnirea tinerilor muzicieni”.

Este de remarcat faptul că Banca Comercială Română a sprijinit financiar acordarea unor burse școlare, realizarea programului „Ținere speranțe”, a susținut talentele muzicale în cadrul Concursului Internațional de muzică „Jeunesses Musicales”.

Avem în vedere faptul că activitatea din domeniul științei, artei, culturii și educației necesită fonduri financiare deosebite și suntem alături de organizații, fundații, asociații și instituții, în efortul lor pentru săvârșirea actelor de cultură, pentru dezvoltarea științei, artei și educației.

Participarea cu fonduri la aceste acțiuni înseamnă implicarea Băncii în dezvoltarea și conservarea valorilor culturale, artistice și științifice, în afirmarea ființei naționale.

Ion GHICA,
președintele Băncii
Comerciale Române

CASA DE ECONOMII ȘI CONSEMNAȚIUNI,

Fondată la 1864

O BANCĂ TRADIȚIONALĂ ȘI DE

ÎNCREDERE ÎN SLUJBA ARTEI ȘI CULTURII ROMÂNEȘTI

Înființată în urmă cu 133 de ani, Casa de Economii și Consemnațiuni este cea mai veche instituție bancară din România. Adresându-se cu prioritate micilor depunători, cărora le oferă servicii bancare specifice, prin cele peste 2 000 de unități acoperind întreg teritoriul țării, C.E.C. a devenit o bancă tradițională, sigură și accesibilă tuturor categoriilor de clienți. Este interesant de amintit faptul că, până în anul 1989, a deținut monopolul în ceea ce privește atragerea și fructificarea economiilor bănești ale populației.

Dacă înființarea Casei de Economii și Consemnațiuni a marcat un moment istoric important în evoluția economiei naționale, acela de a fi prima încercare izbutită de organizare prin lege a instituțiilor de credit, decizia de a construi un nou sediu pentru aceasta a constituit confirmarea reușitei și dezvoltării sale. Noul palat trebuia să fie o clădire monumentală „demnă de progresele arhitecturii secolului al XIX-lea și de gradul de civilizație la care tinde România”, după cum arăta directorul instituției la acea dată.

Amplasat în centrul vechi al orașului, pe artera denumită de la începuturi și până în anul 1878 Podul Mogoșoaiei, Palatul Casei de Economii și Consemnațiuni este considerat unul dintre edificiile-simbol ale Bucureștiului, având semnificație istorică și artistică și ilustrând dezvoltarea economică și culturală a țării la sfârșitul veacului trecut.

Piatra fundamentală a actualului Palat C.E.C. a fost pusă în ziua de 8 iunie 1897, în prezența Maiestăților Lor Regele Carol I și Regina Elisabeta, a membrilor guvernului, prezidat de Dimitrie Sturdza și având pe Ion C. Brătianu la Departamentul Lucrărilor Publice și pe G. Cantacuzino la Departamentul Finanțelor, precum și a altor personalități.

Cu întocmirea planurilor a fost însărcinat arhitectul Paul Gottereau, absolvent al Școlii de

Arte Frumoase de la Paris, iar execuția s-a încredințat arhitectului Ion Socolescu.

Cu materiale de cea mai bună calitate și o tehnică desăvârșită, noua clădire a fost construită în stilul academismului francez, specific ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea, îmbinând în mod fericit soliditatea pereților de piatră și cărămidă cu transparența translucidă a luminatoarelor de sticlă pe schelet metalic. Având un contur rectangular, cu o volumetrie masivă, construcția este marcată pe verticală de cinci cupole, patru punctând colțurile clădirii iar cea centrală, realizată din sticlă și metal acoperind holul central.

Străbătând Palatul C.E.C., trebuie acordată o atenție deosebită *Sălii de Consiliu*, cea mai bogat decorată încăpere din clădire. De formă dreptunghiulară, cu ferestrele orientate spre răsărit, sala are pereții decorați cu lambriuri din lemn de nuc sculptat și panouri de mătase verde cu motive vegetale în contextură. La începuturi, patru portrete regale împodobeau laturile lungi ale încăperii: cele ale Regelui Carol I și Reginei Elisabeta – pictate de Mihail Simonidi și cele ale Regelui Ferdinand și Reginei Maria, pictate de Costin Petrescu.

Plafonul *Sălii de Consiliu*, bogat ornamentat, are amplasată în centru alegoria intitulată *Fortuna distribuind bunurile României în urma cuceririi Independenței* (ulei pe pânză marfă). Această compoziție este flancată de două figuri alegorice, realizate în aceeași manieră, reprezentând un tânăr suflând din trâmbiță iar cealaltă, un personaj înmânând o trâmbiță.

Lucrarea *Fortuna distribuind bunurile României după Independență* a fost expusă în Pavilionul românesc al Expoziției Universale de la Paris în anul 1900, cu acest prilej autorul, Mihail Simonidi, primind medalia de argint.

Răspunzând funcției pentru care a fost conceput, solid construit și decorat cu bun gust, Palatul Casei de Economii și Consemnațiuni se înscrie ca un exemplu între marile realizări arhitecturale ale epocii, aflându-se sub ocrotirea pe

care i-o oferă legea, ca un bun patrimonial de valoare națională. Ca înfățișare, structură și funcționalitate, Palatul C.E.C. nu a suferit de-a lungul timpului modificări care să altereze construcția și destinația inițială. Operațiunile de restaurare care au avut loc în anii 1964 și 1978 au conservat și pus în valoare elementele de decor.

Pentru perioada următoare se intenționează ca, o dată cu lucrările de consolidare a clădirii, să fie reconstituite și picturile reprezentând portretele Maiestăților Lor Regale care ornametau inițial Sala de Consiliu și axa scării principale.

Și în țară, există un număr de unități C.E.C. care funcționează în clădiri de patrimoniu, acestea fiind întreținute și conservate prin grija și efortul Casei de Economii și Consemnațiuni. Spre exemplificare, menționăm Sucursala C.E.C. Sibiu care funcționează într-o clădire datată din anul 1911, construită în stil eclectic cu elemente de *art nouveau* și având destinația inițială de sediu de bancă. Tot în zona monumentelor istorice a orașului Sibiu, în imediata apropiere a Muzeului Bruckenthal, funcționează o agenție C.E.C., într-un imobil construit în stil baroc, la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Ambele clădiri au fost inventariate ca edificii de patrimoniu.

Dincolo de valoarea patrimonială a Palatului C.E.C. și a celorlalte unități menționate, trebuie semnalată valoarea formativă educativă a acestora în domeniul artei, edificiile fiind accesibile și putând fi admirate de numerosul public, de toate vârstele, clienți ai băncii.

Preocupările de început ale C.E.C. în domeniul artistic nu s-au limitat numai la construirea unui sediu impozant, edificiu monumental care să reflecte prosperitatea și trăinicia ci a și încurajat, prin diferite mijloace aflate la îndemână, dezvoltarea instituțiilor de cultură. Putem cita în acest sens ipostaza în care s-a aflat „Societatea Academică Română” instituție înființată în anul 1866 de către C.A. Rosetti și care, potrivit reglementărilor bancare ale momentului, trebuia să suporte taxa de conservare pentru valorile mobiliare și obiectele prețioase, păstrate în natură la

Brăila 4-14 septembrie 1997. Primul Concurs Internațional de Canto „Hariclea Darclée” datorat inițiativei, generozității și dăruirii marii noastre soprane Mariana Nicolesco

Casa de Depuneri. Legea nu făcea nici o distincție, între persoanele private și cele juridice, de cultură sau de binefacere. Întrucât Casa de Depuneri era și este considerată ca o instituție publică, chemată să înlesnească dezvoltarea instituțiilor de interes general, Consiliul de administrație al acesteia a adoptat o hotărâre prin care „Societatea

Academică Română” era scutită de orice taxe. Ceva mai mult, chiar și taxele percepute până atunci, au fost restituite în cel mai scurt timp.

În ultimii ani, adoptarea unor noi reglementări, a permis extinderea sprijinului acordat unor instituții și organizații promotore ale artei și culturii.

Astfel, în anul 1997, Casa de Economii și Consemnațiuni a acordat sprijin financiar sub formă de sponsorizări, în principal pentru:

- organizarea unor manifestări muzicale: concertele orchestrei Sinfonia București, Concursul Internațional de Canto Hariclea Darclée;

- punerea în scenă a unor spectacole de teatru: *Elisabeta* de Paul Foster și *Amadeus* de Peter Shaffer, la Teatrul Național din Timișoara, *De la catedră la tron* de A. Kone, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț;

- susținerea unor manifestări comemorative (împlinirea a 80 de ani de la victoriile armatei române, iulie-august 1917), reuniuni și omagii ale unor personalități din artă și cultură (întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume);

- amenajarea, dotarea și întreținerea unor spații destinate activităților cultural-artistice (sediul Fundației „Mircea Danieluc” și al Fundației ART-INTER ODEON), precum și restaurarea unor monumente istorice.

Dintre toate manifestările, două sunt considerate ca fiind cele mai interesante de menționat. Astfel, spectacolul *Elisabeta* va avea reprezentatii itinerante, în spații neconvenționale, chiar și în aer liber, dorindu-se astfel să se inițieze modelul sistemului teatral independent. Prin modul de desfășurare se facilitează accesul publicului la actul de cultură, într-o perioadă în care, date fiind condițiile economice, acest lucru este oarecum dificil.

În domeniul muzical, succesul înregistrat la edițiile anterioare ale Concursului de Canto „Hariclea Darclee”, datorat în bună măsură generozității și dăruirii artistei de excepție Mariana Nicolesco, a condus la extinderea rangului de participare – de la național la internațional. Astfel, în acest an, în perioada 4-14 septembrie, s-a desfășurat la Brăila, și cu sprijinul financiar al C.E.C., primul Concurs Internațional de Canto „Hariclea Darclee”.

Manifestarea, menită nu numai să pună în lumină un bogat trecut cultural ci și să ofere noi perspective tinerilor artiști lirici din țară și străinătate, prin orizonturile de afirmare pe care le-a deschis acestora, s-a dorit totodată un omagiu adus artistei Hariclea Darclee – figură emblematică a liricii universale.

În contextul preocupărilor de sprijinire și stimulare a fenomenului cultural-artistic, nu trebuie uitat nici ajutorul constant oferit structurilor ecleziastice tradiționale, pentru conservarea patrimoniului lor sau chiar pentru ridicarea unor noi așezăminte.

Recent, Casa de Economii și Consemnațiuni a susținut financiar eforturile Fundației Cultura Europeană, care a inițiat Proiectul Mănăstirii

Sinaia, de refacere și conservare a prețioaselor fresce ale Bisericii Vechi, construită în urmă cu trei veacuri.

Au mai beneficiat de sprijin financiar din partea C.E.C. o serie de așezăminte religioase, monumente de patrimoniu înzestrate cu obiecte de cult, picturi murale și icoane împărătești de valoare incontestabilă. Merită amintite Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus și Biserica Sf. Nicolae Buzzești, Parohia Doamna, Așezământul Brâncovenesc Biserica Domnița Bălașa, din București.

În continuare, preocupările noastre prioritare se vor îndrepta nu numai spre dezvoltarea și consolidarea poziției Băncii pe piața financiar-bancară, dar și spre punerea în aplicare a unei strategii de sponsorizare mai fermă a artei și culturii românești. În acest domeniu, ne vom orienta îndeosebi spre susținerea unor programe și lucrări ample, de interes național. Vom sprijini totodată proiecte culturale și artistice devenite deja tradiționale și având largă audiență în rândul publicului.

Camenco PETROVICI,
președintele C.E.C.

BANC POST –

O SUSȚINĂTOARE CONSTANTĂ

A ARTELOR ȘI CULTURII

Indiferent de modul în care istoricii ar aprecia evenimentele care au afectat viața continentului european la sfârșitul anilor '90, se poate spune că, prin amplexarea efectelor lor politice interne și internaționale, au creat și premisele ca istoria noastră să intre într-o nouă fază din evoluția sa multiseculară, cu posibilități nelimitate pentru reinstaurarea unor valori autentice, recunoscute universal.

Și aceasta, cu atât mai mult cu cât, în lunga perioadă postbelică, pe lângă gravele anomalii acumulate în sfera economică, s-a creat un vid uriaș în majoritatea componentelor vieții sociale, existând tendința de negare sau minimizare a adevăratelor valori culturale, artistice și științifice.

Tranziția spre economia de piață în România a început într-o etapă deosebit de complexă și, ca urmare, s-a desfășurat lent, cu rezultate aleatorii, în multe domenii, de multe ori cu costuri sociale ridicate și cu efecte directe și asupra culturii și artei.

Condiția omului de cultură și de artă – asimilat, până nu demult, în cazurile cele mai fericite ca un salariat obișnuit – este necesar să fie reconsiderată, chiar și după acești opt ani care s-au scurs de la evenimentele amintite, pentru ca ei să ocupe locul pe care îl merită și pe care istoria civilizației omenescii îl confirmă.

Pentru aceasta, trebuie însă ca aceste sectoare de activitate să fie încurajate și susținute și din punct de vedere financiar, suportul economic

constituind în toate activitățile un element de bază; și oricât interes ar avea statul în încurajarea acestor domenii de activitate, sursele bugetare sunt insuficiente pentru susținerea tuturor inițiativelor pe linie culturală și artistică.

Acest sprijin este cu atât mai necesar și binevenit astăzi din partea tuturor, într-un mod dezinteresat, având în vedere atât posibilitățile limitate existente la nivelul celor care lucrează în domeniul culturii și artei, dar și exemplele multiple pe care istoria ni le oferă, în acest sens, începând de la celebrul cavaler roman Caius Cilnius Maecenas – un susținător permanent al lui Virgiliu, Horațiu și a altor oameni de cultură și artă din epoca romană – și continuând în zilele noastre cu imensele sume alocate de firme internaționale de prestigiu (Coca-Cola, Rank Xerox, Shell etc.).

S-ar crea astfel posibilitatea formării în timp a acelei „simbioze” dintre factorul economic și latura sa spirituală.

Și chiar dacă asimilarea instituțiilor culturale, în cadrul unor societăți comerciale profitabile, este prematură, cel puțin deocamdată, iar societatea românească trece printr-o „criză” a producției culturale, dublată și de o cerere scăzută, considerăm că ea nu trebuie neglijată.

Dacă facem o comparație cu activitățile sportive care generează totuși avantaje economice și datorită publicității agresive, considerăm că există soluții potențiale care ar putea revigora spiritualitatea românească și să sensibilizeze în mai mare măsură factorii de decizie din domeniul politic legislativ și, bineînțeles, economic.

În ceea ce ne privește, putem afirma că în cei aproximativ 6 ani care s-au scurs de la înființare, ne-am adaptat la exigențele impuse de economia de piață, reușind să ne creăm o identitate proprie în peisajul bancar românesc, înțelegând inclusiv nevoia de ajutor pe care o au viața culturală și manifestările artistice în general.

Necontestând avantajele oferite de sponsorizarea diferitelor evenimente, banca noastră a încercat pe cât posibil, alături de o serie de societăți comerciale puternice și oameni de afaceri reprezentativi, să sprijine pe cât posibil evoluția culturală.

Și aceasta pentru că băncile, în general, își îndreaptă în mod curent atenția și către aceste sectoare ale vieții societății, înțelegându-și rolul social pe care trebuie să-l îndeplinească în cadrul comunității în care își desfășoară activitatea.

Prin sponsorizarea culturală și socială, băncile pot să-și demonstreze foarte bine responsabilitatea socială, contribuind la aceasta prin protejarea sau prin crearea unei oferte culturale.

Banc Post a derulat o activitate constantă în susținerea valorilor artistice și culturale, oferind cu generozitate ori de câte ori a fost nevoie și posibil, un ajutor însemnat, bineînțeles și în corelație cu rezultatele proprii economice și prevederile legale.

Venind în sprijinul afirmațiilor făcute anterior, putem enumera câteva dintre cele mai importante manifestări ce au beneficiat de ajutor din partea Băncii:

- Corul de cameră „Madrigal”, pentru imprimarea pe un compact disc a lucrării *Artă Corului Madrigal*;

- Orchestra Radio, pentru efectuarea unui turneu în străinătate;

- Uniunea Elenă din România, pentru organizarea unui festival;

- Corul de copii „Voces Primaverăe”, pentru participarea în străinătate la un festival;

- Asociația Umoriștilor Români, pentru acordarea Premiului Național de Umor;

- Fundația „Henry Coandă” a obținut fonduri pentru tinerii supradotați;

- Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” pentru implementarea unui pachet de programe;

- Teatrul Odeon pentru realizarea unor proiecte culturale de angajare și deplasări peste hotare.

Considerăm, în același timp, că de un real folos va fi și noul proiect de act normativ privind sponsorizarea și mecenatul.

Mecenatul pune accent pe relațiile publice, fiind diferit de sponsorizare, care depinde de un buget aprobat și se limitează la activități constructive cu efect imediat.

Punerea în aplicare a acestui act normativ, corelat cu instaurarea noilor relații specifice economiei de piață, va determina o îmbinare a intereselor economice firești ale unei societăți, cu nevoia de resurse culturale și de artă, mecanism ce va răspunde ambelor părți.

Chiar dacă în istoria mecenatului se consideră că aceasta reprezintă un instrument de legitimitate a puterii, reprezentanții acestora dorind să-și construiască o imagine care să dureze în timp, considerăm că, astăzi și în viitor, el are și va avea doar o valoare de simbol, cel al susținerii actului de cultură și artă.

Societatea va resimți evoluția acestui domeniu al spiritului, care va completa viața atât de puțin sensibilizată a zilelor noastre și ne va face mai buni atât ca oameni ai acestei societăți, cât și ca angajați în imensul angrenaj al dezvoltării cotidiene.

Elena PETCULESCU,
președinte al Banc Post S.A.

BANCA COMERCIALĂ „ION ȚIRIAC“

O BANCĂ TÂNĂRĂ ÎN SPRIJINUL ARTEI ȘI CULTURII

Ce este o operă de artă? Malraux spunea că „este un obiect ce are un prezent. Ea aparține ca obiect material trecutului în care a fost creată și ca obiect cultural epocii în care a fost concepută, dar atestă și altceva, care-i dă tocmai acea putere de a-și părăsi trecutul și de a vorbi încă omenirii dincolo de granițele timpului și spațiului“.

Societatea românească contemporană are datoria de a sprijini arta și cultura nu numai datorită acelei puteri estetice care încântă, ci și din nevoia de autodefinire a poporului român ca nație în spațiul formării și existenței sale. Pentru a reuși să depășească cu succes actualul proces de transformare și selectare a unui nou sistem de valori, societatea românească are nevoia vitală de a se baza pe filonul sănătos al spiritualității reprezentate de artă.

În decursul istoriei comunitatea a contribuit și a susținut actul cultural ca element de educație și cultură. Sistemul bancar, promotor al dezvoltării economice, are datoria de a sprijini manifestările culturale și științifice, elemente care contribuie substanțial la ridicarea gradului de civilizație al societății.

În contextul evoluțiilor geopolitice actuale, pentru eliminarea barierelor în calea comerțului mondial și în special al tendinței europene către o accentuare a integrării economice, arta și cultura reprezintă o șansă reală de afirmare și identificare a națiunii române.

Banca Comercială „Ion Țiriac“ S.A. este o bancă relativ tânără, care a relansat tradiția dinainte de război când un număr mare de bănci private operau pe piața bancară românească. Înființarea Băncii în anul 1990, ca urmare a profundelor transformări care au avut loc în România după 1989, atestă că tradiția bancară românească nu a pierit în ciuda vicisitudinilor cu care s-a confruntat societatea, într-o epocă în care instituțiile financiare au fost trecute pe un plan secundar în luarea deciziilor privind utilizarea resurselor.

B.C.I.T. este rezultatul curajului unui grup de investitori, care au înființat prima bancă privată din România în ideea de a contribui la liberalizarea economiei și de a sprijini trecerea

către economia de piață, proces dificil dar imperios necesar pentru revitalizarea economică a țării.

În această conjunctură, Banca Comercială „Ion Țiriac“ a găsit permanente resursele necesare pentru sprijinirea și încurajarea actului cultural, acțiunile de sponsorizare fiind orientate cu precădere către sprijinirea literaturii, teatrului și muzicii.

Astfel, pe parcursul anilor de funcționare, B.C.I.T. a încurajat o serie de manifestări culturale de anvergură, editarea unor manuscrise de prestigiu, producții cinematografice, restaurări ale unor opere de artă etc.

În acest sens, B.C.I.T. a susținut financiar lucrările de restaurare ale interioarelor, ale picturilor și ale frescelor, precum și cele de consolidare ale clădirilor Mănăstirii Stavropoleos din București și ale unor mănăstiri din nordul Moldovei, leagănul creștinismului în această parte a Europei, simboluri de netăgăduit păstrătoare ale tradiției ortodoxe pe aceste meleaguri, care de-a lungul timpului au constituit izvoare de cultură pentru poporul român.

În sprijinul ridicării calității producției de carte, B.C.I.T. a sprijinit tipărirea lucrărilor unor autori de marcă români și străini, prin intermediul Editurilor Humanitas, Vremea și Eminescu.

Au fost sponsorizate unități culturale-educationale: Muzeul Satului, Muzeul de Artă – Craiova, Academia de Teatrul și Film, Academia de Artă și asociații profesionale: Uniunea Scriitorilor, Uniunea Cineaștilor, Uniunea Artiștilor Plastici, precum și diverse fundații și instituții cu caracter caritabil. Tot pentru a veni în sprijinul procesului de educare și asistență medicală, pe care societatea trebuie să îl acorde tinerei generații, B.C.I.T. a alocat importante resurse, fiind unul din sponsori oficiali ai Fundației „Casă Copilului“ din Brașov. În minunata Poiană a Soarelui, unde este localizată această Fundație, copiii orfani sunt educați și pregătiți pentru a se integra în societate.

De fapt, majoritatea acțiunilor de sponsorizare au fost orientate, în special, către ajutorarea acelor

pături sociale defavorizate – copiii handicapați, copiii orfani și bătrânii – pe care comunitatea nu trebuie să îi marginalizeze ci, dimpotrivă, trebuie să le acorde sprijinul de care au atâtă nevoie în contextul unei societăți ce tinde spre normalitate.

În scopul promovării imaginii României în lume și a ridicării acesteia la valențele sale normale, B.C.I.T. a sprijinit deplasarea și participarea tinerelor talente și a copiilor supradotați la o serie de concursuri și olimpiade internaționale.

B.C.I.T. a contribuit la sprijinirea unor echipe teatrale tinere, care s-au afirmat rapid, Teatrul Masca și Teatrul Levant, precum și la sprijinirea unor trupe consacrate – Teatrul Odeon.

De asemenea, manifestări artistice de anvergură internațională, ca de exemplu Festivalul Internațional „Cerbul de Aur” au fost permanente în atenția băncii noastre.

Conștientizarea necesității sprijinirii actului cultural de către lumea financiar-bancară, în general, va genera un flux de resurse dirijate spre acest domeniu, fapt care va contribui nemijlocit la amplificarea fenomenului cultural și, prin aceasta, la îmbogățirea vieții spirituale românești. Așa cum sublinia și cunoscutul futurolog Alvin Toffler „dacă nu avem o imagine clară despre condițiile economice ale instituțiilor noastre culturale, nu vom putea evalua niciodată impactul boomului cultural, căci arta și banii, calitatea uneia și cantitatea celorlalți sunt legate intim”.

Constantin DUNĂ,
președintele Asociației
Române a Băncilor,
președintele Băncii Comerciale
„Ion Țiriac” S.A.

REPERE ALE ASCENSIUNII

BANCA COMERCIALĂ „ALBINA” S.A.

În contextul schimbărilor profunde în dinamica sistemului de valori ale societății românești de după decembrie 1989, sistemul bancar românesc a fost marcat de mutații semnificative, asemenea tuturor segmentelor economiei naționale.

În aceste împrejurări, în urmă cu nici 2 ani, la data de 5 februarie 1996, B.C. „Albina” S.A. primea autorizația de funcționare din partea Băncii Naționale a României. Autorizarea, în 1996, a B.C. „Albina” S.A. reprezenta de fapt rodul inițiativei demarate în 1993 de un grup de specialiști ai sectorului bancar românesc, cu o solidă platformă profesională și morală.

De la data înființării și până în prezent, Banca a avut o evoluție continuu ascendentă.

La baza activității sale se află o strategie marcată de echilibru, profesionalism, fermitate și consecvență în încercarea curajoasă de a perpetua în timp și spirit, prestigioasa tradiție a celebrei Bănci „Albina”, care a funcționat în perioada 1872-1948, o bancă de credit transilvană, înființată din dorința legitimă, patriotică a românilor din Imperiul austro-ungar de a întemeia, prin eforturi proprii, fără nici un sprijin din partea statului sau a capitalului străin, prima bancă cu capital românesc, a românilor de pretutindeni.

Adaptându-și, în mod dinamic, modelul istoric la saltul în timp, care a impus noi stan-

darde în întreaga gamă de servicii și produse bancare, B.C. „Albina” S.A. și-a propus să se implice activ în etapa actuală a evoluției social-economice și financiare a României aflată în perioada dificilă de tranziție la economia de piață și să influențeze, după posibilitățile sale concrete, structura societății contemporane, printr-o acțiune de integrare a factorului bancar în toate segmentele economiei naționale.

În perioada pe care a parcurs-o de la înființare până în prezent, mersul continuu ascendent al activității Băncii se reflectă într-o multitudine de coordonate, dintre care cifra de afaceri de 110 miliarde lei și un profit brut de peste 4 miliarde lei (la nivelul lunii septembrie 1997). În urma acestor strădanii de a deveni într-un timp cât mai scurt o instituție bancară de încredere, Banca asigură, în timp util, toată gama de servicii și produse bancare în lei și în valută, pentru cei peste 8 000 de clienți ai săi (persoane fizice și juridice, române și străine), prin cele 8 unități operative ale sale (Sucursala Municipiului București, Sucursala Smârdan București, Alexandria, Constanța, Cluj, Râmnicu-Vâlcea, Suceava, Timișoara). Acestora li se vor alătura, până la sfârșitul anului 1997, încă trei investiții în curs, și anume un nou și modern sediu central, amplasat în ansamblul comercial Căuzași-Unirea, Splaiul Independenței 105, bloc

B6, precum și o sucursală bucureșteană, la aceeași adresă. În teritoriu, B.C. „Albina” S.A. va inaugura sucursala sa din Craiova (str. Eugeniu Carada, nr. 7), într-un sediu marcat de distincția pe care trecerea anilor o lasă asupra clădirilor ce au aparținut boierilor craioveni de vîșă veche.

În planul investițiilor, în același spirit de tenacitate Banca Comercială „Albina” S.A. deține un portofoliu strategic ce cuprinde deschiderea, în cursul anului viitor, de noi sucursale în Cluj, Alba Iulia și Năsăud; pentru 1999, sucursale în Brașov, Iași, Târgu Mureș, Pitești, 3 agenții bancare în județul Timiș și una în județul Constanța; pentru anul 2000, sucursale în Oradea, Sibiu, Galați, Ploiești.

Acest efort investițional va fi dublat de continuarea acțiunii de dotare cu echipament de birotică, mobilier, aparatură electronică, etc., strict necesare alinierii la standardele de competitivitate și atractivitate bancare internaționale. De altfel, B.C. „Albina” S.A., din dorința sa de a optimiza gama serviciilor oferite clienților săi și de a-și structura activitatea pe principii moderne, ce au la bază informatizarea tuturor informațiilor, este deja membră a SWIFT.

În plan relațional, B.C. „Albina” S.A. este membră a Asociației Române a Băncilor, în cadrul căreia conlucrează în condiții optime cu toate băncile române și reprezentanțele unor bănci străine în România.

Cu o parte din aceste bănci și-a constituit propria rețea de bănci corespondente, instituții bancare prestigioase, cum ar fi: CENTROBANK, Austria, DEUTSCHE BANK, Germania, COMMERZBANK, Germania, UNION BANK OF SWITZERLAND, Elveția. CREDITO ITALIANO, Italia, BANQUE FRANCO-ROUMAINE, Franța, CREDITANSTAL BANK VEREIN, Austria, B.C.R., Banca București, Banca „Ion Țiriac”, Banca de Credit Industrial și Comercial, ING BANK, București etc.

Astfel, în condițiile aspre ale tranziției la economia de piață, având ca deziderat creșterea funcționalității și competitivității firmelor românești, îndeosebi a celor mici și mijlocii, B.C. „Albina” S.A. percepe – ca o componentă majoră – remodelarea culturii organizaționale bancare. Experiența arată că relațiile dintre Bancă și beneficiarii de servicii și produse bancare în România post-decembristă au evoluat lent și sinuoz, dar nimeni nu poate contesta că, cel puțin în acest plan, există progrese.

B.C. „Albina” S.A. este optimistă în ceea ce privește aceste progrese și se concentrează asupra activităților de realizat în sine și a mijloacelor optime de utilizat.

Poate în continuare, lent dar sigur, eforturile și riscurile asumate vor confirma consolidarea, forța și prestigiul Băncii Comerciale „Albina” S.A.

Ion RUȘINARU,
președintele Băncii Comerciale
„Albina” S.A.

BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR – PROMOTORE ACTIVĂ A ARTEI, EDUCAȚIEI ȘI CULTURII ROMÂNEȘTI

Românii sunt unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei.

Și, după cum este firesc pentru un popor atât de vechi, el a dezvoltat o civilizație și o cultură remarcabile.

Este cazul să relevăm aici numai înalta spiritualitate a dacilor și geților, numiți de greci nemuritori, poate pentru că ajunseseră la un echilibru sufleteș și la o finețe de noțiuni morale, care îi făcuseră aproape creștini înainte de

apariția creștinismului; să continuăm cu monumente cum sunt ceramica neolitică, Miorița, mănăstirile Moldovei medievale, doina, cultura brâncovenească, pictura bizantină românească, arhitectura de lemn maramureșeană; să încheiem cu Eminescu, Grigorescu, Enescu, Brâncuși, cu alți creatori de frunte ai epocii contemporane.

Forma actuală a economiei de piață din România, cu prăbușirea structurii spirituale a erei industriale, inadecvarea ei tot mai vizibilă la noile

realității tehnologice, sociale și politice generează la nivelul individului un fenomen de căutare a unor soluții de viitor și un șuvoi neîntrerupt de curente pseudointelectuale care apar peste noapte, se răspândesc fulgerător și apoi se sting pe neașteptate. Într-un mediu în care milioane de oameni își caută astăzi propria lor umbră, contemplând opere de artă, devorând filme, piese de teatru, romane și cărți, în speranța că acestea îi vor ajuta să-și regăsească identitatea, creatorii de artă s-au cufundat și ei într-o sumbră deznădejde: lumea care îi înconjoară pune accent pe latura comercială a operei de artă, iar ei, purtătorii germinilor unei noi culturi pozitive, a unor noi metafore pentru înțelegerea realității, cu greu își mai pot asuma rolul de avangardă a schimbării.

Datorită acestor mutații sociale și „câmpul de activitate” al artistului s-a modificat. Dacă în timpurile vechi arta era susținută de regi și împărați, apoi de biserică, de casele princiare și apoi de marea burghezie, la începutul secolului nostru situația s-a schimbat, suportul economic fiind din ce în ce mai în defavoarea artistului. Numai „comerțul cu arta” vine în ajutorul lor, personalități și colectivități publice permițând artiștilor să supraviețuiască.

Mecenatul – act de libertate prin care o persoană numită mecena transferă ca sprijin, fără obligație de contrapartidă directă sau indirectă, dreptul de proprietate asupra unor mijloace financiare sau bunuri materiale beneficiarului mecenatului – este un exemplu singular al responsabilității culturale asumate de societate, în cadrul susținerii artei și culturii.

*
* *
*

Odată cu consolidarea poziției sale pe piață, Banca Română de Comerț Exterior S.A. a urmărit, ca țintă strategică, afirmarea disponibilității și sensibilității Băncii la nevoile culturale și sociale din comunitatea locală și îndeplinirea obligațiilor

sale de cetățean instituțional, de Maecenas modern.

Două sunt aspectele prin care BANCOREX dorește să se impună în acest domeniu:

– dezvoltarea și promovarea mecenatului în cadrul artei integrate;

– susținerea directă, prin acțiuni de sponsorizare, a artei, educației și științei.

*
* *
*

Extinzând noțiunea de cultură, arta integrată introduce operele de artă într-o altă dimensiune umană, artistul fiind scos din turnul său de fildeș și pus să-și prezinte opera nu numai unui public avizat, doritor de cultură, ci și neinițiaților care astfel vor fi sensibilizați

printr-o constantă confruntare cu operele de artă.

Din această perspectivă, prin funcția sa, instituția bancară nu poate să expună nimic spectaculos „în vitrine”; ca urmare, sunt create condiții pentru ca artistul să poată interveni prin opere de artă integrate edificiului bancar în amenajarea lui globală.

Pe de altă parte, locul de muncă nu trebuie să satisfacă numai exigențele funcționale, ci trebuie să fie în mod egal agreabil, motivant și de un caracter progresist, prin design și prin materialele alese.

Pe baza acestor considerente, în construcția și decorarea noilor sedii ale BANCOREX, arta este integrată în concepția edificiului prin:

– opere de artă originale și de înaltă calitate, care decorează spațiile pentru care au fost create;

– expoziții și galerii de pictură, sculptură, tapiserie organizate în spațiile de lucru, contribuind la „înnobilarea” fizionomiei locului de muncă: sute de artiști sunt invitați să expună lucrările lor, urmând ca apoi o parte din acestea să fie achiziționate;

– arta cu expunere periodică, pentru spațiile de așteptare;

– marcarea cu semne grafice a zonelor de circulație și a spațiilor de trecere.

În acest mod, lucrările de artă agreeamentează și animă spațiile de muncă și servesc ca antidot

Biserica Stavropoleos din București, terminată de ridicat în 1724

atmosferei austere și anonime, susținând noua manieră de a privi lumea muncii. Rolul social al artistului crește, munca sa capătă, pe lângă valoare estetică, o încărcătură de util imediat.

Banca Română de Comerț Exterior S.A. a inițiat susținerea „artei integrate” începând din anii 1993, prin achiziționarea primelor opere de artă plastică și decorativă. Începutul a fost făcut prin punerea la dispoziția artiștilor a primelor spații moderne din cursurile Bâncii – Dorobanți și Victoria – acestea devenind aproape în permanență „sală de expoziție”. Acest sistem de educație culturală și sprijin material pentru arta plastică românească a fost promovat în toată rețeaua sucursalelor din țară (este de remarcat activitatea sucursalelor Galați, Sibiu, Pitești, Piatra Neamț, Iași, Suceava). Au expus o pleiadă de importanți artiști contemporani, precum: M. Mănescu, M. Chirnoagă, M. Munteanu, C. Neamțu, G. Cristu, F. Oloier, Alin Gheorghiu, G. M. Adoc, S. Ilfoveanu, I. Mândrescu, I. Bitzan, I. Iancuț, H. Bernea, J. Pârvan, M. Cismaru, St. Pelmuș, M. Guguianu; în urma desfășurării expozițiilor s-au achiziționat lucrări de pictură, sculptură și artă decorativă (tapiserii) românească, care, împreună cu achizițiile de artă clasică românească, constituie nucleul viitoarei „Colecții de artă – BANCOREX”.

* * *

Îndeplinirea obligațiilor BANCOREX de cetățean instituțional al comunității în care operează constituie o parte integrantă a misiunii Bâncii. În acest scop, s-au utilizat integral facilitățile prevăzute de Legea numărul 32/1994 privind sponsorizarea, în vederea încurajării unei palete largi de activități, de la cele cu caracter umanitar și filantropic la cele sportive și, cu precădere, cele care încurajează cultura, arta, educația și știința. Fondurile importante alocate din profitul BANCOREX pentru acțiuni de sponsorizare au contribuit la promovarea valorilor în domeniul științei și culturii, a artelor și educației.

Astfel, în anul 1994 au fost alocate pentru acțiuni de sponsorizare 0,7 mld. lei, în anul 1995 au fost încheiate contracte în valoare de 6,2 mld. lei, iar în 1996 BANCOREX a cheltuit aproape 11 mld. lei pentru sponsorizări, depășind chiar limitele prevăzute de lege. Din totalul fondurilor utilizate pentru acțiunile de sponsorizare în perioada 1994-1996 ponderea cea mai importantă a fost destinată domeniului culturii și artei (29% în 1995 și 47% în 1996).

Vom aminti aici doar câteva dintre acțiunile de sprijinire a artei și culturii pe care le-am realizat de-a lungul ultimilor ani:

- renovarea și modernizarea unor lăcașuri de cult de mare valoare patrimonială (bisericiile Kretzulescu, Stavropoleos, mănăstirile Antin,

Brâncoveanu Sămbăta de Sus, Izvorul Tămăduirii Maglavit, Dragomirna, Humor, schitul Lacu);

- organizarea unor expoziții ale unor pictori contemporani (Ion Bitzan, Ileana Balotă, Gabriela Alcor), studenți ai Academiei de Arte, în țară sau în străinătate, sau în cadrul unor muzee (Muzeul Național Cotroceni);

- participarea unor renumite formații corale („Madrigal”, „Simbol”, „Voces Primavaera”, Corala Patriarhiei) sau a unor tineri soliști la concerte sau concursuri internaționale;

- realizarea unor spectacole de teatru de excepție (*Danaidele*, *Tamerlan cel Mare*), sprijinirea unor teatre pentru activitatea lor (Național, „Bulandra”, „Ion Creangă”, Masca, Opera Română, Teatrul de operetă „Ion Dacian”, Teatrul „Maria Filotti” din Brăila);

- apariția unor lucrări de referință pentru cultura românească (*Biografia lui Nicolae Iorga*, *Istoria României*, *Dictionar aromân*, *Monografie Transilvania*, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, *Creșterea și descreșterea Imperiului Otoman* a lui Dimitrie Cantemir), a unor albume și cataloage de promovare a artei;

- dotarea unor școli, colegii, licee, universități pentru îmbunătățirea procesului educațional;

- acordarea premiilor BANCOREX pentru încurajarea talentelor și a excelenței în învățământul superior economic și de drept, în cercetarea economică și în domeniul artistic, a altor premii cu ocazia unor concursuri naționale sau internaționale pentru recompensarea unor creatori de artă, consacrați sau la început de carieră (premiile la Galele UNITER, APTR, la Concursul internațional de arhitectură „București 2000”).

O altă parte din fondurile alocate de Bancă acțiunilor de mecenat au fost direcționate către acțiuni având ca finalitate promovarea imaginii României peste hotare (albume, turnee, expoziții).

* * *

Lucrarea a prezentat, pe scurt, contribuția pe care Banca Română de Comerț Exterior a avut-o la promovarea și dezvoltarea artei, educației și culturii în spațiul național; pe lângă dimensiunea valorică a acestei contribuții, se cade să subliniem aportul deosebit pe care acțiunile noastre le-au avut la susținerea culturii și civilizației poporului român, într-o perioadă istorică puțin favorabilă unor astfel de demersuri.

Suntem convinși că viitorul ne va oferi cu generozitate posibilitatea de a ne manifesta pe acest tărâm complementar celui în care noi muncim, întrucât, cu siguranță, arta conservă valoarea banului.

Maria CONSTANTINESCU,
prim-vicepreședinte al BANCOREX S.A.

EXIMBANK – SUSȚINĂTOR

ACTIV AL FENOMENULUI

CULTURAL-ARTISTIC DIN ROMÂNIA

Modificările profunde realizate în plan economic în România ultimilor 7 ani au structurat diferit și influențat și alte componente ale vieții cotidiene cum ar fi sfera socialului, a artisticului și culturalului, mentalitățile, atitudinile și comportamentele individuale și de grup.

„Economia” – definită ca știință care analizează și repartizează, prin instrumentele sale specifice, resursele limitate ale societății, – a acționat pozitiv sau negativ asupra unor domenii sensibile atât la propriu cât și la figurat: artă, muzică, cultură în general.

O societate „săracă” în ansamblu cum este cea românească contemporană, dar și cu câțiva „actori” cu un relativ bun potențial material, bine intenționați și conștienți cel puțin de necesitatea menținerii unor valori și patrimoniul culturale și-a căutat, adoptat și adaptat un mecanism, mai mult sau mai puțin perfect, de sprijin al fenomenului cultural artistic.

Prin acest mecanism s-a încercat reînnoirea unor tradiții ale mecenatului românesc, fapt realizat concomitent cu dezvoltarea atât a unor instituții cu relativ potențial financiar, cât și a unor tehnici și instrumente specifice științelor moderne ale comunicării.

În acest context, comunitatea bancară românească s-a implicat în proporții diferite și cu accente variate în susținerea activă atât a fenomenului cultural artistic și sportiv, cât și într-o abordare umană a unor segmente de activități și comunități, fiind și în acest domeniu o prezență tot mai evidentă în viața cotidiană.

Această implicare a fost posibilă și datorită preocupării legislativului, dintr-o anumită perioadă, de a furniza instrumentul și cadrul necesar și specific: sponsorizarea.

Deși perfectibil, cadrul legislativ actual al sponsorizării a făcut posibilă realocarea unor resurse către o serie de segmente vădute de posibilități financiare de dezvoltare.

În cadrul general amintit anterior BEIR – EXIMBANK, ca instituție aparte în cadrul sistemului financiar-bancar din România, a căutat încă de la început să-și definească prin toate

acțiunile întreprinse, o poziție conformă cu rolul și obiectivele sale.

Propunându-și să fie un factor activ de susținere pentru diverse domenii, EXIMBANK nu a ezitat să se implice în multe acțiuni de sponsorizare.

Condiționată fiind de poziționarea către care tinde instituția și de resursele disponibile, activitatea de sponsorizare a EXIMBANK s-a axat în principal pe acțiuni ce au privit domeniile cultural-artistic, educativ, spiritual și umanitar.

Fără a pretinde că avem reușite deosebite în sponsorizare, nu putem să nu subliniem că ne-am numărat printre cei care, an de an, au încercat să constituie un real suport pentru unele instituții, fundații, organizații sau acțiuni de importanță capitală.

Este cazul să amintim aici o parte a beneficiarilor de sponsorizări EXIMBANK, și anume: Muzeul Național de Artă, Muzeul Literaturii Române, Muzeul Satului, Opera Română, Fundația „Madrigal”, Academia de Teatru și Film etc.

Sunt nume de rezonanță al căror rol este fundamental în evoluția fenomenului cultural-artistic din România, în corelarea internațională a acestuia precum și în prezentarea unei imagini globale a țării, cu trăirile, gândurile, talentul și inteligența oamenilor săi.

Indiferent că a fost vorba despre necesitățile de ordin organizatoric ce priveau dotări, construcții având implicații asupra receptării și accesului la fenomenul cultural-artistic sau despre derularea efectivă a diferitelor evenimente, EXIMBANK a înțeles să fie alături de cei ce se străduiesc să se mențină la un nivel de exigență ridicat într-un domeniu atât de important, dar și sensibil.

Putem să afirmăm fără a greși că în totalul contribuțiilor financiare ale EXIMBANK, cele destinate domeniului cultural-artistic dețin ponderea, ceea ce evidențiază convingerea noastră că în procesul evolutiv al oricărei națiuni, arta și cultura sunt elemente fundamentale.

Ele pot pune în lumină trăsăturile de bază ale unei națiuni, contribuind totodată la formarea generațiilor, dar și la înscrierea în coordonate internaționale cu păstrarea componentelor specifice.

Pentru ca menirea lor să se împlinească, numai dorința, imaginația, inteligența, frumusețea, talentul, efortul (în ordinea pe care o doriți) nu sunt de ajuns, este nevoie și de bani și/sau bunuri diverse.

Este un capitol evident deficitar al artelor și culturii, într-o lume a vitezei, informațiilor și tehnicii, în care oamenii au din ce în ce mai puțin timp să se preocupe de suflet și cunoaștere colaterală.

Aceste dificultăți de ordin material sunt cu atât mai accentuate într-o țară care se găsește într-un intens efort de redresare economică, și România este un exemplu grăitor.

Iată o situație pe care o parte a instituțiilor financiar-bancare, printre ele și EXIMBANK, au perceput-o relativ repede, dovedind o înțelegere matură a mediului, contribuția lor la crearea

condițiilor de manifestare și la dezvoltarea fenomenului cultural-artistic din România fiind din ce în ce mai substanțială.

Ne bucurăm că prezentul eveniment constituie un bun prilej de schimburi de idei și experiență în aria acțiunilor de susținere a artelor și culturii, nutriră în același timp speranța că inițiativele bune își vor găsi calea spre concretizare.

Convinși fiind că toate instituțiile financiar-bancare vor deveni tot mai sensibile la fenomenul cultural-artistic, ne dorim ca activitățile specifice pe care le desfășurăm să se dezvolte continuu, oferind fiecăruia dintre noi posibilitatea de a-și dovedi generozitatea, dar și de a se bucura din ce în ce mai mult de ceea ce se realizează pentru sufletele și mințile noastre.

Dana SEICIU,
vicepreședinte al
Băncii de Export-Import
a României (EXIMBANK)

BANCA ROMÂNĂ PENTRU DEZVOLTARE –

BANCĂ SOLIDĂ

ÎN PRAGUL PRIVATIZĂRII

Devenind deja o tradiție, participarea la simpoziioanele din ciclul *Istoria Civilizației Bancare Românești* organizate de revista *Magazin istoric*, ne oferă încă o dată prilejul de a prezenta publicului larg aportul fiecărei bănci la progresul civilizației și culturii bancare, precum și rolul băncilor în calitate de cetățean instituțional.

În cadrul sistemului bancar, Banca Română pentru Dezvoltare, a devenit una din principalele bănci comerciale din România, cu un profil nou și o identitate proprie.

În cei șapte ani de funcționare ca bancă comercială, B.R.D. a căutat să-și facă cunoscută, din ce în ce mai mult, prezența pe piața internă și internațională concomitent cu dezvoltarea și consolidarea sa permanentă sub aspect financiar, patrimonial și organizatoric.

Asigurându-și o infrastructură formată din 182 de unități teritoriale, care servesc peste 700 mii de clienți, B.R.D. și-a extins permanent aria de activitate oferind o gamă largă de servicii și produse bancare reușind astfel să-și definească un loc bine conturat în sistemul bancar românesc, aflat într-un proces continuu de evoluție cantitativă și calitativă.

Amplificarea și diversificarea activității Băncii a cunoscut un ritm constant ascendent, astfel încât la 30 iunie 1997 a realizat un bilanț de 5 999 miliarde lei, cu fonduri proprii de 909 miliarde lei, cu un volum de plasamente în credite de 2 313 miliarde lei și un profit net de 331 miliarde lei.

Nivelul indicatorilor de prudență bancară și profitabilitate calculați pe baza situațiilor financiare auditate de către cunoscuta firmă de

audit Coopers & Lybrand, se ridică la nivelul standardelor internaționale și reprezintă un certificat de calitate a activității B.R.D.

În permanent contact cu necesitățile economiei și cerințele pieței, B.R.D. a reușit abordarea în activitatea sa a unei strategii coerente, care a urmărit încurajarea sectorului privat, susținerea, refacerea și relansarea ramurilor esențiale ale economiei, promovarea exportului românesc, încurajarea procesului investițional și de economisire al populației printr-un sistem de credite și dobânzi stimulat și, nu în ultimul rând, prin diversificarea și îmbunătățirea serviciilor și produselor oferite.

B.R.D. s-a implicat activ pe piața de capital prin adoptarea unei poziții agresive în ceea ce privesc produsele puse la dispoziția operatorilor de pe această piață, prin oferirea de servicii de decontare a tranzacțiilor cu valori mobiliare, depozitare pentru fonduri și societăți de investiții, custodie pentru investitori instituționali și distribuire de dividende.

Pe lângă realizarea obiectivelor sale strategice B.R.D. a urmărit și îndeplinirea obligațiilor de cetățean instituțional, pe de o parte prin contribuțiile sale financiare la acțiuni cu caracter educațional, științific, cultural sau umanitar, iar pe de altă parte prin asumarea unui rol educațional prin prezentarea în mass-media a produselor și serviciilor sale.

Astfel, în calitate de sponsor B.R.D. s-a implicat în ridicarea sau restaurarea unor monumente istorice și lăcașuri de cultură: Monumentul lui Avram Iancu, picturile murale din biserica Măneciu Ungureni, Catedrala Neamțului, Mănăstirea Cernica, Teatrul Național, Biblioteca Centrală Universitară, ș.a. Vocația de cetățean instituțional a fost pusă în valoare și prin susținerea organizării unor manifestări culturale, artistice și științifice: Opera Română pentru organizarea Festivalului

George Enescu, Congresul Național de Cardiologie, Congresul Habitat, Galele UNITER.

Pașii importanți făcuți pe calea restrucurării, modernizării dar și a profitabilității au concretizat imaginea de bancă performantă a B.R.D. și a obiectivat măsura ca, odată cu instituționalizarea la nivel național a cadrului

de restrucurare-privatizare a băncilor comerciale cu capital majoritar de stat, aceasta să fie nominalizată ca prima bancă agreată să parcurgă procesul de privatizare.

După cum se cunoaște, privatizarea și liberalizarea sunt cele mai importante și urgente sarcini pentru toate economiile în tranziție și, în mod special, pentru România

de azi, transformarea și privatizarea sistemului bancar fiind premisa și acceleratorul întregului proces de transformare a economiei naționale.

Privatizarea, însă nu va schimba ci mai degrabă va accelera unele tendințe care deja au loc în industria serviciilor financiar-bancare și va încuraja comportamentul comercial al băncilor. Este general recunoscut că societățile privatizate s-au dovedit a fi conduse mai eficient având o strategie orientată spre profit și posibilitatea de a lua decizii pe baze pur comerciale.

Privatizarea este de natură să grăbească reorganizarea internă a societăților bancare și să consolideze mediul competitiv. Numai prin privatizare se poate realiza o concurență reală și în sistemul bancar care să contribuie la însoțirea pieței capitalurilor pe termen scurt și lung, la crearea de noi produse și servicii, la analiza calității serviciilor oferite și a raporturilor cu clienții.

Prin urmare desprinderea instituțiilor financiare de administrația statului este o parte

Biblioteca Centrală Universitară din Capitală, refăcută după distrugerile din decembrie 1989

vitală a mișcării către o societate democratică și o economie liberă, iar privatizarea băncilor este crucială pentru acest proces.

Experiența arată că privatizarea nu aduce automat rezultate economice imediate, nu creează în mod automat o bancă de succes, creează numai fundamentul pentru aceasta.

De aceea suntem convinși că privatizarea băncii noastre este cea mai mare provocare care ne așteaptă și suntem pregătiți să-i facem față.

Crearea cadrului legal și acțiunile hotărâte întreprinse pe această linie de factorii de resort au creat premise reale de începere a procesului privatizării B.R.D. cu încheierea primei etape în trimestrul I 1998.

Prestigiul Băncii câștigat de-a lungul anilor și poziția solidă pe care o deținem în economia românească ne face să privim cu toată atenția noua etapă pe care o pregătim, în care sens vom continua să întărim climatul de încredere în seriozitatea și profesionalismul Băncii, mentalitatea și relația de parteneriat între Bancă și clienții săi, să menținem standardul ridicat al rezultatelor, conștienți fiind că performanța este fundamentală pentru întreaga noastră strategie viitoare de afaceri.

Petre BUNESCU,
vicepreședinte al Băncii
Române pentru Dezvoltare

BISERICA BĂNCILOR

Stă scris că în zilele domniei Brâncoveanului, la anul de la facerea lumii 7208 (1700 D.H.), Șerban Cantacuzino, biv vel paharnic, rezidește din piatră în mahalaua bucureșteană a șelarilor o biserică purtând din vechime hramul sfântului mare și de minuni făcător Nicolae. Lăcașul, reparat cam după o jumătate de veac de Constantin-Vodă Mavrocordat, cade la pământ din temelie în timpul groaznicului cutremur întâmplat, pe când se prăznuia Sfânta Paraschiva, la 14 octombrie 1802. Doi ani mai târziu se rezidește pentru a doua oară, așa cum graiește pisania, „din ajutorul de obște“.

Dar și această clădire, slăbită de trecerea vremii și cutremure, trebuie dăruită la 1867 și de îndată se începe a treia rezidire. Din lipsă de mijloace, cu toate că se vinde o parte din averea parohiei, lucrarea nu poate fi săvârșită și atunci vine în ajutor Ion C. Brătianu, care îi cere o donație domnitorului. Urcat pe tron cu doi ani în urmă, principele Carol I urmează tradiția voievozilor țării și dăruiește din caseta particulară zece mii de galbeni cu care se încheie înălțarea bisericii.

Astfel, lăcașul actual îl are drept ctitor pe domnitorul Carol I, înfățișat tânăr într-un portret mural în dreapta intrării.

Făurită cu interesante elemente arhitectonice exterioare, biserica este în totalitate pictată de marele artist Gheorghe Tattărăscu. Catapeteasma respectă pe deplin iconografia ortodoxă, având însă o alcătuire, mai puțin întâlnită, în stil neogotic. Și se mai află o valoroasă lucrare de sculptură în lemn a stranelor, dar mai cu seamă a sumptuoaselor jilțuri rezervate, pe când s-au făcut, mitropolitului, domnitorului și doamnei țării.

Datorită faptului că în jur se aflau de veacuri prăvălii cu harnașamente, încă din cele mai vechi documente apare denumirea purtată și acum de Biserica Sfântul Nicolae Șelari. Mărturii din înscrisuri, ca și icoane păstrate în sfântul lăcaș îi atestă însă un rol de sediu religios nu numai al șelarilor, ci pentru mai multe bresle de meșteșugari și negustori, datorită tocmai așezării într-un loc dintotdeauna cu specific comercial. Și iată că, în timpuri mai apropiate, începe să se facă simțită în activitatea bisericii prezența întreprinzătorilor unei economii în plină schimbare, comercianți și bancheri din centrul de afaceri al Bucureștilor. Prin anii '20-'30 ai secolului XX aici își așază sediul zeci de bănci și societăți de brokeraj, în jurul Băncii Naționale a României și Bursei dezvoltându-se

un adevărat „City” al Capitalei, care într-o bună parte este cuprins în parohia Bisericii Sfântul Nicolae Șelari.

Distrugerea activității financiar-bancare de regimul comunist în 1948 schimbă înfățișarea locului pentru mai bine de patru decenii și abia în 1990 apar semne ale renașterii civilizației bancare românești. Înființarea de bănci comerciale, multe cu participarea capitalului privat, și revenirea Băncii Naționale a României la rolul său firesc determină o cuvenită reafirmare a preceptelor tradiționale ale profesiei bancare. O profesie având înaintea de toate puternice fundamente spirituale, chiar dacă în activitatea curentă trebuie să acționeze atât de pragmatic.

Prin constituirea Asociației Române a Băncilor în 1991 se au în vedere, ca țeluri esențiale, afirmarea comuniunii de breaslă și promovarea imaginii sistemului bancar drept un element determinant al refacerii economiei, și, mai profund, a însăși societății românești. Ca atare, bancherii participă activ la viața religioasă, care ocupă un loc important în existența și preocupările poporului român, născut și dăinuit în credința întru Hristos. Reflectarea pe plan material a credinței lor se vede în numeroasele și substanțialele donații din partea băncilor pentru lăcașuri religioase pe tot cuprinsul țării și chiar peste hotare.

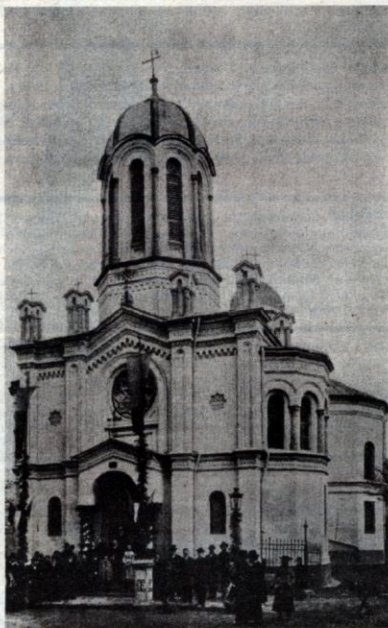
Între aceste fapte se înscrie și restaurarea de la Sfântul Nicolae Șelari. Zidirea și pictura acestei biserici suferind mari stricăciuni, mai ales de pe urma cutremurelor din ultimele

decenii, în anul 1991 se ia o hotărâre în cadrul comunității bancare să fie preluat efortul financiar impus de cerințele unei restabiliri în ansamblu. La peste opt sute de milioane se cifrează cheltuielile numai pentru prima etapă a lucrărilor, conștând în consolidarea profundă a temeliei și zidurilor, refacerea în întregime a acoperișului și instalațiilor, retencuirea exterioră totală, cu recon-

stituirea ornamentelor arhitectonice pentru redarea înfățișării inițiale. Urmează restaurarea picturii, care necesită mijloace substanțiale pentru o migăloasă muncă răstimp de câțiva ani. Așadar, cu toate că nu are enoriași ca în alte locuri, din pricina specificului zonei, cu birouri și magazine, parohia dispune în schimb de susținători deveniți tradiționali încă de la începutul secolului – bancherii.

În fruntea noilor ctitori la refacerea sfântului lăcaș se află Banca Națională a României cu trei pătrimi din fondurile donate, însoțită pentru început de 15 bănci comerciale. Se adaugă firma de construcții Y&M, care finalizează restaurarea lăcașului acordând, ca sponsorizare, un substanțial rabat la costul lucrărilor. Întreaga lucrare urmează a fi dusă până la

capăt cu sprijinul comunității băncilor, pentru care acest lăcaș reprezintă un simbol al spiritualității. Prin înțelegere cu parohia, și ca urmare a asumării de către bănci a rolului de noi ctitori și susținători pe mai departe, s-a ajuns ca denumiri de demult a Bisericii Sfântul Nicolae Șelari să îi fie adăugată aceea de „Biserica băncilor”.

Biserica Sfântul Nicolae Șelari, restaurată cu sprijinul comunității bancare

Radu NEGREA,
secretar general al
Asociației Române a Băncilor

CONTENTS (Romanian History) G. Sofronie The Great Union • Al. Popescu 1948. Romania, A Soviet Republic?

• D. Tănăsescu From the Personal Files of the Nomenclatura • I. Lăcustă 1953. The Council of Ministers prepare the Youth World Festival • L. Betea, P. Sfetcu Stalin decides: Build the Danube – Black Sea Channel • V. Sandru General I. Antonescu's concerns about U.S.S.R. • Al. Duța, F. Dobre, M. Ștefan The Case of General Tătăranu • I. Lăcustă In Bucharest, 50 Years Ago • D. Matei The Civil Society in the Inter-war Village • V. Gheonea Dumitrașcu Cantacuzino, Hospodar of the Moldavian Principality (XVIIth Century) • November 1997. The History of Banking Civilisation. The Fifth Scientific Symposium

SOMMAIRE (Histoire roumaine) G. Sofronie La Grande Union • Al. Popescu 1948. La Roumanie – république

soviétique? • D. Tănăsescu Dans les dossiers personnels de la nomenclatura • I. Lăcustă 1953. Le Conseil des Ministres prépare le Festival Mondial de la Jeunesse • L. Betea, P. Sfetcu Stalin décide: construisez le canal Danube – Mer Moire • V. Sandru Le général I. Antonescu s'inquiet des relations avec l'U.R.S.S. • Al. Duța, F. Dobre, M. Ștefan Le cas du général Tătăranu • I. Lăcustă A Bucarest il y a 50 ans • D. Matei La Société civile dans le village d'entre-deux-guerres • V. Gheonea Dumitrașcu Cantacuzino, prince de la Moldavie, au XVIIème siècle • Novembre 1997. L'histoire de la civilisation bancaire. Le Vème symposium scientifique

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Г. Софроние Великое Объединение • Ал. Попеску 1948 г. Румыния,

советская республика? • Д. Тăнаеску Из личных дел номенклатуры • И. Лăкустă 1953 г. Совет Министров готовит Международный Фестиваль Молодежи • Л. Бетя, П. Сфетку Сталин решает: стройте канал Дунай – Черное Море! • В. Шандру Генерал Антонеску озабочен отношениями с СССР • Ал. Дуца, Ф. Добре, М. Штефан Дело генерала Тăтăрану • И. Лăкустă В Бухаресте 50 лет назад • Д. Матеи Гражданское общество межвоенной деревни • В. Гения Думитрашку Кантакузину, государь Молдовы (XVII в.) • Ноябрь 1997 г. История банковской цивилизации. V-ый научный симпозиум

INHALT (Rumänische Geschichte) G. Sofronie Die grosse Vereinigung • Al. Popescu 1948. Rumänien, sowjetische

Republik? • D. Tănăsescu Aus den Akten der Nomenclatura • I. Lăcustă 1953. Der Jugend-Weltfestival wird im Ministerrat vorbereitet • L. Betea, P. Sfetcu Stalin entscheidet: Der Donau-Schwarzmeer Kanal sollt errichtet werden! • V. Sandru I. Antonescu besorgt um die Beziehungen mit der Sowjet-Union • Al. Duța, F. Dobre, M. Ștefan General Tătăranu's „Fall“ • I. Lăcustă In Bukarest, vor 50 Jahre • D. Matei Die Zivil-Gesellschaft in den rumänischen Zwischenkrieg Dorf • V. Gheonea Dumitrașcu Cantacuzino, Fürst der Moldau (XVII Jahrhundert) • November 1997. Die Geschichte der Bank-Kultur. Der 5te wissenschaftliche Symposium

SUMARIO (Historia rumana) G. Sofronie La Gran Unión • Al. Popescu 1948. ¿Rumanía – república soviética?

• D. Tănăsescu De los dossiers personales de la nomenclatura • I. Lăcustă 1953. El Consejo de Ministros está preparando el Festival Mundial de la Juventud • L. Betea, P. Sfetcu Stalin ordena: ¡construid el Canal Danubio – Mar Negro! • V. Sandru I. Antonescu estaba interesado por las relaciones con la U.R.S.S. • Al. Duța, F. Dobre, M. Ștefan El caso del general Tătăranu • I. Lăcustă In Bucarest, hace 50 años • D. Matei La sociedad civil en la aldea interbélica • V. Gheonea Dumitrașcu Cantacuzino, principe de Moldavia (sg. XVII) • Noviembre de 1997. La historia de la civilización bancaria. El 5° Simposio científico

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali de la orașe și de la sate; difuzare redacție, Constantin Mușat, telefon: 615.09.91

ABONNEMENTS: RODIPET S.A., P.O. BOX 33-57

FAX +40-1-222.64.07 sau 222.64.39

telex: 11995 – Piața Presei Libere, nr. 1,

Sector 1, București, România

Abonamentul pe un an – 80 dolari U.S.A.

Revista Magazin istoric poate fi găsită pe INTERNET la

http://www.itc.ro/history/magazin.htm.

E-mail adress: anuntul @ matco.kappa.ro

Tiparul executat la R.A.I. – Imprimeria „Coresi” – București

23/88

magazin istoric

